

UNIVERZITA KARLOVA

Právnická fakulta

Filip Horák

**Analýza funkcí lidské důstojnosti v ústavním
právu se zaměřením na judikaturu
Ústavního soudu České republiky**

Diplomová práce

Vedoucí diplomové práce: JUDr. PhDr. Marek Antoš, LL.M., Ph.D.

Katedra: Ústavního práva

Datum vypracování práce: 20. 3. 2018

Prohlašuji, že jsem předkládanou diplomovou práci vypracoval samostatně, že všechny použité zdroje byly řádně uvedeny a že práce nebyla využita k získání jiného nebo stejného titulu.

Dále prohlašuji, že vlastní text této práce včetně poznámek pod čarou má 225 493 znaků včetně mezer.

.....

diplomant

V Praze dne 10. 4. 2018.

Poděkování

Na tomto místě bych rád poděkoval Marku Antošovi za vedení při vytváření této práce a také Aleši Gerlochovi, Tomáši Sobkovi a Martinu Madejovi za cenné podněty a připomínky, jež mi umožnily tuto práci podstatně zdokonalit. Dík patří rovněž Adamu Klockovi, Marcelu Rodákovi a Davidu Lackovi za pomoc se zpracováním kvantitativní části výzkumu a Olze Chadaevě za pomoc se stylistikou. Tato práce byla vypracována s podporou grantového projektu GA UK s názvem "Problém axiomů v právní argumentaci (č. 606517)."

Obsah

Úvod.....	6
1. Teoretická část	10
1.1. Pojem lidské důstojnosti v historické perspektivě	10
1.2. Současné teoretické přístupy k lidské důstojnosti.....	13
1.3. Možná pojetí lidské důstojnosti v současném ústavním právu	17
1.3.1. Lidská důstojnost jako samostatné lidské právo	17
1.3.2. Lidská důstojnost jako zdroj lidských práv	19
1.3.3. Důstojnost jako objektivní ústavní hodnota	21
1.4. Lidská důstojnost jako axiom?	23
1.4.1. Pojem axiomu a jeho vztah k lidské důstojnosti	24
1.4.2. První hybridní forma	26
1.4.3. Druhá hybridní forma	26
1.4.4. Třetí hybridní forma	27
1.4.5. Čtvrtá hybridní forma	28
1.4.6. Shrnutí	29
1.5. Lidská důstojnost v ústavním pořádku ČR jakož i v stěžejních dokumentech mezinárodního práva	30
1.5.1. Ústava České republiky	30
1.5.2. Listina základních práv a svobod	32
1.5.3. Dokumenty mezinárodního a evropského práva	41
2. Praktická část	44
2.1. Kvantitativní část výzkumu	44
2.1.1. Výzkumné otázky a hypotézy	44
2.1.2. Metodologie	46
2.1.3. Výsledky a diskuse	48
2.1.4. Shrnutí	56
2.2. Kvalitativní část výzkumu	58
2.2.1. Zkoumaný vzorek, metody a výzkumné otázky.	59

2.2.2. Důvody použití axiomatické verze lidské důstojnosti v ústavněprávní argumentaci	60
2.2.3. Typy axiomů a jejich vznik	68
2.2.4. Funkce axiomatické lidské důstojnosti a důsledky jejího užití pro argumentaci a rozhodování Ústavního soudu.....	74
2.2.5. Shrnutí	82
Závěr	84
Shrnutí výsledků práce	84
Diskuse	86
Seznam použitých zdrojů.....	88
1. Seznam použité literatury	88
2. Seznam použitých internetových zdrojů	90
3. Seznam použitých právních předpisů.....	91
4. Seznam použité judikatury	91
Česká republika	91
Jihoafrická republika	92
Spojené státy americké	92
Spolková republika Německo	92
Seznam příloh	93
Příloha č. 1: Podrobná tabulka ke třetí výzkumné otázce	94
Příloha č. 2: Podrobné tabulky ke čtvrté výzkumné otázce	97
Příloha č. 3: Chi-square testy k páté výzkumné otázce	101
Abstrakt.....	103
Abstract	105

Úvod

Meritem této práce je lidská důstojnost a možnosti jakož i problémy jejího užívání v ústavním právu. Důvodem jejího vzniku je nejen snaha reagovat na diskusi o lidské důstojnosti, rozvíjející se v rámci zahraniční doktríny¹ a posilované faktem, že se pojem lidské důstojnosti rozšířil do většiny právních úprav na světě,² ale také zájem o to, jakým způsobem lidská důstojnost funguje v podmínkách českého ústavního práva. Je poměrně zajímavé, že přes význam této problematiky pro celou koncepci lidských práv se jí v českém prostředí nedostává příliš výrazné pozornosti,³ což považuji za žádoucí změnit.

Tato práce si klade dva zásadní cíle. Tím prvním, spíše teoreticky zaměřeným, je snaha stručně rekapitulovat probíhající diskurs a následně odpovědět na následující palčivé otázky z něj plynoucí. Jaké mohou být postavení a funkce lidské důstojnosti v právu? Jsou všechny tyto funkce žádoucí? A pokud ano, v čem spočívá nebezpečí užití lidské důstojnosti v právu? Druhý cíl je již poněkud praktičtější, neboť se soustředí na analýzu českého ústavního práva, ve snaze popsat a pochopit, jakým způsobem je zde lidská důstojnost ukotvena a jakým způsobem s ní pracuje Ústavní soud.

---

¹ K tomu viz zejména kapitola 1.2.

² SHULZTINER, Doron a CARMÍ, Guy E. Human dignity in national constitutions: functions, promises and dangers. *The American Journal of Comparative Law*, 2014, 62(2), str. 461-490.

³ Výjimkami jsou v tomto kontextu zejména BARTOŇ, Michal a KRATOCHVÍL, Jan. Důstojnost. In: BARTOŇ, Michal, Jan KRATOCHVÍL, Martin KOPA, Maxim TOMOSZEK, Jiří JIRÁSEK a Ondřej SVAČEK. *Základní práva*. Praha: Leges, 2016. Student. ISBN 978-80-7502-128-1, str. 220 – 223; BROŽ, Jan. *Lidská důstojnost: Universální princip v partikulární aplikaci*. Praha, 2014. Diplomová práce. Právnická fakulta Univerzity Karlovy. Vedoucí práce Doc. JUDr. Jan Kysela, Ph.D.; HAPLA, Martin. *Lidská práva bez metafyziky: legitimita v (post)moderní době*. Brno: Masarykova univerzita, 2016. Spisy Právnické fakulty Masarykovy univerzity. ISBN 978-80-210-8186-4, str. 112 - 119; HOFMANNOVÁ, Helena. Lidská důstojnost jako základ interpretace základních práv. In: PAVLÍČEK, Václav, HOFMANNOVÁ, Helena a kol. *Občanská a lidská práva v současné době*. Praha: Auditorium, 2014. ISBN 978-80-87284-51-3., str. 290 – 293; MLSNA, Petr. Lidská důstojnost jako esenciální ústavní princip. In: JIRÁSEK, Jiří a kol. *Listina a současnost: sborník příspěvků sekce ústavního práva, přednesených na mezinárodní vědecké konferenci Olomoucké právnické dny 2010*. Olomouc: Iuridicum Olomoucense, 2010. ISBN 978-80-87382-09-7, str. 125 – 136; MLSNA, Petr. Lidská důstojnost a sociální stát. In: GERLOCH, Aleš, ŠTURMA, Pavel a kol. *Ochrana základních práv a svobod v proměnách práva na počátku 21. století v českém, evropském a mezinárodním kontextu*. Praha: Auditorium, 2011. ISBN 978-80-87284-23-0, str. 126 – 137; MOLEK, Pavel. *Základní práva*. Svazek první, Důstojnost. Praha: Wolters Kluwer, 2017. Lidská práva. ISBN 978-80-7552-167-5; SOBEK, Tomáš. *Právní rozum a morální cit: hodnotové základy právního myšlení*. Praha: Ústav státu a práva AV ČR, 2016. ISBN 978-80-87439-23-4, str. 239 – 241 SUCHÁNEK, Radovan. *Základní práva a svobody*. In: PAVLÍČEK, Václav, Ján GRONSKÝ, Jiří HŘEBEJK a kol. *Ústavní právo a státověda*. II. díl, Ústavní právo České republiky. 2. aktualizované vydání. Praha: Leges, 2015. Student. ISBN 978-80-7502-084-0, str. 528 či WAGNEROVÁ, Eliška. *Text Elišky Wagnerové o pojetí lidské důstojnosti u příležitosti kolokvia Ústavního soudu s Aharonem Barakem* [online]. 18. 6. 2014 [cit. 2018-03-15]. Dostupné z: <http://eliskawagnerova.cz/aktuality/text-elisky-wagnerove-o-pojeti-lidske-dustojnosti-u-prilezitosti-kolokvia-ustavniho-soudu-s-aharonem-barakem/>.

V tomto kontextu ještě považuji za nezbytné podotknout, že se zaměřuji nikoli na obsah lidské důstojnosti, nýbrž na její formu a funkce v právu.⁴ K tomuto kroku jsem se rozhodl, protože lidská důstojnost je poměrně obecný a jen těžko obsahově definovatelný pojem, což ústí v mnohé interpretační těžkosti.⁵ Snaha o obsahové vymezení lidské důstojnosti se tak jeví jako předem odsouzená k neúspěchu, a tudíž nesmyslná. Jsem proto toho názoru, že daleko důležitější je zaměřit se právě na funkcionální vymezení tohoto pojmu, které je naopak nejen mnohem jednodušší, ale rovněž podstatně důležitější, neboť, jak se pokusím v této práci dokázat, právě absence funkcionálního vymezení lidské důstojnosti vede k palčivým problémům, jež jsou s užíváním tohoto pojmu v právní argumentaci spojeny.

Tato práce je rozdělena do dvou částí. Část teoretická, jež sestává z pěti kapitol, se pokouší zachytit a popsat historické, teoretické i legislativní vymezení lidské důstojnosti. Kapitola první pojednává o historickém vývoji pojmu lidské důstojnosti, v jehož rámci vymezuje tři soběstačné přístupy, jmenovitě důstojnost jako samostatné lidské právo, důstojnost jako zdroj lidských práv a důstojnost jako objektivní hodnotu. Druhá kapitola stručně shrnuje soudobou diskusi o lidské důstojnosti. Kapitola třetí nabízí typologii lidské důstojnosti, jež plynule navazuje na základní historická pojetí. Tato kapitola zároveň obsahuje kritickou analýzu každého z uvedených přístupů k důstojnosti. Kapitola čtvrtá pak poskytuje nový teoretický pohled na užívání lidské důstojnosti v ústavním právu, založený na myšlence, že ač každý z vymezených přístupů k lidské důstojnosti není sám o sobě problematický, jejich propojováním dochází k vytváření hybridních forem lidské důstojnosti, jež se chovají jako axiomy, čímž výrazným způsobem snižují kvalitu ústavněprávní argumentace, ba dokonce v určitých případech ovlivňují rozhodování ústavních soudů. Konečně kapitola pátá zkoumá ukotvení lidské důstojnosti v lidsko-právních dokumentech relevantních pro

---

⁴ Oddělení obsahové a funkcionální stránky lidské důstojnosti považuji za stěžejní pro správné uchopení tohoto pojmu. V případě zaměňování těchto dvou stránek bychom se totiž mohli dostat do poměrně zásadních potíží. M. Hapla např. předkládá několik zajímavých argumentů, jimiž se snaží ukázat, že neurčitost a vágnost lidské důstojnosti nemusí být za určitých okolností nutně na škodu, ba naopak, mohou z ní plynout i pozitivní důsledky. To jistě bezesporu platí o obsahové neurčitosti lidské důstojnosti, kam ostatně celá zmíněná argumentace směřuje (HAPLA, op. cit., str. 117 – 118). Neurčitost funkcionální je však naopak, jak se pokusím ukázat dále, naprosto nežádoucím fenoménem, který nevhodným způsobem ovlivňuje kvalitu i podstatu právní argumentace.

⁵ Např. Naomi Rao v tomto kontextu ukazuje, že obsahově může lidská nabývat naprosto rozmanitých podob, které se navíc v čase proměňují v závislosti na změnách lidsko-právního diskursu (k tomu srov. RAO, Naomi. Three Concepts of Dignity in Constitutional Law. *Notre Dame Law Review*, 2011, **86**(1), str. 183-272).

rozhodování Ústavního soudu České republiky a provádí analýzu stěžejní komentářové literatury. K tomu přirozeně využívá poznatků získaných v kapitolách předchozích.

Část praktická se zaměřuje na analýzu lidské důstojnosti v judikatuře Ústavního soudu České republiky. Tato část se rozpadá do dvou kapitol. První z nich obsahuje kvantitativní část výzkumu, která se zaměřuje především na ověření vybraných, z teoretické části plynoucích hypotéz ohledně používání lidské důstojnosti v podmínkách českého ústavního soudnictví. Kvantitativní výzkum byl proveden na vzorku 277 rozhodnutí ústavního soudu. Pro účely této části byly stanoveny následující výzkumné otázky: a) Je problém axiomatické lidské důstojnosti v judikatuře Ústavního soudu přítomen, a pokud ano, pak do jaké míry?; b) Jak se problém axiomatické lidské důstojnosti v judikatuře Ústavního soudu vyvíjí v čase?; c) Liší se míra argumentace lidskou důstojností u jednotlivých ústavních soudců?; d) Má přítomnost (axiomatické) argumentace lidskou důstojností nějaké dopady na rozhodování Ústavního soudu?; e) Projevují se tyto dopady u jednotlivých ústavních soudců stejně?; f) Používá Ústavní soud argumentaci lidskou důstojností i přesto, že nebyla obsažena v návrhu?; g) Které typy lidské důstojnosti a které typy axiomatické lidské důstojnosti používá Ústavní soud nejčastěji a které naopak nejméně často?; h) S jakými články Listiny základních práv a svobod bývá argumentace lidskou důstojností nejčastěji spojována?

Druhá kapitola této části se naopak zaměřuje na kvalitativní analýzu používání lidské důstojnosti Ústavním soudem České republiky. Kvalitativní výzkum byl proveden na vzorku 10 vybraných rozhodnutí Ústavního soudu. Jeho cílem je hlubší porozumění procesům, které můžeme pozorovat na pozadí argumentace axiomatickou verzí lidské důstojnosti a také propojení poznatků získaných z teoretické jakož i kvantitativní části této práce ve snaze vytvořit komplexnější představu o funkcích lidské důstojnosti v ústavněprávní argumentaci a problémech spojených s jejím užíváním. Hlavními tématy diskutovanými v této kapitole jsou důvody užití axiomatické verze lidské důstojnosti, vznik a struktura jednotlivých hybridních forem lidské důstojnosti a také dopady použití axiomů na argumentaci a potažmo i rozhodování Ústavního soudu.

Jak je již z výše uvedeného patrné, pro účely této práce jsem se rozhodl provést smíšený výzkum sestávající z obou základních metodologických přístupů. Přes jeho výraznou časovou náročnost považuji právě smíšený výzkum pro účely zkoumání lidské důstojnosti za nejvhodnější, neboť umožňuje propojovat výhody a zároveň eliminovat nevýhody kvantitativních i kvalitativních výzkumných metod. Žádoucím výsledkem propojení obou těchto přístupů by mělo být vytvoření co nejobektivnější a zároveň co

nejpodrobnější představy o funkcích a lidské důstojnosti v prostředí ústavního práva České republiky.

1. Teoretická část

1.1. Pojem lidské důstojnosti v historické perspektivě

Důvodem pro začlenění následujícího přehledu do této práce je snaha poukázat na fakt, že lidská důstojnost byla v různých historických obdobích a v teoriích různých myslitelů chápána odlišnými způsoby. Jak se pokusím dále ukázat, právě z těchto definičních nesrovnalostí a rozporů mohou vznikat současné teoretické rozpory. Stručný historický exkurz může v tomto případě leccos vyjasnit a dodat inspiraci k následné analýze a klasifikaci pojmu důstojnost.

V antickém světě slovo *dignitas*, jež lze přeložit jako důstojnost či vážnost, bylo chápáno ve smyslu společenského statusu občana či instituce.⁶ Jednalo se v zásadě o lidské právo s konkrétním obsahem chráněným státními institucemi.⁷ V tomto pojetí neměla důstojnost nic společného s rovností či přirozeností. Společenskou vážnost si musel každý vydobýt, a každému tudíž náležela v různé míře. Za rovné tak lze považovat jen právo na ochranu proti neoprávněným zásahům do již nabyté *dignitas*.⁸

Naproti tomu Cicero chápal důstojnost jako záležitost bytostně lidskou, a tudíž přirozeně náležející všem lidem nezávisle na společenském postavení či zásluhách, čímž předznamenal budoucí vývoj tohoto pojmu. Takto pojímanou lidskou důstojnost pak Cicero používal k odlišování člověka od zvířete.⁹

Křesťanští myslitelé, a mezi nimi zejména T. Akvinský, obohatili doktrínu o koncept lidské důstojnosti jakožto přirozené vlastnosti, s níž se rodí každý jednotlivec, čímž navázali především na Cicerona. Jádro tohoto pojetí spočívá ve zdůraznění univerzality a tudíž i rovnosti, kterou s sebou důstojnost přináší.¹⁰ K přiznání důstojnosti tak postačí být příslušníkem lidského druhu. Ta totiž neplyne z ničeho, co

---

⁶ Z tohoto důvodu bývá toto pojetí důstojnosti označováno jako čest (srov. BAROŠ, Jiří. Svoboda a rovnost v důstojnosti a právech. Základní práva a svobody obecně (komentář k čl. 1 Listiny). In: WAGNEROVÁ, Eliška, ŠIMÍČEK, Vojtěch, LANGÁŠEK, Tomáš, POSPÍŠIL, Ivo a kol. *Listina základních práv a svobod. Komentář*. Praha: Wolters Kluwer, 2012, Kodex. ISBN 978-80-7357-750-6, str. 55).

⁷ V římském právu např. existovaly dva praetorské edikty na ochranu *dignitas* před nactiutrháním (viz VEEDER, Van Vechten. The History and Theory of the Law of Defamation. I. *Columbia Law Review*, 1903, 3(8), str. 563 – 564).

⁸ HENNETTE-VAUCHEZ, Stéphanie. A human dignitas? Remnants of the ancient legal concept in contemporary dignity jurisprudence. *International journal of constitutional law*, 2011, 9(1), str. 53.

⁹ Zvíře soustřeďuje celou svou existenci pouze na uspokojování fyziologických a smyslových potřeb, zatímco člověk je schopen studovat, rozvíjet se, vnímat sám sebe a činit svobodná morální rozhodnutí, a proto je pouhé smyslové potěšení nehodné jeho důstojnosti (CICERO, Marcus Tullius. *On duties*. New York: Cambridge University Press, 1991. ISBN 0-521-34338-0, kniha I., kapitola XXX).

¹⁰ BAROŠ. In: WAGNEROVÁ, ŠIMÍČEK, LANGÁŠEK, POSPÍŠIL a kol., op. cit., str. 55 – 56.

člověk učiní, nýbrž z určitých specifických vlastností člověka,¹¹ jejichž zdrojem je podobnost lidského druhu k Bohu (*imaginatio dei*), která z lidské bytosti činí hodnotu samu o sobě.¹²

P. della Mirandola pak v období renesance obhajuje totéž pojetí důstojnosti jiným způsobem, když tvrdí, že zatímco všechna ostatní stvoření jsou determinována přirozeným zákonem, člověku Bůh poskytl svobodnou vůli, aby si sám mohl určit vlastní přirozenost.¹³ Argument Bohem tedy v jeho pojetí již ustupuje do pozadí, aby uvolnil místo důstojnosti jako lidské přirozenosti.

Na toto pojetí navázal rovněž I. Kant, jenž se pokusil myšlenku důstojnosti jako přirozené vlastnosti člověka definitivně očistit od teologických argumentů a namísto nich vystavět teorii založenou čistě na analýze přirozených vlastností člověka. Tímto se dosah lidské důstojnosti rozšiřuje z křesťanského světa na celou lidskou civilizaci, neboť jediným kritériem důstojnosti je rozum a z něj vyvozená autonomní vůle.¹⁴ Rozumná bytost s autonomní vůlí má podle Kanta zákonodárnou schopnost, což znamená, že skrze rozum sama poznává mravní zákony a činí z nich vlastní maximy, čímž se jim podřizuje. Jako taková je rozumná bytost sama sobě účelem a nemůže být vnímána nikdy jen jako prostředek, a proto je nadána elementární důstojností, která je pro všechny rozumné bytosti stejná.¹⁵

V právní a politické filosofii 19. století se následně, zejména v reakci na myšlenky francouzské revoluce,¹⁶ vyvinul třetí svébytný přístup k důstojnosti typický zejména pro socialistickou ideologii¹⁷ a kontinentální republikanismus.¹⁸ Důstojnost je zde chápána nejen jako vlastnost inherentní člověku, ale zejména jako cíl. Ústředním motivem se stal „důstojný život“ či „důstojné bytí“,¹⁹ které je naplněno až ve chvíli, kdy člověk dosáhne určitého životního standardu, co se týče jeho osobnostních, politických,

---

¹¹ Tomáš Akvinský konkrétně uvádí dar rozumu, schopnost člověka poznat a pochopit slovo Boží, mít vztah s Bohem a dále fakt, že člověk je nevyšší vývojovým stupněm v tom smyslu, že je nejpodobnější Bohu (viz zejm. AKVINSKÝ, Tomáš. *Theologická Summa svatého Tomáše Akvinského: doslovný překlad*. Olomouc: Dominikánská edice Krystal, 1937 – 1940, část III., ot. 4 čl. 1; část I., ot. 72 – 76).

¹² ROSEN, Michael. *Dignity: its history and meaning*. Cambridge, Mass.: Harvard University Press, 2012. ISBN 978-0-674-06443-0, str. 16 – 17.

¹³ PICO DELLA MIRANDOLA, Giovanni. *O důstojnosti člověka*. Praha: Oikoymenh, 2005. Knihovna renesančního myšlení. ISBN 80-7298-164-1, str. 57.

¹⁴ Tj. taková vůle, která nepodléhá žádným smyslovým či empirickým vlivům, ale poslouchá výlučně příkazy rozumu, které Kant pojmenoval jako kategorické imperativy.

¹⁵ KANT, Immanuel. *Základy metafyziky mravů*. 3., opr. vyd. Praha: Oikoymenh, 2014. Knihovna novověké tradice a současnosti. ISBN 978-80-7298-501-2, část II., odst. 70, 71.

¹⁶ BROZ, op. cit., str. 29.

¹⁷ BROZ, op. cit., str. 30.

¹⁸ BAROŠ. In: WAGNEROVÁ, ŠIMÍČEK, LANGÁŠEK, POSPÍŠIL a kol., op. cit., str. 56.

¹⁹ Srov. MAHLMANN, Matthias. *Elemente einer ethischen Grundrechtstheorie*. Baden-Baden: Nomos, 2008. ISBN 978-38-3291-634-3, str. 167.

sociálních, a dnes již i environmentálních a dalších práv. Lidská důstojnost tak dostává silně normativní nádech. Stává se obecně žádoucím stavem, o který by měla společnost usilovat a jenž může být občany nárokován.²⁰

Tento nový přístup vychází částečně z obou předchozích pojetí. Z antického *dignitas* přebírá obsah lidské důstojnosti, tedy důstojné žití ve společnosti, zatímco z Kantova pojetí jeho univerzální rozsah, tedy to, že je důstojnost přirozeně vlastní všem lidem. Propojení těchto dvou do určité míry kontradiktorních tradic se pak nejlépe odráží v tvrzení, že každý člověk má právo na hodnosti (resp. důstojnosti), které dříve náležely pouze šlechtě. Právě takovouto větu můžeme, jak upozorňuje Ch. McCrudden,²¹ najít ve francouzské Deklaraci práv člověka a občana z roku 1789.²² Přestože tedy tento přístup z předchozích dvou pojetí do velké míry vychází, lze jej považovat za samostatný třetí proud v tom smyslu, že zde důstojnost člověka není *a priori* přirozeně svázána s jeho lidstvím, nýbrž je závislá na vnějších podmínkách jeho života. Důstojný tedy není člověk, nýbrž jeho život na tomto světě.²³

Lidská důstojnost, ať už v podobě statusové, přirozené či důstojnosti jako cíle, postupně od konce 18. století prorůstá do právních textů.²⁴ Výše zmíněná Francouzská Deklarace práv člověka a občana již ostatně byla prvním příkladem této tendence. Snahu o odvození individuálních práv z lidské důstojnosti můžeme najít také v úvahách T. Paina²⁵ či A. Hamiltona.²⁶ Zámořský lidsko-právní diskurs se však nakonec od přijetí lidské důstojnosti jako základu pro odvození individuálních práv odklonil.²⁷

---

²⁰ MCCRUDDEN, Christopher. Human dignity and judicial interpretation of human rights. *European Journal of international Law*, 2008, **19**(4), str. 660 – 661.

²¹ MCCRUDDEN, op. cit., str. 660.

²² Podobný význam lze dnes připsat i čl. 1 Listiny, který stanoví „*Lidé jsou svobodní a rovní v důstojnosti a právech.* (...)“ (Listina základních práv a svobod, vyhlášena pod č. 2/1993 Sb. jako součást ústavního pořádku České republiky na základě usnesení předsednictva České národní rady ze dne 16. 12. 1992, čl. 1).

²³ Toto chápání pěkně dokresluje myšlenky F. Schillera, který ve své práci *Würde des Menschen* z roku 1798 uvedl, že člověku je potřeba dát jídlo a přístřeší a důstojnost se pak u něj už objeví jaksi automaticky (MCCRUDDEN, op. cit., str. 660).

²⁴ Za účelem popisu tohoto vývoje důstojnosti od filozofického a kulturního konceptu směrem ke konceptu právnímu mluví Aharon Barak na jedné straně o důstojnosti jako sociální hodnotě a na straně druhé o důstojnosti jako hodnotě ústavní (BARAK, Aharon. *Human dignity: the constitutional value and the constitutional right*. Cambridge, Velká Británie: Cambridge University Press, 2015. ISBN 978-1-107-46206-9, str. 12 – 14).

²⁵ PAINE, Thomas. *Rights of man*. Indianapolis: Hackett, 1992. ISBN 978-08-7220-147-7, str. 41.

²⁶ HAMILTON, Alexander. Federalista č. 1. In: HAMILTON, Alexander, MADISON, James a JAY, John. *Listy federalistů: soubor esejí psaných na podporu nové Ústavy předložené federálním Shromážděním 17. září 1787*. Olomouc: Vydavatelství Univerzity Palackého, 1994. ISBN 80-7067-390-7, str. 34.

²⁷ Pro hlubší vysvětlení rozdílů mezi individualistickým pojetím USA, založeným na autonomii individua, a komunitaristickým pojetím evropských států (zejm. Německa), založeným na lidské důstojnosti viz MCALLISTER, Marc Chase. *Human Dignity and Individual Liberty in Germany and the*

Z původních tří hodnot pro novou ústavu ražených A. Hamiltonem tak zbyly pouze dvě, tedy svoboda a štěstí.²⁸ Přístup založený na centrálním postavení důstojnosti v některé z uvedených podob se tak plně prosadil až v poválečné Evropě a v mezinárodních lidsko-právních dokumentech,²⁹ které čerpaly do velké míry z myšlenek J. Maritaina.³⁰ Odtud si v průběhu dalšího půlstoletí našla lidská důstojnost cestu do převážné většiny ústav,³¹ jakož i do soudní argumentace.

Abych výše uvedené shrnul, v historii tedy můžeme najít tři odlišné přístupy k pojmu lidské důstojnosti. Prvním z nich je důstojnost ve smyslu *dignitas* tedy důstojnost, kterou si každý člověk může v určité různé míře svým jednáním či postavením vydobýt. Druhým je důstojnost jakožto vlastnost člověka, která je naopak inherentní všem lidem rovnou měrou. Tuto důstojnost můžeme teoreticky zakotvit různými způsoby, z nichž pro náš civilizační okruh nejznámější jsou křesťanského a kantovského původu. Konečně třetím přístupem k lidské důstojnosti je představa, že důstojný je (resp. má být) především život člověka, tedy vnější podmínky, v nichž musí individuum žít.

1.2. Současné teoretické přístupy k lidské důstojnosti

Předmětem této kapitoly bude shrnutí soudobých přístupů k lidské důstojnosti v jejím vztahu k ústavnímu právu. Problematika užití lidské důstojnosti v právu se rozpadá do dvou po sobě následujících otázek. Zaprvé, je žádoucí lidskou důstojnost jako právní pojem vůbec užívat? A pokud ano, jakou má mít v právu pozici a funkci?

Ohledně žádoucnosti lidské důstojnosti v právu lze v literatuře najít rozmanité názory. A. Addis například tvrdí, že lidská důstojnost se může stát univerzální, na

---

United States as Examined Through Each Country's Leading Abortion Cases. *Tulsa Journal of Comparative and International Law*, 2004, **11**(2), str. 491–520.

²⁸ GLENSY, Rex D. The Right to Dignity. *Columbia Human Rights Law Review*, 2011, **43**(1), str. 77.

²⁹ Tak například Charta Spojených národů z 26. června 1945 ve své preambuli uvádí „*prohlásit znovu svou víru v základní lidská práva, v důstojnost a hodnotu lidské osobnosti...*“, obdobně v preambuli Všeobecné deklarace lidských práv z 10. prosince 1948 se můžeme dočíst, že „*uznání přirozené důstojnosti a rovných a nezczitelných práv členů lidské rodiny je základem svobody, spravedlnosti a míru ve světě.*“ Konečně oba Mezinárodní pakty z 19. prosince 1966 shodně uvádějí, že „*tato práva se odvozují od přirozené důstojnosti lidské bytosti*“.

³⁰ Maritain zakládá svůj lidsko-právní systém právě na hodnotě lidské důstojnosti. Přitom vychází z tomistické tradice, jakož i z republikánské tradice 19. století (viz MCCRUDDEN, op. cit., str. 662).

³¹ D. Shulztiner a G. Carmi poskytli ve své práci kvantitativní analýzu a dospěli k závěru, že v současnosti se s pojmem lidské důstojnosti pracuje ve 162 ústavách na světě (SHULZTINER a CARMÍ, op. cit., str. 462 – 463).

kulturním a sociálním prostředí nezávislou hodnotou, s níž můžeme identifikovat nejzákladnější lidská práva náležející všem lidem jen proto, že jsou lidmi.³²

Naproti tomu M. Mahlman poměrně přesvědčivě ukazuje, že lidská důstojnost je pojem vágní a tudíž normativně nebezpečný, neboť může potenciálně fungovat jako „trojský kůň“ ústavního práva, skrze nějž se do systémů lidských práv budou dostávat subjektivní, relativní a heterogenní hodnoty a myšlenky.³³ Na obsahovou vágnost důstojnosti naráží rovněž H. Botha, který navíc uvádí hned několik paradoxů, které vznikají v důsledku jejího užívání v právu.³⁴ Před užíváním abstraktních hodnot v právu varoval také H. Kelsen. Tvrdil, že jsou svým nejasným obsahem a absolutní povahou nebezpečné, neboť vedou k politizaci soudů a k něčemu, co bychom dnes nazvali soudcokracií. Soudy je mohou kdykoli vytáhnout jako pomyslné žolíky a zabsolutizovat tak své argumenty. Výklad obsahu těchto hodnot však má být doménou společnosti či politiky, nikoli práva.³⁵

Někde mezi oběma výše uvedenými přístupy se pak nachází Ch. McCrudden, který na jednu stranu tvrdí, že lze identifikovat společné minimální jádro lidské důstojnosti, do nějž řadí vnitřní hodnotu všech lidských bytostí, uznání a respekt vůči této vnitřní hodnotě ostatními a povinnost státu chránit lidská práva,³⁶ ale zároveň na druhou stranu ukazuje, jak se užívání lidské důstojnosti liší v závislosti na kulturních a sociálních podmínkách nejen za tímto minimálním jádrem, ale také, co se samotné interpretace jeho tří složek týče.³⁷ Důstojnost tak slouží jako kamufláž, zahalující axiologické rozdíly napříč jednotlivými kulturami a státy.³⁸

Co se týče druhé položené otázky, lze konstatovat, že pojem lidské důstojnosti již byl různými způsoby kategorizován. Ch. McCrudden³⁹ klade otázku, jestli důstojnost znamená základ pro ostatní lidská práva, samostatné lidské právo či synonymum pro lidská práva obecně, čímž naznačuje její tři funkce v právním řádu.

---

³² ADDIS, Adeno. The role of human dignity in a world of plural values and ethical Commitments. *Netherlands Quarterly of Human Rights*, 2013, **31**(4), str. 428.

³³ MAHLMANN, Matthias. The Basic Law at 60-Human Dignity and the Culture of Republicanism. *German Law Journal*, 2010, **11**(1), str. 11.

³⁴ BOTHA, Henk. Human dignity in comparative perspective. *Stellenbosch Law Review = Stellenbosch Regstydskrif*, 2009, **20**(2), str. 217 – 220.

³⁵ KELSEN, Hans. *Wesen und Entwicklung der Staatsgerichtsbarkeit*, 1929. Zde citováno podle anglického překladu In: VINX, Lars. *The guardian of the constitution: Hans Kelsen and Carl Schmitt on the limits of constitutional law*. United Kingdom: Cambridge University Press, 2015. ISBN 978-1-107-09268-6, str. 60 – 61.

³⁶ MCCRUDDEN, op. cit., str. 679.

³⁷ MCCRUDDEN, op. cit., str. 680.

³⁸ MCCRUDDEN, op. cit., str. 698.

³⁹ MCCRUDDEN, op. cit., str. 656.

R. D. Glensy⁴⁰ nabízí hned čtyři pojetí lidské důstojnosti. Prvním je důstojnost jako pozitivní samostatné lidské právo, jemuž odpovídá povinnost do tohoto práva nezasahovat, jakož i povinnost státu podniknout aktivní kroky k naplnění standardů důstojného života. Druhým je důstojnost jako negativní samostatné lidské právo, jemuž odpovídá pouze povinnost státu zdržet se zásahů do něj. Třetím je důstojnost jako zástupné lidské právo, které není nezávislé a samostatně aplikovatelné, ale naopak je vždy provázáno s jiným lidským právem. Takto pojímaná důstojnost slouží spíše jako kognitivní pomůcka při řešení složitých případů. Konečně čtvrtým pojetím je důstojnost jako absolutní hodnota stojící u základu všech lidských práv.

J. Broz⁴¹ nabízí rozdělení funkce důstojnosti na dvě kategorie, a to důstojnost jako ústavní hodnotu a důstojnost jako samostatné lidské právo, přičemž první zmíněnou kategorii dále rozděluje na hodnotu ve smyslu interpretačního principu a hodnotu ve smyslu esenciálního jádra základních práv.

L. M. Henry⁴² ve své práci uvádí dokonce pět způsobů užití lidské důstojnosti. Za prvé se jedná o důstojnost statusovou, která náleží pouze orgánům veřejné moci a slouží k zachování jejich autority. Za druhé se jedná o důstojnost založenou na rovnosti, která je, stejně jako tři zbylé kategorie, univerzální a permanentní. Její užití v právu slouží především k posílení antidiskriminačních argumentů. Za třetí jde o důstojnost založenou na svobodě sloužící zejména k ochraně soukromí a autonomie osobní volby. Za čtvrté pak můžeme mluvit o důstojnosti založené na osobní integritě, jejímž smyslem je zejména ochrana osobnosti člověka. Konečně za páté se jedná o důstojnost jakožto kolektivní ctnost, která je založena na zákazu adresovaném společnosti chovat se nehumánně či nedůstojně v kontextu otázek, jako jsou například trest smrti či potraty.

N. Rao⁴³ přichází s třemi generacemi lidské důstojnosti, jež se postupně vyvinuly v důsledku kvalitativního posunu v lidsko-právním diskursu. První z nich je důstojnost inherentní každému člověku, z níž plynou především negativní svobody, jako právo na soukromí, sexuální autonomie či svoboda projevu. Druhou generací je důstojnost materiální, jejímž obsahem je představa státu o tom, co to znamená vést dobrý život. Materiální důstojnost jednak umožňuje a zároveň ukládá státu aktivně

---

⁴⁰ GLENSY, op. cit., str. 111; 121; 126 – 127; 134 – 135.

⁴¹ BROZ, op. cit., str. 67.

⁴² HENRY, Leslie Meltzer. *The Jurisprudence of Dignity*. *University of Pennsylvania Law Review*, 2011, **160**(1), str. 190 – 192; 202 – 203; 206 – 208; 215 – 216; 220 – 221.

⁴³ RAO, 2011, op. cit., str. 196; 203 – 206; 221 – 222; 248 – 250.

jednat ve snaze zajištění důstojného života jednotlivců, a jednak umožňuje, na rozdíl od předchozí, omezit autonomii jednotlivce či mu uložit povinnosti. Této důstojnosti se týká např. tematika prostituce, pornografie či bioetiky na straně jedné a sociálních práv na straně druhé. Třetí generací je důstojnost ve smyslu požadavku uznání jedinečnosti každého individua či skupiny, a to i v případě, kdy by takové uznání kolidovalo s předchozími dvěma koncepty. Typickými tématy jsou kulturní, sexuální, genderová či rasová sociální inkluze.

D. Shultziner a G. Carmi⁴⁴ na základě provedené kvantitativní analýzy konceptu lidské důstojnosti v ústavních textech, došli k závěru, že důstojnost se v ústavách vyskytuje buď v podobě abstraktní hodnoty, cíle či ospravedlnění celé ústavy, nebo v podobě konkrétnějších instrukcí a pravidel z této hodnoty plynoucích. Nejčastěji však ústavy podle výsledků provedené analýzy obsahují důstojnost v obou těchto podobách.

A. Barak⁴⁵ nejprve rozděluje lidskou důstojnost do tří základních forem. Lidskou důstojnost jako sociální, a tudíž mimolegální, hodnotu, o které jsem se zmínil již výše, můžeme na tomto místě ponechat stranou. Zbývající dvěma formami jsou lidská důstojnost jako ústavní hodnota a lidská důstojnost jako ústavní právo. Lidská důstojnost jako ústavní hodnota se dle Baraka objevuje v roli základu pro všechna lidská práva, interpretační pomůcky či kritéria pro limitaci jednotlivých lidských práv. Lidská důstojnost jako specifické ústavní právo je pak chápána jako lidské právo, jež se svým obsahem překrývá s ostatními a k řešení jejich případných konfliktů by měl sloužit test proporcionality. Jedná se tedy o plnohodnotné samostatné lidské právo.

Konečně R. Alexy nabízí dvě teorie lidské důstojnosti v právní argumentaci. Na straně jedné teorii absolutní, podle níž je lidská důstojnost nedotknutelnou absolutní hodnotou, nadřazenou všem ostatním hodnotám. Takový přístup však podle něj vylučuje užití testu proporcionality a jakoukoli racionální úvahu, a lze jej tedy považovat za intuitivní a iracionální. Naproti tomu teorie relativní považuje důstojnost za jednu z mnoha hodnot, porovnatelnou s ostatními prostřednictvím testu proporcionality. Využití racionální úvahy a argumentace tak je v tomto případě možné.⁴⁶

---

⁴⁴ SHULZTINER a CARMI, op. cit., str. 484 – 485.

⁴⁵ BARAK, op. cit., str. 12-14; 103 – 113;

⁴⁶ ALEXY, Robert. Lidská důstojnost a princip proporcionality. *Právník*, 2015, **154**(11), str. 867.

1.3. Možná pojetí lidské důstojnosti v současném ústavním právu

Cílem následujícího textu je vytvořit rámcovou teorii zahrnující výše uvedené historické i recentní přístupy. V této jakož i další kapitole tak poskytnu vlastní odpovědi na uvedené dvě zásadní otázky. Jsem však toho názoru, že je žádoucí obrátit jejich pořadí. Nejprve je potřeba se zeptat, jak se důstojnost v ústavním právu využívá a jaké funkce má, a až sekundárně u každého jejího možného využití zvlášť hodnotit, zdali je žádoucí. Opačný přístup by totiž důstojnost aproboval či odsoudil, aniž by byl schopen zachytit nuance mezi jejími různými podobami a funkcemi.

Obecná kritická poznámka, kterou adresuji recentním teoriím lidské důstojnosti je, že pomíjejí bohatý historický vývoj tohoto pojmu. Přestože někteří z výše uvedených autorů nastiňují velmi podrobně určitý historický přehled, mají posléze tendenci učinit za touto kapitolou tlustou čáru a vytvořit svou vlastní teorii a kategorizaci lidské důstojnosti na zelené louce.⁴⁷ Proto se pokusím ukázat, že veškeré recentní kategorie lidské důstojnosti lze podřadit pod jednu z jejích historických koncepcí uvedených v první kapitole.

K tomu je ovšem potřeba nejprve obecně charakterizovat, do jaké podoby se zmíněné historické koncepce v současném právu vyvinuly. Obecně lze předeslat, že pojetí lidské důstojnosti jako *dignitas* se v dnešním právu zachovalo ve formě samostatného osobnostního práva. Pojetí lidské důstojnosti jako přirozené vlastnosti člověka našlo své uplatnění v podobě zdroje lidských práv. Konečně lidská důstojnost jako cíl ve smyslu důstojného života nachází dnes své vyjádření jako objektivní ústavní hodnota.

1.3.1. Lidská důstojnost jako samostatné lidské právo

Antické chápání důstojnosti jako *dignitas*, vcelku dobře koreluje se soudobým pojetím důstojnosti jako samostatného lidského práva s vlastním specifickým obsahem, který se od antických dob nezměnil. Stále se jedná o právo osoby či instituce na ochranu vlastního společenského statusu a z něj plynoucích benefitů před nezákonnými zásahy a stále neexistuje nárok na stejnou důstojnost pro všechny, nýbrž jen na stejnou míru ochrany již nabyté důstojnosti.

---

⁴⁷ Jedinou významnou výjimkou je v tomto kontextu L. M. Henry, která naopak každé ze svých pěti pojetí důstojnosti dohledává zpět do historie a zakotvuje v příslušných politicko-filosofických textech (viz HENRY, op. cit., str. 169 – 233).

Důstojnost tak v tomto kontextu nemůže znamenat o nic více ani o nic méně, než osobní čest, dobré jméno či dobrou pověst. Jakékoli jiné lidské právo má svůj vlastní pojem a obsah a nemělo by být s důstojností zaměňováno. Zákodárce (popř. ústavodárce) si tak může vybrat, zdali použije některý z výše uvedených specifitějších pojmů, či je nahradí pojmem lidské důstojnosti, jakožto jejich obecnějším synonymem. Zároveň se od něj očekává, že precizně vymezí obsah, rozsah a podmínky ochrany takto chápané lidské důstojnosti. Tímto lidskou důstojnost srazí z výšin abstraktních hodnot a principů na pozici jasně vymezeného, přímo aplikovatelného a také zákonem omezeného lidského práva.⁴⁸

Pokud bychom však začali tvrdit, že částečně můžeme důstojnost spatřovat i v jiných právech či svobodách, jako jsou právo na rovné zacházení či právo na zachování tělesné i duševní integrity, tak bychom již posunuli její chápání od samostatného lidského práva, postaveného hierarchicky na roveň právům ostatním, směrem k abstraktnější objektivní ústavní hodnotě. Důstojnost tak dostává jinou, vyšší kvalitu než ostatní lidská práva, a tudíž z ní její aplikace, jakoby stále byla lidským právem, vytváří axiom, jehož obsah bychom mohli shrnout tak, že předpokládáme, že silnější je vždy to lidské právo či svoboda, jež je v užším kontaktu s lidskou důstojností, a proto právo na lidskou důstojnost je nejsilnější.⁴⁹

Z výše uvedených teorií lze do pojetí důstojnosti jako lidského práva zařadit jednak důstojnost jako samostatné lidské právo z klasifikace McCruddena i Broze, dále Barakovu důstojnost jako ústavní právo, a konečně důstojnost jako *dignitas* a také důstojnost založenou na osobní integritě podle L. M. Henryové, která však první zmíněnou kategorii důstojnosti přičkla pouze institucím veřejné moci. Ostatní kategorie chápou lidskou důstojnost příliš široce či příliš abstraktně na to, aby byla samostatným lidským právem s vlastním obsahem.

Jediné, co lze užívání důstojnosti jako samostatnému lidskému právu, pokud je používáno správně, vyčíst, je jeho částečná nadbytečnost. Proč užívat poměrně vágní a obsahově neurčitý pojem důstojnost a vystavit se tak riziku, že bude nepochopen a používán jinak než jako samostatné lidské právo, když lze namísto něj využít jiné, již zaběhnuté a přesnější výrazy, jimiž jsou právě osobní čest, dobré jméno a dobrá

---

⁴⁸ Právě takto lze rozumět čl. 10 odst. 1 Listiny, který stanoví „Každý má právo, aby byla zachována jeho lidská důstojnost, osobní čest, dobrá pověst a chráněno jeho jméno.“ (Listina základních práv a svobod, vyhlášená pod č. 2/1993 Sb. jako součást ústavního pořádku České republiky na základě usnesení předsednictva České národní rady ze dne 16. 12. 1992, čl. 10 odst. 1).

⁴⁹ Obdobné důsledky by měl i argument, že důstojnost je jen ideou lidských práv, jejichž konkrétní obsah je dodán až interpretací v konkrétním případě.

pověst.⁵⁰ Důstojnost tak spíše snižuje úroveň právní jistoty, neboť nahrazujeme pojmy jednoznačnější a přesnější pojmem vágnějším. Přesto je však její užití jako samostatného lidského práva v zásadě legitimní volbou ústavodárce, kterou nemůžeme *a priori* hanit. Klíčové však je, aby si ústavodárce uvědomoval, že užívá důstojnosti ve formě samostatného lidského práva a takto s ní také zacházel.

1.3.2. Lidská důstojnost jako zdroj lidských práv

Důstojnost jako přirozenou vlastnost člověka lze spatřovat v současné teorii důstojnosti jako zdroje lidských práv. Toto pojetí je založeno na představě, že důstojnost je přirozenou automaticky nabytou vlastností každého člověka, kterou mu nelze odebrat. Ve prospěch takto pojaté důstojnosti, jejímž kritériem je pouze příslušnost k lidskému druhu,⁵¹ lze argumentovat teologicky, racionalisticky či některými dalšími způsoby.⁵² Tyto argumenty se zpravidla snaží představit člověka jako bytost z určitých důvodů odlišnou od ostatních živočišných druhů a přiřadit mu určité speciální atributy odrážející jeho postavení ve světě a společnosti.⁵³ Druhým logickým krokem je argument, že pokud disponuje člověk přirozenou důstojností, náleží mu rovněž právo, aby jej ostatní jako důstojného uznali, z čehož lze v platném právu vyvodit existenci základních lidských práv a svobod jednotlivce⁵⁴ jakož i povinnost ostatních jednotlivců i společnosti a státu jako celku tyto svobody respektovat a ochraňovat a tato práva zajišťovat a naplňovat.⁵⁵

Nicméně, takto pojatá důstojnost se v platném právu téměř nevyskytuje. Je spíše filozofickým zdůvodněním existence lidských práv a jako taková může být uvedena maximálně v preambuli a sloužit jako mravní korektiv pro zákonodárce a soudce. Důstojnost jakožto zdroj lidských práv by tak rozhodně neměla být prostředkem právní argumentace. Bylo by však možné použít ji s určitou mírou zdrženlivosti jako

---

⁵⁰ Tyto pojmy totiž potřebují podstatně méně definic a upřesňování, čímž se práva v nich ukrytá v porovnání s pojmem důstojnosti stávají dostupnější a snadněji vymahatelná (srov. O'MAHONY, Conor. There is no such thing as a right to dignity. *International journal of constitutional law*, 2012, 10(2), str. 563 – 565).

⁵¹ GRIFFIN, James. *On human rights*. New York: Oxford University Press, 2008. ISBN 978-0-19-923878-1, str. 32 – 34.

⁵² K tomu srov. GERLOCH, Aleš. *Teorie práva*. 6., aktualizované vydání. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2013. ISBN 978-80-7380-454-1, str. 24.

⁵³ Přes tuto snahu najít určité filozofické zdůvodnění přirozené lidské důstojnosti se však můžeme ptát, zdali není člověk důstojným pouze proto, že jej jako takového právní a filozofická doktrína označila, aby mu mohla připsat základní práva a svobody.

⁵⁴ R. Alexy v tomto kontextu mluví o důstojnosti jakožto přemosťujícím pojmu. Dle jeho názoru máme na straně jedné osobu definovanou určitými atributy a na straně druhé lidská práva, která jí chceme přiřadit. Lidská důstojnost funguje jako pomyslný argumentační oslí můstek (ALEXY, op. cit., str. 873 – 874).

⁵⁵ SCHACHTER, Oscar. Human dignity as a normative concept. *American Journal of International Law*, 1983, 77(4), str. 853.

interpretační pomůcku k pochopení obsahu jednotlivých lidských práv, nikoli však již k určení jejich rozsahu či rozhodnutí jejich vzájemné kolize v konkrétním případě. Pokud bychom užívali lidskou důstojnost těmito způsoby, typickými pro lidskou důstojnost jako objektivní hodnotu, a zároveň zachovali její výsostné postavení zdroje všech lidských práv, učinili bychom z ní axiom předpokládající pro celou argumentaci, že převáží vždy ta hodnota, která je blíže ke zdroji všech lidských práv, a tedy, že důstojnost jako objektivní hodnota je hierarchicky nadřazena hodnotám ostatním. Stejně tak není možné tvrdit, že lidská důstojnost jako zdroj lidských práv emanuje do nějakého konkrétního práva. Rovněž zde vzniká axiom obsahující předpoklad, že to lidské právo, do nějž je silněji či příměji vtělena důstojnost jakožto zdroj všech lidských práv, je nadřazeno právům ostatním.

Z analyzovaných teorií lze pod chápání důstojnosti výlučně jako zdroje lidských práv zařadit Barakovu důstojnost jako ústavní hodnotu ve funkci základu pro lidská práva a částečně interpretační pomůcky, McCruddenovu důstojnost jako základ pro ostatní lidská práva, Glensyho důstojnost jako absolutní hodnotu stojící u základů všech lidských práv, s výhradami Brozovu důstojnost jako interpretační princip,⁵⁶ důstojnost jako kolektivní ctnost L. M. Henryové a důstojnost v podobě abstraktní hodnoty, cíle či ospravedlnění celé ústavy, o níž hovořili Shultziner a Carmi. Konečně sem lze řadit i Alexyho absolutní teorii důstojnosti, avšak právě ve zmíněném negativním smyslu, kdy se sice jedná o důstojnost jako zdroj lidských práv, ale bývá využívána ve smyslu důstojnosti jako hodnoty, čímž se z ní stává axiom.

Pojetí lidské důstojnosti jako zdroje lidských práv, přestože užíváno správně, má také určitá negativa. Důstojnost člověka není jediným a dost možná ani nejlepším možným zdrojem lidských práv. Do výše uvedeného logického řetězce vedoucího od člověka k lidským právům můžeme úplně stejným způsobem dosadit svobodu⁵⁷ či

---

⁵⁶ S výhradami proto, že J. Broz mluví o interpretaci jako o stanovování nejen obsahu, ale i rozsahu lidských práv, čímž se u něj slévá dle mého názoru zásadní dělítko mezi důstojností jako zdrojem lidských práv a důstojností jako hodnotou (BROZ, op. cit., str. 68).

⁵⁷ Základ odvození bude vždy axiomem. V prvním případě bude axiom znít „člověk je důstojná bytost“ a v druhém případě „člověk je svobodná bytost“. Snažíme-li se pak o určité logické zdůvodnění těchto axiomů, nelze říci, že by zdůvodnění lidské důstojnosti bylo přesvědčivější než zdůvodnění lidské svobody. Stejně jako I. Kant tvrdil v případě důstojnosti (viz kapitolu 1.1), lze i v případě svobody argumentovat, že „člověk se rodí s potenciálem (...) činit samostatná rozhodnutí (...). Nic tedy nenavědčuje tomu, že by nedisponoval svobodnou vůlí. Ve chvíli, kdy má člověk přirozeně možnost svobodně myslet a tedy i svobodně konat, bylo by nelogické, aby jej v tomto společenství nebo stát omezovaly bez zjevných relevantních důvodů.“ (HORÁK, Filip. O svobodě. *K zamyšlení* [online]. Brno, 28. 8. 2014 [cit. 2018-03-15]. ISSN 2336-3304. Dostupné z: <https://www.kzamyshleni.cz/o-svobode/>).

dokonce lidství⁵⁸ jako takové. Vhodným řešením by pak bylo řetězit vedle sebe jako zdroje lidských práv vícero takovýchto atributů přisuzovaných člověku, abychom co nejpřesněji obsáhli hodnotové a morální naladění ústavy a společnosti.⁵⁹

Druhým negativem je opět abstraktní povaha a z ní plynoucí neurčitý obsah lidské důstojnosti. Problematickým se tak stává i její využití jako interpretační pomůcky při určování obsahu lidských práv. Samotný obsah důstojnosti je totiž předmětem subjektivní interpretace konkrétního státu, instituce či jednotlivce,⁶⁰ což vede k riziku, že užití této hodnoty v právu může kolidovat s principy právní jistoty a objektivní práva. Reakcí na tento problém by mohlo být vymezení pro všechny společné minimalistické koncepce lidské důstojnosti,⁶¹ o níž však J. Broz legitimně podotknul, že je pro užití v právu právě svým minimalismem, neposkytující více než jen soubor tří vágních proklamací, poměrně nevhodná.⁶²

Nicméně ani užití důstojnosti jako jediného či nejvyššího zdroje lidských práv není, stejně jako v předchozím případě, *a priori* špatné. Jedná se o v zásadě legitimní rozhodnutí ústavodárce, který si však opět, a v tomto případě ještě více, musí být vědom, jakým způsobem lidskou důstojnost užívá, a kde jsou limity tohoto užití, aby předešel případnému překlápění důstojnosti jako zdroje lidských práv do zbylých dvou pojetí.

1.3.3. Důstojnost jako objektivní ústavní hodnota

Chápání důstojnosti jakožto cíle lidského života se odráží v současné teorii lidské důstojnosti jako objektivní hodnoty, jíž chceme dosáhnout prostřednictvím uznání a ochrany lidských práv a svobod. Předpokládá se, že v případě, že daná lidská práva budou skutečně dodržována, nabude život člověka nové, důstojnější kvality. O tom, co je obsahem důstojnosti jako hodnoty, a která lidská práva přispívají jejímu naplnění nejvíce, bude přirozeně probíhat hodnotový spor.⁶³ Toto pojetí důstojnosti

---

⁵⁸ V tomto kontextu je zajímavé srovnat preambuli Ústavy, která uvádí „*nedotknutelné hodnoty lidské důstojnosti a svobody*“ (Ústavní zákon č. 1/1993 Sb., Ústava České republiky, preambule) s preambulí Listiny, jež si naopak vystačí s „*obecně sdílenými hodnotami lidství*.“ (Listina základních práv a svobod, vyhlášená pod č. 2/1993 Sb. jako součást ústavního pořádku České republiky na základě usnesení předsednictva České národní rady ze dne 16. 12. 1992, preambule).

⁵⁹ Výhodou tohoto „multizdrojového“ přístupu je, že jednotlivé zdroje mohou v konkrétních případech působit kontradiktorně a vzájemně se omezovat. To v důsledku může vést k menšímu počtu excesů při interpretaci lidských práv, neboť žádný z jejich zdrojů nepůsobí absolutně.

⁶⁰ P. Mlsna proto takovéto pojetí lidské důstojnosti označuje jako filosofickou a rétorickou floskuli (MLSNA. In: JIRÁSEK a kol., op. cit., str. 131).

⁶¹ MCCRUDDEN, op. cit., str. 679.

⁶² BROZ, op. cit., str. 10.

⁶³ Pro někoho budou důležitější občanské svobody, pro jiného např. práva sociální.

může zároveň vést i k omezování některých svobod člověka, které by se mohly dostat do konfliktu s představou společnosti (resp. zákonodárce) o důstojném životě, či k ukládání určitých povinností, jež mají k takovému životu směřovat.

Důstojnost jako objektivní hodnota je tedy především představou daného interpreta o tom, jak má vypadat důstojný život a transformací této představy do práva. Tato představa pak prosvítá celým lidsko-právním systémem a funguje nejen jako interpretační pomůcka, ale také jako argumentační nástroj při aplikaci práva. Zároveň však není samostatným lidským právem, z čehož lze vyvodit, že má ke konkrétním přímo aplikovatelným a vymahatelným právům a povinnostem akcesorickou povahu.⁶⁴ V opačném případě by se opět stala axiomem, neboť bychom přímo aplikovali hodnotu, která je žádoucí sama o sobě a o níž předpokládáme, že převáží jakékoli jiné lidské právo, jež je jen prostředkem k naplnění nějaké objektivní hodnoty.

Zároveň nemůže být důstojnost jedinou objektivní hodnotou. Vedle ní bude vždy existovat celý systém principů a hodnot dalších, které s ní za určitých okolností mohou být v souladu a za jiných naopak v rozporu. Mezi nejtradičnější z nich řadíme svobodu, rovnost, veřejný zájem, dobré mravy, spravedlnost či bezpečnost. Důstojnost v tomto pojetí tak sice je hodnotou objektivní, nikoli ovšem absolutní či nedotknutelnou, jak tomu bylo v případě důstojnosti jako zdroje lidských práv. Naopak, její podstatou je relativita k ostatním ústavním principům a hodnotám, která umožňuje, aby se stala jedním z klíčových závaží na vahách testu proporcionality. Pokud bychom chápali důstojnost jako hodnotu jedinou nebo nejvyšší, pohnuli bychom jejím pojetím směrem k důstojnosti jako zdroji lidských práv a učinili z ní opět axiom.

Důstojnosti jako jedné z ústavních hodnot odpovídají v zásadě všechny doposud nezařazené kategorie analyzované v druhé kapitole. Zajímavé je, že důstojnost jako objektivní hodnota často zahrnuje i více různých kategorií v rámci některé z uvedených teorií.⁶⁵ Je tomu tak proto, že se někteří autoři nezaměřovali na funkci důstojnosti v právu, nýbrž kategorizovali spíše její obsah. Jako celistvá kategorie stojí důstojnost ve smyslu hodnoty pouze u McCruddena, který ji označuje za důstojnost jako synonymum lidských práv, u Broze, který mluví o lidské důstojnosti jako esenciálním

---

⁶⁴ MLSNA. In: JIRÁSEK a kol., op. cit., str. 133.

⁶⁵ Lze sem zařadit Glensyho důstojnost jako pozitivní samostatné lidské právo, negativní samostatné lidské právo i zástupné lidské právo, přičemž v prvních dvou případech dokonce v nevhodné kombinaci s pojetím důstojnosti jako zdroje lidských práv. Touto nevhodnou kombinací jsou rovněž všechna tři pojetí důstojnosti, která zmiňuje Rao, jakož i důstojnost založená na svobodě a na rovnosti v teorii Henryové. Poněkud nejasná je kategorie důstojnosti jako konkrétnějších instrukcí a pravidel od Shultzinera a Carniho, avšak s největší pravděpodobností by se opět jednalo o určité propojení tohoto a předchozího pojetí důstojnosti.

jádru základních práv a u Baraka, jehož důstojnost jako ústavní hodnota v roli interpretační pomůcky a v roli kritéria pro limitaci lidských práv by dohromady tvořily zhruba tuto kategorii. Problémem je, že jednotlivé role Barakovy důstojnosti jako ústavní hodnoty jsou vzájemně provázané subkategorie, čímž v jeho teorii dochází k dle mého názoru nežádoucímu propojování důstojnosti jako zdroje lidských práv a důstojnosti jako objektivní hodnoty.⁶⁶ Jako poslední uvádím Alexyho relativní teorii lidské důstojnosti, která přímo zdůrazňuje, že důstojnost nemůže být chápána absolutně, neboť musí být, stejně jako ostatní hodnoty a principy, předmětem testu proporcionality.

Posledním úkolem tohoto bodu je zamyslet se nad možnými negativy důstojnosti jako objektivní hodnoty, přestože by byla užívána správně. Problémem je opět nejasný obsah pojmu důstojnost způsobující nejednotnost její interpretace, a tedy i jejího užití.⁶⁷ Společnost, zákonodárce a orgán aplikující právo tak mohou mnohdy chápat tutéž hodnotu třemi různými způsoby, což může otrást důvěrou v právo. Jádrem této práce je však zkoumání funkcí lidské důstojnosti a nikoli jejího obsahu. Proto se zde omezím na poznámku, že je potřeba, aby orgány veřejné moci rozuměly historickému, kulturnímu i sociálnímu kontextu své společnosti a přizpůsobovaly tak interpretaci nejen důstojnosti, ale i ostatních hodnot, k nimž při své argumentaci jednotlivá lidská práva vztahují a jimiž je zaštiťují, těmto měnícím se reálným podmínkám. Když pomíneme problémy s nejasným obsahem, tak opět platí, že užívání lidské důstojnosti jako hodnoty je legitimní volbou ústavodárce, který si do třetice musí být plně vědom, v jakém pojetí důstojnost užívá, a nezaměňovat toto pojetí ani s jedním z předchozích.

1.4. Lidská důstojnost jako axiom?

V předchozí kapitole jsem představil tři ideální čisté typy, popisující možné funkce lidské důstojnosti v právu a zároveň jsem k těmto typům přiřadil všechny uvedené kategorie lidské důstojnosti plynoucí z jiných teorií. Dále jsem konstatoval, že přes určité problémové body je každý z těchto tří typů v ústavním právu legitimně využitelný, samozřejmě za předpokladu splnění určitých podmínek práce s ním. Také jsem kladl důraz na to, aby se tyto tři typy nikdy navzájem nekombinovaly, aby se

---

⁶⁶ Viz např. BARAK, op. cit., str. 108.

⁶⁷ Tak např. v liberálních společnostech pomáhá důstojnost jednotlivci prosazovat svá práva proti regulačním a omezujícím tendencím společnosti a státu, zatímco v konzervativních společnostech povede zejména k omezení svobod s odůvodněním, že určité chování je nedůstojné, a tudíž netolerovatelné. V ekonomicky liberálních společnostech bude důstojnost pravděpodobně znamenat rovnost příležitostí a možnost jednotlivce zlepšit pomocí svých schopností vlastní situaci, kdežto v socialistických společnostech bude obsahovat spíše právo na minimální životní standard a snižování nedůstojných majetkových rozdílů.

předešlo tomu, že se z lidské důstojnosti stane axiom. Důstojnost jako axiom, jež vzniká propojením alespoň dvou ze svých základních pojetí dohromady, není žádným čtvrtým pojetím důstojnosti. Je to spíše nežádoucí argumentační faul, k čemuž může teoreticky dojít ve čtyřech dále uvedených případech tzv. „hybridních forem“.

1.4.1. Pojem axiomu a jeho vztah k lidské důstojnosti

Axiom je obecně definovatelný jako nedokazatelný a zároveň nevyvratitelný předpoklad, z něž následně logicky odvozujeme určité důsledky.⁶⁸ Přestože axiomy mají své nenahraditelné a nedocenitelné místo ve vědeckých teoriích, jejich užití v argumentaci (a zejména v argumentaci právní)⁶⁹ lze pro jejich povahu chápat jako nežádoucí. Započneme-li totiž naši argumentaci výrokem, jehož pravdivost nelze potvrdit ani vyvrátit, pak celá naše argumentace vycházející z tohoto původního výroku je v zásadě nevyvratitelná. Lze jí pouze namítat logická inkonsistence, tedy to, že naše důsledky logicky nevycházejí z našich předpokladů. Neexistuje však způsob, jímž by mohla být zpochybněna věcná správnost či samotná podstata takovéto argumentace. Pokud jednou přijmeme navržené axiomy a pokud je vyvozování závěrů z nich logicky správné, musíme se smířit s důsledky. Pokud axiomy odmítneme a protistrana se jich nevzdá, nebude rozumná debata vůbec možná. Stejně tak tomu bude v případě, že protistrana navrhne vlastní, konkurenční axiomy. Argumentace se tak ze své otevřené podstaty vyzívající k debatě stává uzavřeným axiomatickým systémem založeným pouze a výlučně na logické dedukci celého svého obsahu z původních axiomů, jejichž pravdivost nelze falsifikovat. V rámci tohoto systému tedy axiom funguje jako absolutní

---

⁶⁸ K tomu srov. např. BROWN, Robert G. *Axioms* [online]. Durham, NC: Lulu Press, 2007 [cit. 2018-03-15]. Dostupné z: <https://webhome.phy.duke.edu/~rgb/Philosophy/axioms/axioms/axioms.html>, str. 103.

⁶⁹ Již na tomto místě předesílám, že užití axiomů v právu znemožňuje provedení testu proporcionality jakožto jednoho ze základních nástrojů racionální ústavněprávní argumentace (viz ALEXYS, op. cit., str. 870 – 871). Je tomu tak proto, že na jedné straně pomyslných vah je situován předpoklad, který nemůžeme potvrdit ani vyvrátit. Pokud tedy tento předpoklad přijmeme, musí již vždy převážet, ať už proti němu postavíme cokoli. V kontextu lidské důstojnosti by se například jednalo o tvrzení, že důstojnost člověka je nedotknutelným lidským právem. Přijme-li soudce takovéto tvrzení a vyjde-li při své argumentaci z něj, nelze již test proporcionality efektivně využít, neboť již přijatý axiom a z něj vyvozené důsledky vždy *a priori* převáží. Jednou akceptovaný axiom vede bez nutnosti další argumentace či dalšího přemýšlení k určitému rozhodnutí, stejně jako vedou v případě vědecké teorie stanovené axiomy k určitým teoretickým důsledkům. Využití axiomu v právní argumentaci tak zbavuje nutnosti poměřovat, rozvažovat či racionálně věcně myslet. Toto vše je nahrazeno do velké míry intuitivním přijetím určitého předpokladu a procesy formální logiky, jež nás dovedou k důsledku. Soudce tak může např. pouze uvést, že rozhodl, ba dokonce musel rozhodnout takto a takto, neboť důstojnost je nedotknutelná. Využil-li axiomu, více nejen že nemusí, ale zároveň ani nemůže dodat. Axiomy proto neohrožují pouze test proporcionality. Svou ničím nepotvrditelnou ani nezpochybnitelnou povahou odsuzují jakoukoli racionální právní argumentaci k neúspěchu. To je problematické již jen proto, že racionalita je v kontextu západní kultury alfou a omegou práva, neboť pouze racionální právo je pro nás srozumitelné, pochopitelné, přijatelné a také respektovatelné.

a nezpochybnitelná pravda a prostředí za hranicemi tohoto systému je chápáno jako irelevantní. Z těchto důvodů tvrdím, že užívání axiomů ohrožuje věcnost a racionalitu právní argumentace.

V kontextu lidské důstojnosti axiom vzniká propojením více druhů lidské důstojnosti najednou. Tímto spojením totiž právě vzniká onen nevyvratitelný a zároveň nedokazatelný předpoklad determinující další postup právní argumentace jakož i její výsledek v podobě rozhodnutí soudu. Obsah tohoto předpokladu byl již naznačen v předchozí kapitole, v níž jsem u popisu každého pojetí lidské důstojnosti ukazoval rizika spojená s jeho kombinováním s pojetími zbylými. Pokud výše uvedené dílčí předpoklady zobecním, je možné na tomto místě uvést, že propojením alespoň dvou různých pojetí lidské důstojnosti vzniká axiom s následujícím obsahem: *Předpokládejme, že existuje více než jedna úroveň lidské důstojnosti. Zároveň předpokládejme, že důstojnost na úrovni nižší se dostává do rozporu s jinými prvky vyskytujícími se na této úrovni. Pakliže důstojnost není pouze jedním z prvků této kategorie, ale zároveň je i prvkem kategorie vyšší, nadřazené, musíme nutně dojít k závěru její pozice mezi těmito ostatními prvky je jaksi výjimečná, mimořádná. Předpokládejme tedy, že důstojnost je vlastně důležitějším prvkem, než všechny ostatní prvky na této úrovni. Z řečeného pak musíme nutně dojít k závěru, že ve zmíněném rozporu mezi důstojností a jinými prvky této úrovně **musí** důstojnost vždy **nutně** převážet.*

Po provedení této úvahy jsme vytvořili axiom a můžeme rozhodnout jakýkoli spor, aniž bychom se zabývali, jaká lidská práva nebo hodnoty to vlastně proti lidské důstojnosti stály ani jaké vlastně byly konkrétní okolnosti řešeného případu. Axiom nás *a priori* donutil rozhodnout určitým způsobem a nedal nám možnost zamyslet se racionálně a věcně nad konkrétním případem, alternativními možnostmi řešení či dokonce relativní silou protiargumentů ve vztahu k tomuto případu. Provedení řádného testu proporcionality se užitím axiomu stalo redundantním. Jeho výsledek navíc stejně nemůže na rozhodnutí nic změnit.

Tento obecný princip fungování axiomatické verze lidské důstojnosti můžeme najít u všech čtyř níže uvedených hybridních forem. Jediné, v čem se od sebe budou tyto jednotlivé hybridní formy lišit, jsou úrovně, na kterých se lidská důstojnost bude nacházet (tj. konkrétní pojetí lidské důstojnosti, která budou v dané hybridní formě propojena).

1.4.2. První hybridní forma

První hybridní forma je propojením důstojnosti jako samostatného lidského práva a důstojnosti jako objektivní hodnoty. V tomto případě důstojnost chápeme jako přímo aplikovatelné lidské právo a zároveň jako objektivní hodnotu, která stojí v pozadí všech práv a pomáhá při jejich interpretaci a aplikaci. Při kolizi takto chápané důstojnosti s jiným lidským právem by test proporcionality nemohl být spravedlivě uplatněn, neboť důstojnost by byla jedním z posuzovaných práv a zároveň kritériem, na jehož základě jsou tato práva posuzována. Strana pomyslného sporu se tak zároveň stává soudcem, což přirozeně narušuje rovnost stran v její nespravedlivý prospěch. Výše popsanou situaci jsem pro účely této práce označil jako „pokřivený test proporcionality“. Takto chápaná důstojnost má tedy tendenci se chovat jako axiom pro následující argumentaci a její užití by mělo být chápáno jako argumentační *faul*.

Jako příklad tohoto užití lze uvést rozhodnutí Nejvyššího soudu USA ve věci *Indiana v. Edwards*,⁷⁰ kde se v rámci sporu o to, jestli se může mentálně handicapovaný jedinec sám zastupovat před soudem, proti sobě postavily nikoli důstojnost a jiné lidské právo, nýbrž dokonce dvě odlišná chápání důstojnosti. Na jedné straně stála důstojnost ve smyslu autonomie volby a na straně druhé důstojnost ve smyslu ušetření ponížení z nutnosti sám se zastupovat. V tomto kontextu bychom mohli konstatovat, že se jedná o spor dvou lidských práv, z nichž každé je určitou interpretací důstojnosti. Nicméně, arbitrem tohoto sporu byla opět důstojnost. Jinými slovy, spor se vedl o to, zdali je důstojnější tato důstojnost nebo jiná důstojnost a jelikož důstojnost ve smyslu autonomie volby byla jen převlečená svoboda, zvítězila důstojnost, která byla důstojnosti jako objektivní hodnotě blíže.

1.4.3. Druhá hybridní forma

Druhá hybridní forma vzniká propojením důstojnosti jako samostatného lidského práva a důstojnosti jako zdroje lidských práv. V takovém případě tvrdíme, že důstojnost je přirozenou vlastností člověka, od níž odvozujeme všechna lidská práva, avšak zároveň i ona sama je přímo aplikovatelným právem, popř. do některého z práv přímo emanuje. Pokud se takové lidské právo dostane do kolize s jiným, bude se *a priori* jevit, jako důležitější, neboť ono je přímo zdrojem ostatních práv nebo má k tomuto zdroji kvalitativně užší vztah než práva ostatní. Test proporcionality nemá smysl, stejně tak jakákoli racionální argumentace. Tato důstojnost se tedy pro účely

---

⁷⁰ Rozsudek Nejvyššího soudu ve věci *Indiana v. Edwards*, 554 U.S. 164, 176 (2008).

argumentace chová jako axiom a její užití takovýmto způsobem by proto mělo být považováno za argumentační *faul*.

Tímto způsobem je důstojnost občas užívána v právním řádu České republiky. Listina základních práv a svobod stanoví, že „každý má právo, aby byla zachována jeho lidská důstojnost, osobní čest, dobrá pověst a chráněno jeho jméno“,⁷¹ což značí pojetí důstojnosti jako samostatného lidského práva. Zároveň však Ústava mluví o „*duchu nedotknutelných hodnot lidské důstojnosti a svobody*“,⁷² což spíše nasvědčuje chápání důstojnosti jako zdroje lidských práv.⁷³ To se v judikatuře Ústavního soudu ČR projevuje tak, že test proporcionality v případě kolize lidské důstojnosti s čímkoli končí po druhém kroku. Jakmile je tedy konstatován zásah do nedotknutelné důstojnosti, je rozhodnuto v její prospěch.⁷⁴ Propojení obou přístupů dohromady ukazuje náleží IV. ÚS 412/04, kde se uvádí: „*Otázky lidské důstojnosti jsou v tomto pojetí chápány jako součást kvality člověka, součást jeho lidství. (...) Tyto úvahy stvrzuje preambule Ústavy, která deklaruje lidskou důstojnost za nedotknutelnou hodnotu, stojící v základu ústavního pořádku České republiky. Stejně tak Listina garantuje rovnost lidí v důstojnosti (čl. 1) a garantuje subjektivní právo na zachování lidské důstojnosti (čl. 10 odst. 1).*“⁷⁵

1.4.4. Třetí hybridní forma

Třetím případem je propojení důstojnosti jako objektivní hodnoty s důstojností jakožto zdrojem lidských práv. Zde se nám problém první hybridní formy akorát posouvá o úroveň výše. Na jedné straně případného testu proporcionality máme důstojnost jako hodnotu prosvítající celým právním řádem a na straně druhé jiný kolidující princip či hodnotu. Důstojnost však zároveň je zdrojem všech lidských práv, a tudíž jakýmsi principem vyšší kategorie, který stojí nad všemi ostatními a zastřešuje je. Na místo racionálního poměrování dvou principů či hodnot na základě logických argumentů vycházejících z dané konkrétní situace tak hodnotíme, který z těchto principů je blíže zastřešujícímu principu, tedy důstojnosti. Jinými slovy se ptáme, jestli

⁷¹ Listina základních práv a svobod, vyhlášená pod č. 2/1993 Sb. jako součást ústavního pořádku České republiky na základě usnesení předsednictva České národní rady ze dne 16. 12. 1992, čl. 10 odst. 1.

⁷² Ústavní zákon č. 1/1993 Sb., Ústava České republiky, preambule.

⁷³ Snahu o propojení obojího dohromady můžeme pozorovat také v komentáři k čl. 10 Listiny z pera E. Wagnerové (viz WAGNEROVÁ, Eliška. Právo na soukromí v širším smyslu (komentář k čl. 10 Listiny). In: WAGNEROVÁ, Eliška, ŠÍMÍČEK, Vojtěch, LANGÁŠEK, Tomáš, POSPÍŠIL, Ivo a kol. *Listina základních práv a svobod. Komentář*. Praha: Wolters Kluwer, 2012, Kodex. ISBN 978-80-7357-750-6, str. 282 – 283).

⁷⁴ WAGNEROVÁ, 2014, op. cit. K tomu dále srov. MOLEK, op. cit., str. 20 – 21.

⁷⁵ Nález Ústavního soudu ČR, sp. zn. IV. ÚS 412/04, bod 21.

je blíže důstojnosti důstojnost nebo něco jiného. Odpověď je vždy předem jasná, neboť vychází z lidské důstojnosti chovající se jako axiom determinující nutný výsledek celého myšlenkového postupu. I takovéto užití je tedy argumentačním faulem.

Příkladem takového užití lidské důstojnosti je rozhodnutí Ústavního soudu JAR *S v. Makwanyane*,⁷⁶ kde se mimo jiné uvádí, že respekt k životu a důstojnosti jsou hodnoty nejvyššího řádu v rámci Ústavy. Tak dochází nutně k propojení chápání důstojnosti jako hodnoty, která je použitelná v rámci právní argumentace a důstojnosti jako zdroje lidských práv, která zajišťuje, že důstojnost jako hodnota nakonec převládá. Tento závěr rovněž potvrzuje díkce čl. 10 prozatímní ústavy JAR, který stanoví, že „každá osoba má právo na uznání a ochranu jeho či její důstojnosti.“⁷⁷

1.4.5. Čtvrtá hybridní forma

Konečně čtvrtým případem je propojení všech tří přístupů k důstojnosti najednou. V tomto případě se důstojnost stává chameleonem, který latentně visí nad celým právním řádem a podle potřeby se objevuje jednou v podobě lidského práva, podruhé v podobě objektivní hodnoty, pokaždé však se schopností stát se axiomem a determinovat tak konkrétní výsledek debaty či argumentace. Slouží tak jako „superargument“, jako žolík, který, je-li vnesen na stůl, ukončuje debatu. Na jedné straně platí za absolutní a ničím neredukovatelný princip a na straně druhé za prázdnou skořápku bez jasně vymezeného obsahu,⁷⁸ a tudíž může být využita k zabsolutizování jakéhokoliv argumentu. Důstojnost tak opět znemožňuje test proporcionality a její využívání takovýmto způsobem by mělo být chápáno jako výrazný argumentační faul.

Typickým příkladem tohoto pojetí lidské důstojnosti je Základní zákon a z něj plynoucí judikatura Spolkového Ústavního soudu ve Spolkové republice Německo. Čl. 1 odst. 1 Základního zákona stanoví: „Důstojnost člověka je nedotknutelná. Respektovat a chránit ji je povinností veškeré státní moci.“ Úvod odstavce druhého téhož článku pak stanoví: „Německý lid proto uznává neporušitelná a nezcizitelná lidská práva...“⁷⁹ J. Broz v tomto kontextu podrobně popisuje, jak se nakonec judikatura i doktrína ustálila na tom, že lidská důstojnost má být chápána všemi třemi zmíněnými způsoby najednou.⁸⁰ Jako důkaz mi v tomto kontextu poslouží tři následující ukázky. První

⁷⁶ Rozsudek Ústavního soudu Jihoafrické republiky *S v. Makwanyane* 1995 (3) SA 391 (CC), odst. 111.

⁷⁷ Čl. 10 (prozatímní) Ústavy Jihoafrické republiky, zákona č. 200 z roku 1993.

⁷⁸ Srov. BOTHA, op. cit., str. 217, MCCRUDDEN, op. cit., str. 698; Rao, Neomi. On the Use and Abuse of Dignity in Constitutional Law, *Columbia Journal of European Law*, 2008, 14(1), str. 208.

⁷⁹ Čl. 1 Základního zákona Spolkové republiky Německo z 23. května 1949 (BGBl. S. 1).

⁸⁰ BROZ, op. cit., str. 35 – 37.

z nich je rozhodnutí „*Schmid-Spiegel*“, které stanoví, že proti porušení čl. 1 Základního zákona lze podat ústavní stížnost, a že je tudíž lidská důstojnost přímo aplikovatelným lidským právem.⁸¹ Druhou je rozhodnutí „*Tonband*“, které naopak stanoví, že lidská důstojnost je absolutní hodnotou vylučující použití testu proporcionality.⁸² Konečně třetí rozhodnutí „*Schockwerbung II*“ stanoví, že důstojnost je základem všech ostatních lidských práv a tedy není s žádným konkrétním právem souměřitelná.⁸³ Klasickým příkladem užití hybridní formy lidské důstojnosti Spolkovým ústavním soudem je pak známý rozsudek „*Luftsicherheitsgesetz*“,⁸⁴ v jehož rámci soud argumentoval tím, že člověk je vždy subjektem v kantovském smyslu a nikoli objektem. Z tohoto důvodu člověk disponuje nedotknutelnou důstojností, jež znemožňuje mimo jiné „kalkulovat“ s lidskými životy v právní argumentaci. Důstojnost člověka se tak stává pro veřejnou moc absolutně nedotknutelnou (odst. 123, 124 a 134). Přestože se soud následně pokusil toto tvrzení zmírnit sekundárním argumentem týkajícím se nejistoty ohledně toho, jak celá situace v letadle dopadne a zdali se letadlo skutečně stane zbraní v rukou teroristů (odst. 125 – 129), primárním argumentem stále zůstává nedotknutelná lidská důstojnost vylučující jakékoli protiargumenty, jakož i právní diskurs jako celek. Právě zde tak můžeme najít příklad pomyslného argumentačního žolíka, jehož využití lze obecně považovat za nežádoucí způsob právní argumentace.

1.4.6. Shrnutí

Z výše uvedeného lze tedy vyvodit následující poznatky. V soudobém ústavním právu můžeme najít tři různá pojetí lidské důstojnosti, jmenovitě samostatné lidské právo, objektivní ústavní hodnotu a zdroj lidských práv. Každé z nich je přes určité problémy s ním spojené možné v ústavněprávní argumentaci legitimně využít.

Nicméně, kombinováním a propojováním těchto pojetí dochází k argumentačně poněkud problematické situaci, protože právě v jeho důsledku se lidská důstojnost transformuje v axiom, který může nabývat podoby čtyř výše uvedených hybridních forem a jehož užití, determinující svým působením předem výsledek debaty, znemožňuje provedení testu proporcionality a racionální právní argumentaci obecně. Používání hybridních forem lidské důstojnosti tak považuji za argumentační faul, jehož výskyt je potřeba v právní argumentaci minimalizovat.

---

⁸¹ Rozsudek Spolkového ústavního soudu BVerfGE 12, 113 „*Schmid-Spiegel*“.

⁸² Rozsudek Spolkového ústavního soudu BVerfGE 34, 238 „*Tonband*“.

⁸³ Rozsudek Spolkového ústavního soudu BVerfGE 107, 275 „*Schockwerbung II*“.

⁸⁴ Rozsudek Spolkového ústavního soudu BVerfGE 133, 241 „*Luftsicherheitsgesetz*“.

1.5. Lidská důstojnost v ústavním pořádku ČR jakož i v stěžejních dokumentech mezinárodního práva

Po provedené teoretické analýze lidské důstojnosti je nezbytné před provedením vlastního výzkumu judikatury Ústavního soudu České republiky ještě přikročit k teoretickému rozboru prostředí, v jehož rámci tento soud rozhoduje. V tomto kontextu je potřebné se zabývat právní úpravou lidské důstojnosti zejména v ústavním pořádku České republiky, ale také v relevantních mezinárodních lidsko-právních dokumentech, jimiž je Česká republika dle čl. 10 Ústavy⁸⁵ vázána. Tato analýza však nebude obecná, nýbrž bude přizpůsobena potřebám výše uvedené teorie lidské důstojnosti.

1.5.1. Ústava České republiky

V ústavním pořádku České republiky najdeme lidskou důstojnost ve dvou stěžejních právních předpisech, a to v Ústavě a v Listině základních práv a svobod.⁸⁶ V Ústavě se pojem důstojnost objevuje pouze jednou a to konkrétně v preambuli, kde je mimo jiné uvedeno, že „*my, občané České republiky (...) odhodláni budovat, chránit a rozvíjet Českou republiku v duchu nedotknutelných hodnot lidské důstojnosti a svobody (...) přijímáme tuto Ústavu České republiky.*“⁸⁷ Preambule Ústavy tak o lidské důstojnosti explicitně uvádí, že se jedná o hodnotu, zároveň však pojem hodnoty spojuje s adjektivem nedotknutelný. Situaci navíc dále komplikuje to, že důstojnost není nedotknutelnou hodnotou jedinou, nýbrž sdílí toto postavení se svobodou. Nelze tedy přesně určit, zdali se jedná spíše o důstojnost ve smyslu objektivní hodnoty či o důstojnost ve smyslu zdroje lidských práv. Ve prospěch prvního řešení mluví samotný pojem hodnota, jakož i fakt, že vedle důstojnosti je zmíněna i svoboda, čímž důstojnost ztrácí na své absolutní povaze. Ve prospěch druhé možnosti však mluví jednak užití výrazu „*nedotknutelných*“ a jednak také fakt, že se pohybujeme v prostředí preambule,

---

⁸⁵ Ústavní zákon č. 1/1993 Sb., Ústava České republiky, čl. 10.

⁸⁶ Listina základních práv a svobod, vyhlášená pod č. 2/1993 Sb. jako součást ústavního pořádku České republiky na základě usnesení předsednictva České národní rady ze dne 16. 12. 1992.

⁸⁷ Ústavní zákon č. 1/1993 Sb., Ústava České republiky, preambule.

jejíž normativní účinky jsou omezené a která tak slouží spíše jako interpretační pomůcka,⁸⁸ což je typické pro důstojnost v postavení zdroje lidských práv.

Tento rozbor je tak možné uzavřít s tím, že ústavodárce dává orgánu interpretujícímu či aplikujícímu ústavu na výběr, avšak zároveň tím vytváří riziko, že tento orgán využije hybridní formy důstojnosti a obě zmíněné možnosti nežádoucím způsobem propojí. Přestože se zevrubnější analýze judikatury Ústavního soudu budu věnovat až následující části této práce, považuji za vhodné zde uvést pouze několik příkladů, kdy Ústavní soud skutečně s důstojností v preambuli ústavy ve své argumentaci pracuje.

V judikatuře Ústavního soudu můžeme nalézt odkaz na preambuli Ústavy v souvislosti s lidskou důstojností ve třech různých podobách. První z nich je využití textu preambule ke zdůraznění důležitosti důstojnosti jakožto hodnoty.⁸⁹ Tento způsob užití může být potenciálně problematický, neboť v jeho důsledku může být textu preambule využito k posílení lidské důstojnosti do té míry, že začne jaksi přechýlávat či dokonce převažovat nad hodnotami ostatními, což by znamenalo její transformaci do axiomatické podoby.

Zadruhé Ústavní soud využil preambuli, když vytvořil tzv. „komplexně pojímanou důstojnost jednotlivce“, v jejímž rámci se mají sbíhat a propojovat právě preambule Ústavy, čl. 1 Listiny a čl. 10 odst. 1 Listiny a k jejíž ochraně je podle daných judikátů Ústavní soud dokonce zavázán.⁹⁰ O tom, že komplexně pojímaná důstojnost jednotlivce je spojena s velkým rizikem vzniku axiomu, není v tomto případě pochyb. Je však nutné podotknout, že v riziko vzniku axiomu zde neplyne z dikce samotné preambule Ústavy, nýbrž spíše z jejího propojení s ostatními dvěma místy ústavního pořádku zmiňujícími lidskou důstojnost.

---

⁸⁸ Lze se ztotožnit s názorem V. Pavlíčka a J. Hřebejka, kteří uvádějí, že preambuli Ústavy dle jejího obsahu na část historickou a část vytyčující hodnoty, cíle a principy Ústavy. Druhá zmíněná část pak, přestože nemá přímý normativní obsah, disponuje určitou relevancí, co se tvorby, aplikace a interpretace práva týče. Preambuli tak lze podle autorů považovat za „neoddělitelnou součást ústavního textu“ (HŘEBEJK, Jiří a Václav PAVLÍČEK. *Ústava a ústavní řád České republiky: text, důvodová zpráva, komentář, literatura, judikatura, prováděcí zákony*. Sv. I., Ústava České republiky. Praha: Linde, 1994. ISBN 80-85647-38-9, str. 32) vyjadřující určité principy, s nimiž mají být v souladu nejen obsah ale i výklad ostatních právních předpisů „s ohledem na nezbytnost dosažení jednoty a bezrozpornosti právního řádu.“ (PAVLÍČEK a HŘEBEJK, op. cit., str. 33) Obdobně P. Rychetský uvádí, že „text preambule nemá bezprostřední normativní účinky (nemůže založit nebo změnit konkrétní právní vztahy), ale jde o významný interpretační, případně i aplikační pokyn sloužící k výkladu právní normy, k níž je připojen.“ (RYCHETSKÝ, Pavel. Komentář k preambuli Ústavy. In: RYCHETSKÝ, Pavel a kol. *Ústava České republiky: Ústavní zákon o bezpečnosti České republiky: komentář*. Praha: Wolters Kluwer, 2015. Komentáře Wolters Kluwer. Kodex. ISBN 978-80-7478-809-3, str. 2).

⁸⁹ K tomu srov. nálezy Ústavního soudu ČR, sp. zn. I. ÚS 615/17, bod 51 a I. ÚS 190/15, bod 23.

⁹⁰ K tomu srov. nálezy Ústavního soudu ČR, sp. zn. II. ÚS 194/11.

Konečně třetí podoba užití preambule Ústavy spočívá ve stvrzení předcházejících úvah Ústavního soudu. Ten zpravidla přednese určitou vlastní argumentační strukturu vycházející z kantovské druhé formulace kategorického imperativu, kterou následně „stvrdí“ právě odkazem na nedotknutelnou důstojnost v preambuli Ústavy. Tímto ústavní soud jednoznačně deklaruje, že chápe lidskou důstojnost v preambuli Ústavy jako přirozenou vlastnost člověka, a tudíž ji užívá ve funkci zdroje lidských práv. Problémy zde pak zpravidla začínají až ve chvíli, kdy v bezprostředně následujících větách začne odkazovat na čl. 1 a čl. 10 odst. 1 Listiny, čímž důstojnost opět potenciálně posune do axiomatické roviny.⁹¹ Příčinou zde však v zásadě opět není samotná dikce preambule Ústavy.

Čestnou výjimku však v tomto kontextu tvoří nález I. ÚS 1586/09, který vedle výše zmíněné podoby odkazu na preambuli v odstavci 25 obsahuje ještě následující větu v odstavci 33: „*Lidská důstojnost totiž představuje nejvyšší hodnotu stojící v základu celého českého právního řádu, jakož i ústavního pořádku, a lze ji tak nahlížet jako finální účel obou zmíněných, jimž dodává legitimitu (viz preambuli k Ústavě České republiky).*“⁹² Zde se totiž naprosto jednoznačně propojuje důstojnost jakožto objektivní ústavní hodnota a cíl lidských práv s charakterovými znaky důstojnosti ve formě zdroje lidských práv,⁹³ čímž vzniká hybridní axiomatická forma v rámci jedné věty odkazující na preambuli Ústavy.

Konečně nelze nezmínit ještě nález IV. ÚS 412/04, který je rovněž specifickým, tentokrát však v tom ohledu, že obsahuje ve svých různých pasážích odkaz na preambuli Ústavy ve druhé i třetí zmíněné podobě.⁹⁴

1.5.2. Listina základních práv a svobod

Listina základních práv a svobod obsahuje, na rozdíl od Ústavy, lidskou důstojnost na více místech svého textu. V poněkud odlišném významu najdeme pojem důstojnost již v preambuli, která uvádí následující: „*vyjadřujíc vůli, aby se Česká a Slovenská Federativní Republika důstojně zařadila mezi státy, jež tyto hodnoty ctí.*“⁹⁵

---

⁹¹ K tomu srov. nález Ústavního soudu ČR, sp. zn. II. ÚS 303/05 a usnesení Ústavního soudu ČR, sp. zn. I. ÚS 1522/11.

⁹² Nález Ústavního soudu ČR, sp. zn. I. ÚS 1586/09, body 25 a 33.

⁹³ Těmi mám v tomto případě na mysli zejm. její označení za hodnoty nejvyšší, jež stojí u základů celého právního řádu i ústavního pořádku a také tvrzení, že je to právě důstojnost, která je zdrojem legitimacy celého práva, včetně Ústavy samotné.

⁹⁴ Viz nález Ústavního soudu ČR, sp. zn. IV. ÚS 412/04, části III a IV.

⁹⁵ Listina základních práv a svobod, vyhlášená pod č. 2/1993 Sb. jako součást ústavního pořádku České republiky na základě usnesení předsednictva České národní rady ze dne 16. 12. 1992, preambule.

Z dikce této věty je však zřejmé, že důstojností se zde nerozumí vlastnost, cíl života ani právo člověka. Výraz důstojně zde slouží pouze jako zdůraznění apelu na veřejnou moc, aby se chovala v duchu určitých, výše zmíněných hodnot. Odtud lze dovodit, že se nejedná o lidskou důstojnost v tom smyslu, v jakém o ní pojednává tato práce.

Druhým místem, kde se v Listině pojem důstojnost nachází, je čl. 1, který stanoví, že „*lidé jsou svobodní a rovní v důstojnosti i v právech. Základní práva a svobody jsou nezadatelné, nezcizitelné, nepromlčitelné a nezrušitelné.*“⁹⁶ Analýza tohoto článku nebude o nic jednodušší, než tomu bylo v případě preambule Ústavy, neboť ani zde není jednoznačné, jakou formu lidské důstojnosti zamýšlel ústavodárce použít. První věta čl. 1 Listiny primárně vyjadřuje princip svobody a také všeobecnosti a rovnosti lidských práv.⁹⁷ Přesto se zde ústavodárce rozhodl explicitně zmínit rovněž lidskou důstojnost.⁹⁸

Otázkou však zůstává, o jaký typ lidské důstojnosti se jedná. Přestože je tato otázka složitá, poměrně jednoduše lze již na tomto místě konstatovat, o jaký typ důstojnosti se v čl. 1 jistě nejedná. Jelikož ústavodárce mluví o rovnosti v důstojnosti a v právech, ukazuje tím, že důstojnost v tomto kontextu považuje za něco specifického, od ostatních práv odlišného. Tomuto závěru nasvědčuje i fakt, že ústavodárce důstojnost znovu používá v čl. 10, kde mluví o „*právu na zachování lidské důstojnosti*“⁹⁹ Tento článek navíc spadá pod hlavu druhou nazvanou Lidská práva a základní svobody. Naproti tomu čl. 1 je součástí hlavy první nazvané Obecná ustanovení. Pokud tedy budeme na tomto místě předpokládat, že čl. 10 Listiny obsahuje důstojnost v podobě lidského práva, lze dojít k závěru, že čl. 1 by byl v případě, že by obsahoval důstojnost ve stejné podobě, v této své části zbytečným duplikátem. Jazykový i systematický

---

⁹⁶ Listina základních práv a svobod, vyhlášená pod č. 2/1993 Sb. jako součást ústavního pořádku České republiky na základě usnesení předsednictva České národní rady ze dne 16. 12. 1992, čl. 1.

⁹⁷ K tomu srov. KLÍMA, Karel. Komentář k čl. 1 Listiny. In: KLÍMA, Karel a kol. *Komentář k Ústavě a Listině*. Plzeň: Čeněk, 2005. ISBN 80-86898-44-X, str. 600 – 603; PAVLÍČEK, Václav. Komentář k čl. 1 Listiny. In: PAVLÍČEK, Václav a kol. *Ústava a ústavní řád České republiky: komentář*. Díl 2, Práva a svobody. 2. dopl. a podstatně rozš. vyd. Praha: Linde, 2002. *Zákony - komentáře*. ISBN 80-7201-391-2, str. 37 – 39.

⁹⁸ Jeden z komentářů pak na rozdíl od předchozích, uvedených v předešlé poznámce, dokonce považuje právě důstojnost za jádro obsahu čl. 1 Listiny. Podle J. Baroše je to totiž důstojnost lidských bytostí, od níž lze veškeré ostatní principy, včetně požadavků na existenci lidských práv a svobod, jakož i rovnost v nich, odvodit. Bez důstojnosti člověka by tak ostatní hodnoty ani principy neměly opodstatnění. Důstojnosti je pak podle názoru autora hierarchicky podřízena i samotná svoboda. V takovémto pojetí a vysvětlení se pak důstojnost stává nejen zdrojem lidských práv, ale dokonce zdrojem všech ostatních principů a hodnot či dokonce zdrojem legitimacy celého právního řádu, včetně jeho ústavní úrovně (viz BAROŠ. In: WAGNEROVÁ, ŠIMÍČEK, LANGÁŠEK, POSPÍŠIL a kol., op. cit., str. 57 – 61; 67).

⁹⁹ Listina základních práv a svobod, vyhlášená pod č. 2/1993 Sb. jako součást ústavního pořádku České republiky na základě usnesení předsednictva České národní rady ze dne 16. 12. 1992, čl. 10 odst. 1.

výklad tak napovídají, že důstojnost v čl. 1 listiny není a nemůže být chápána jako samostatné lidské právo.

Nicméně, určit, zdali se jedná o objektivní hodnotu, či o zdroj lidských práv, je podstatně složitější úkol, při jehož řešení nám nepomůže ani důvodová zpráva, protože v původním návrhu České národní rady Federálnímu Shromáždění ČSFR, není článek 1 v podobě obsahující pojem lidské důstojnosti vůbec zmíněn a tedy ani odůvodněn.¹⁰⁰ V rozhodování není nápomocen ani komentář z pera V. Pavlíčka, který pouze uvádí, že se důstojnosti bude zevrubněji věnovat až v rámci čl. 10 Listiny a zjevně tak mezi jednotlivými podobami důstojnosti nerozlišuje.¹⁰¹

Aby bylo možné podobu lidské důstojnosti určit, je potřeba nejprve vytknout před závorku jednu zřejmou, avšak zásadní informaci. Přestože je čl. 1 Listiny vyjádřen oznamovacími větami, jeho charakter je jednoznačně preskriptivní a má tudíž normativní obsah.¹⁰² Ústavodárce nám zde nepopisuje pouze reálná fakta, neboť v takovém případě by nám je nejspíše sdělil prostřednictvím tiskové konference či médií a nepovažoval by za nutné je včleňovat do čl. 1 Listiny základních práv a svobod. Ústavodárce nám naopak dává najevo, že je jeho záměrem a že předepisuje a žádá, aby lidé byli „*svobodní a rovní v důstojnosti i v právech*“.

Důvod, proč byla v tomto kontextu přes jasnou preskriptivnost textu použita oznamovací věta je však pro tuto analýzu důležitý. Lze se totiž domnívat, že forma oznamovací věty má vyjadřovat přesvědčení ústavodárce, že stát základní lidská práva a svobody nevytváří a neuděluje, nýbrž jen uznává a garantuje. Jinými slovy se může jednat o určitý náznak příklonu ústavodárce k přirozenoprávní koncepci lidských práv, v čemž se ostatně shodují všechny tři uvedené komentáře.¹⁰³ Tuto dedukci dále potvrzuje i čl. 1 Všeobecné deklarace lidských práv, jehož text byl s nejvyšší pravděpodobností inspirací pro čl. 1 Listiny. Tento článek stanoví, že „*všichni lidé rodí se svobodní a sobě rovní co do důstojnosti a práv. Jsou nadáni rozumem a svědomím a mají spolu jednat v duchu bratrství.*“¹⁰⁴ Je zřejmé, že smysl a obsah prvních článků obou dokumentů je velmi podobný, nicméně čl. 1 Všeobecné deklarace ještě explicitněji

---

¹⁰⁰ Důvodová zpráva k návrhu, kterým Česká národní rada navrhuje Federálnímu shromáždění, aby přijalo ústavní zákon o základních právech a svobodách. ČNR, tisk 91. [online]. cit. 2018-03-15. Dostupné z: http://www.psp.cz/eknih/1990cnr/tisky/t0091_01.htm.

¹⁰¹ PAVLÍČEK. In: PAVLÍČEK a kol., 2002, op. cit., str. 38 – 39.

¹⁰² K problematice normativnosti viz GERLOCH, op. cit., str. 29 – 31.

¹⁰³ Viz BAROŠ. In: WAGNEROVÁ, ŠIMÍČEK, LANGÁŠEK, POSPÍŠIL a kol., op. cit., str. 55 a násl., KLÍMA. In: KLÍMA a kol., op. cit., str. 600 a násl. a PAVLÍČEK. In: PAVLÍČEK a kol., 2002, op. cit., str. 39 a násl.

¹⁰⁴ Všeobecná deklarace lidských práv z 10. prosince 1948, čl. 1

naznačuje svůj přirozenoprávní nádech. Lidé se dle něj totiž rovni v důstojnosti již rodí a jistě jim tedy není poskytována veřejnou mocí. Druhá věta tohoto článku se dokonce pokouší o jakési zdůvodnění této přirozené důstojnosti skrze nadání lidských bytostí rozumem a svědomím.

Přirozenoprávní přístup je pak typický spíše pro pojetí důstojnosti jakožto zdroje lidských práv. Je tomu tak z toho důvodu, že důstojnost využíváme jako něco lidské bytosti přirozeně vlastního, od čehož odvozujeme, opět přirozená, lidská práva.¹⁰⁵ Naproti tomu pozitivněprávní přístup by spíše naznačoval chápání důstojnosti jakožto objektivní ústavní hodnoty a to z toho důvodu, že v rámci tohoto pojetí předpokládáme rozhodnutí ústavodárce o tom, jak by měl vypadat důstojný život a vytvoření systému lidských práv, který takový život jednotlivci zajistí. Důstojnost zde tedy není přirozenou vlastností člověka, nýbrž výtvořem veřejné moci.

Proti této argumentaci však lze namítnout přístup J. Baroše, který ve svém komentáři k čl. 1 Listiny zmiňuje na různých místech všechny tři možné podoby lidské důstojnosti a argumentuje, proč jsou v dílci čl. 1 obsaženy. Důstojnost se zde nejprve v obecném pojednání objevuje v podobě přirozené vlastnosti člověka¹⁰⁶ a základního stavebního prvku společenského řádu.¹⁰⁷ Následně v rámci autorovy analýzy Základního zákona SRN a judikatury Spolkového ústavního soudu můžeme postupně najít všechny tři typy důstojnosti.¹⁰⁸

Dále, při vlastní analýze čl. 1 Listiny, J. Baroš sice explicitně vylučuje použití ve formě samostatného lidského práva,¹⁰⁹ avšak zároveň pevně propojuje zbylé dva typy, tedy objektivní hodnotu na straně jedné a zdroj lidských práv na straně druhé. Jeho argumentace ve prospěch důstojnosti jako objektivní hodnoty zní takto: „*Lidská důstojnost ovšem nepůsobí jen jako obecný interpretační princip, ale představuje též objektivní ústavní hodnotu, která státu ukládá pozitivní závazek zajistit, aby se stala integrální součástí právního řádu. Negativnímu imperativu zákazu instrumentalizace a zvěcnění lidské osoby odpovídá pozitivní povinnost zajištění respektu a ochrany lidských bytostí jako základních subjektů sociálního života.*“¹¹⁰ Podle J. Baroše tak

---

¹⁰⁵ Právě takovéto stanovisko zaujal ve svém komentáři K. Klíma, když uvedl, že „*pojetí důstojnosti člověka je závislé na konkrétním subjektu a jeho vztazích k okolí a naopak okolí k němu. Každá lidská bytost je osobitá svou fyzickou existencí, vzhledem, věkem, vzděláním, pověstí, vědomím, tělesnými schopnostmi apod.*“ (KLÍMA. In: KLÍMA a kol., op. cit., str. 601).

¹⁰⁶ BAROŠ. In: WAGNEROVÁ, ŠIMÍČEK, LANGÁŠEK, POSPÍŠIL a kol., op. cit., str. 55, odst. 1.

¹⁰⁷ BAROŠ. In: WAGNEROVÁ, ŠIMÍČEK, LANGÁŠEK, POSPÍŠIL a kol., op. cit., str. 55, odst. 2.

¹⁰⁸ BAROŠ. In: WAGNEROVÁ, ŠIMÍČEK, LANGÁŠEK, POSPÍŠIL a kol., op. cit., str. 57 – 59.

¹⁰⁹ BAROŠ. In: WAGNEROVÁ, ŠIMÍČEK, LANGÁŠEK, POSPÍŠIL a kol., op. cit., str. 61, odst. 21.

¹¹⁰ BAROŠ. In: WAGNEROVÁ, ŠIMÍČEK, LANGÁŠEK, POSPÍŠIL a kol., op. cit., str. 60 – 61.

důstojnost jako zdroj lidských práv a důstojnost jako objektivní hodnota jsou jen dvě stránky téže mince, a proto jsou obsaženy v čl. 1 obě. Již na tomto místě tedy můžeme najít první náznaky nežádoucí axiomatizace lidské důstojnosti. Přesto však lze považovat za legitimní argument, že důstojnost dle čl. 1 listiny lze alternativně chápat, odmyslíme-li si její přirozenoprávní podstatu, výlučně jako pozitivní závazek státu zajišťovat individuálně důstojný život.

Abychom se však vrátili k rozboru argumentace J. Baroše, poměrně pozoruhodné je také jeho navázání lidské důstojnosti na právní osobnost a svéprávnost, v jehož rámci dokonce dochází k hybridnímu propojení důstojnosti jako individuálního práva s důstojností ve formách ostatních.¹¹¹ Konečně v závěru celého komentáře je důstojnost posunuta do role hierarchicky nadřazené hodnoty, které má jaksí směřovat potenciální rozpory mezi podřízenými hodnotami svobody a rovnosti.¹¹²

J. Baroš tak, přestože nabízí určitou alternativní argumentaci ohledně určení, jaký druh důstojnosti je obsažen v čl. 1 Listiny, sám využívá tohoto pojmu v silně hybridní a tudíž axiomatické podobě. Jako důkaz lze předložit následující citaci, která je jednou z nejsilněji vyjádřených axiomatických verzí lidské důstojnosti vůbec: *„Byť naše Listina neobsahuje stejné ustanovení jako německý GG (čl. 1), přesto je možno lidskou důstojnost interpretovat jako nejvyšší ústavní princip, který není a nemůže být nikdy podřízen ostatním základním právům a hodnotám, když leží v samotném jejich základu. Pokud je lidská důstojnost ve hře, neměl by ani být aplikován princip proporcionality; žádné základní právo ani veřejný zájem nad ní nemůžou převážit, neboť si zasluhuje nekompromisní ochranu.“*¹¹³

Tuto argumentaci lze tedy uzavřít s tím, že přestože existují důvody, pro něž se zdá být rozumné tvrdit, že čl. 1 Listiny obsahuje důstojnost spíše v podobě zdroje lidských práv, nelze ignorovat ani vyvrátit výklad, který preferuje důstojnost v podobě objektivní hodnoty. Legitimním by tedy podle mého názoru nejspíše bylo použití obou zmíněných typů, nikoli však už jejich vzájemné promíchávání v rámci jedné argumentace, jak jsme mohli pozorovat v případě posledního analyzovaného komentáře k čl. 1 Listiny.

---

¹¹¹ BAROŠ. In: WAGNEROVÁ, ŠIMÍČEK, LANGÁŠEK, POSPÍŠIL a kol., op. cit., str. 61, odst. 21

¹¹² BAROŠ. In: WAGNEROVÁ, ŠIMÍČEK, LANGÁŠEK, POSPÍŠIL a kol., op. cit., str. 63, odst. 28.

¹¹³ BAROŠ. In: WAGNEROVÁ, ŠIMÍČEK, LANGÁŠEK, POSPÍŠIL a kol., op. cit., str. 60. Dále srov. se způsobem, jakým autor zachází s jinými hodnotami, zejm. pak svobodou (BAROŠ. In: WAGNEROVÁ, ŠIMÍČEK, LANGÁŠEK, POSPÍŠIL a kol., op. cit., str. 64).

Než přistoupím k čl. 10 Listiny, uvedu na tomto místě opět několik ukázek z judikatury Ústavního soudu, které dále dokreslí způsoby, jakými může být s čl. 1 Listiny zacházeno. Jako první jsem vybral nález I. ÚS 3326/13, který ukazuje, jak může Ústavní soud jednoznačně explicitně zvolit, který typ lidské důstojnosti použije. Konkrétně se v tomto případě jedná o volbu důstojnosti jako přirozeného zdroje lidských práv.¹¹⁴ Druhým příkladem je pak volba opačná, tedy volba důstojnosti jakožto objektivní ústavní hodnoty, kterou precizně učinil V. Güttler ve svém odlišném stanovisku k usnesení Pl. ÚS 4/13. Soudce Güttler v tomto stanovisku mimo jiné uvedl, že „cílem je lidská důstojnost, svoboda a spravedlnost jako nejvyšší hodnoty ve společnosti, jejichž ochrana a dodržování jsou základními povinnostmi demokratického právního státu.“¹¹⁵ Z tohoto textu lze jednoznačně dovodit, že důstojnost je zde chápána jako jedna z více objektivních ústavních hodnot. Obdobné explicitní vymezení důstojnosti jako jedné z hodnot můžeme pozorovat rovněž v nálezu I. ÚS 1119/15.¹¹⁶ Bohužel i Ústavní soud používá důstojnost v čl. 1 Listiny axiomatically, jak se můžeme přesvědčit například z nálezu Pl. ÚS 55/13, v němž se důstojnost, resp. důstojný život chápe jako hodnota a cíl ústavodárce, ale zároveň jako přirozená vlastnost člověka a zdroj všech lidských práv. Výsledkem pak je, že důstojnost je jednoznačně hodnotou nejvyšší.¹¹⁷ Konečně mnohokrát Ústavní soud pouze odkazuje na čl. 1 Listiny s tím, že konkrétní typ důstojnosti, kterou chce použít, vůbec nevymezí. To je patrné např. z usnesení I. ÚS 3987/13.¹¹⁸

Posledním místem Listiny, obsahujícím pojem lidské důstojnosti, je čl. 10 odst. 1, který stanoví, že „každý má právo, aby byla zachována jeho lidská důstojnost, osobní čest, dobrá pověst a chráněno jeho jméno.“¹¹⁹ Zde je určení typu lidské důstojnosti poněkud jednodušší, neboť vše nasvědčuje tomu, že se jedná o subjektivní lidské právo, zajišťující společně s osobní ctí, dobrou pověstí a jménem ochranu osobnosti člověka. Toto tvrzení lze odůvodnit jednak faktem, že článek 10 odst. 1 explicitně mluví o právu na zachování těchto atributů, a také tím, že důstojnost je zde pouze jedním z vyčtených prvků, který se nijak hierarchicky neliší od ostatních. Rovněž systematické zařazení

---

¹¹⁴ Nález Ústavního soudu ČR, sp. zn. I. ÚS 3326/13, bod 38.

¹¹⁵ Usnesení Ústavního soudu ČR, sp. zn. Pl. ÚS 4/13, odlišné stanovisko soudce Güttlera, bod B.

¹¹⁶ Nález Ústavního soudu ČR, sp. zn. I. ÚS 1119/15, bod 45.

¹¹⁷ Nález Ústavního soudu ČR, sp. zn. Pl. ÚS 55/13, body 47, 56, 71, 75, 76 a 84.

¹¹⁸ Usnesení Ústavního soudu ČR, sp. zn. I. ÚS 3987/13, bod 5.

¹¹⁹ Listina základních práv a svobod, vyhlášená pod č. 2/1993 Sb. jako součást ústavního pořádku České republiky na základě usnesení předsednictva České národní rady ze dne 16. 12. 1992, čl. 10 odst. 1.

tohoto článku do hlavy druhé, nazvané Lidská práva a základní svobody potvrzuje tento závěr.

Poměrně zajímavých příspěvkem do této diskuse je však důvodová zpráva, která uvádí, že „základními lidskými právy jsou práva, kterými je člověk charakterizován jako lidská bytost a která jsou určující pro jeho místo v přírodě a společnosti. Jimi jsou chráněny základní hodnoty jako lidský život, osobní svoboda, možnost přisvojování prostředků, lidská důstojnost a soukromí i svoboda přesvědčení.“¹²⁰ Z tohoto textu tedy lze vyvodit, že každé lidské právo, včetně práva na lidskou důstojnost, v sobě zahrnuje specifickou hodnotu, kterou má chránit. To ovšem znamená, že pod pojmem hodnota rozumíme nikoli několik stěžejních ústavních hodnot, ale spíše desítky podrobnějších a specifitějších zájmů hodných ústavněprávní ochrany.

Odtud plyne, že pojem hodnota v sobě může skrývat dvě entity, a to hodnoty obecné, které vytvářejí základní rámec ústavního práva na straně jedné, a hodnoty specifitější, které zastupují zájmy chráněné jednotlivými lidskými právy.¹²¹ Tyto dílčí či specifitější hodnoty nejsou hierarchicky nadřazeny jednotlivým lidským právům, z nichž plynou. Naopak je žádoucí je za účelem zjednodušení celé úvahy s těmito lidskými právy ztotožnit. Důstojnost jako objektivní ústavní hodnota, jež je rozpracována v této práci, je chápána jako hodnota obecná. Důvodová zpráva sice mezi oběma druhy hodnot nerozlišuje, ale lze se domnívat, že má na mysli spíše hodnoty (zájmy) specifitější, neboť to, co je ve výše citovaném úryvku vyjmenováno, jako hodnoty, plně odpovídá jednotlivým lidským právům uvedeným v druhé hlavě Listiny. Tuto argumentaci tedy uzavírám s tím, že ani důvodovou zprávu nelze chápat jako otevření prostoru pro alternativní výklad, a že lidská důstojnost dle čl. 10 odst. 1 Listiny nemůže být chápána jiným způsobem, než jako subjektivní lidské právo.

¹²⁰ Důvodová zpráva k návrhu, kterým Česká národní rada navrhuje Federálnímu shromáždění, aby přijalo ústavní zákon o základních právech a svobodách. ČNR, tisk 91. [online]. cit. 2018-03-15, str. 2. Dostupné z: http://www.psp.cz/eknih/1990cnr/tisky/t0091_01.htm.

¹²¹ Tento rozdíl lze pěkně demonstrovat například na pojmu svoboda. Svobodou ve smyslu obecné hodnoty rozumíme garanci určité autonomní sféry jednotlivce vymezené a ohraničené právním řádem, do níž nemá právo nikdo jiný, veřejnou moc nevyjímaje, zasáhnout. Naproti tomu svobody, plynoucí z jednotlivých lidských práv, jako jsou např. svoboda pohybu, pobytu, myšlení, projevu apod. jsou právě oněmi hodnotami dílčími či specifickými. Zatímco v případě svobody není toto rozlišení alespoň v základních rysech příliš komplikované, problém nestává u hodnot jiných, mezi nimiž najdeme např. právě důstojnost. Na poli dílčích či specifických hodnot totiž nenajdeme důstojností vícero, nýbrž pouze důstojnost jednu, a to lidskou důstojnost plynoucí z čl. 10 odst. 1 Listiny, která je jednou ze složek ochrany osobnosti jednotlivce. Fakt, že dílčí důstojnost je pouze jedna pak může působit komplikace při rozlišování mezi důstojnostmi ve smyslu obecné objektivní hodnoty a důstojností ve smyslu subjektivního práva a z něj plynoucí dílčí hodnoty. To zároveň vede k riziku, že tyto dvě podoby lidské důstojnosti budou zaměňovány či propojovány, což může opět vést ke vzniku axiomatických hybridních forem. Proto je na místě se ptát, zdali by nebylo vhodnější z důvodu snadnějšího rozlišení užívat termínu zájem chráněný daným lidským právem a ponechat pojem hodnota pro abstraktnější a obecnější entity.

M. Forejtová ve svém komentáři k čl. 10 Listiny částečně tyto závěry potvrzuje, když několikrát zdůrazňuje, že v čl. 10 Listiny jsou obsažena jednotlivá ústavní práva a že očekává např. jejich kolizi s právy uvedenými v čl. 17 Listiny.¹²² Dokonce přímo o právu na důstojnost autorka nejprve uvádí, že se jedná o základní lidské právo. Problém však nastává ve chvíli, kdy autorka pokračuje s tím, že „v rámci systémového výkladu Listiny je třeba čl. 10 Listiny chápat a interpretovat jako jedno ze základních lidských práv, ze kterých ostatní listinná práva vycházejí. Jako takové má (...) korelativní charakter ve vztahu k ostatním lidským právům.“¹²³ Tato formulace naznačuje určité propojování důstojnosti jako samostatného lidského práva s důstojností jako zdrojem lidských práv, což vede k nežádoucímu axiomatickému výkladu, ze kterého lze dovodit, že důstojnost, přestože je samostatným lidským právem, je některým lidským právům hierarchicky nadřazena, což opět znemožňuje případný test proporcionality.

Rovněž V. Knapp s V. Pavlíčkem ve svém komentáři k čl. 10 odst. 1 nabízejí velmi svérázný výklad, a to zejména z toho důvodu, že v komentáři k čl. 1 bylo, jak jsem již uváděl výše, pouze odkázáno na komentář k článku 10 odst. 1, v jehož rámci tedy dochází k propojení obou zmíněných článků Listiny. Prostřednictvím tohoto propojení autoři docházejí k závěru, že na rozdíl od ostatních předmětů ochrany osobností uvedených v čl. 10 odst. 1, je lidská důstojnost přirozená a všichni lidé jí disponují rovnou měrou. Na rozdíl od dobré pověsti a osobní cti, jejichž získání je předmětem úsilí jednotlivce, s důstojností se člověk rodí. Přesto ale autoři explicitně nedospívají k závěru, že by důstojnost byla něčím jiným, než samostatným lidským právem či že by ostatním právům byla hierarchicky nadřazena. Autoři tak v zásadě neakcentují v ústavním pořádku ČR ani jeden ze dvou zbývajících typů lidské důstojnosti, což je jistě legitimní přístup.¹²⁴

Naproti tomu E. Wagnerová nejprve konstatuje, že lidská důstojnost jakož i další předměty ochrany čl. 10 odst. 1 Listiny tvoří osobní sféru imanentní samotnému lidství,¹²⁵ a následně prohlašuje lidskou důstojnost za hodnotu nepozitivní chráněnou

---

¹²² FOREJTOVÁ, Monika. Komentář k čl. 10 Listiny. In: KLÍMA, Karel a kol. *Komentář k Ústavě a Listině*. Plzeň: Čeněk, 2005. ISBN 80-86898-44-X, str. 678 – 679, odst. 3, 5 a 6.

¹²³ FOREJTOVÁ. In: KLÍMA a kol., op. cit., str. 679, odst. 8.

¹²⁴ KNAPP, Viktor a PAVLÍČEK, Václav. Komentář k čl. 10 Listiny. In: PAVLÍČEK, Václav a kol. *Ústava a ústavní řád České republiky: komentář*. Díl 2, Práva a svobody. 2. dopl. a podstatně rozš. vyd. Praha: Linde, 2002. *Zákony - komentáře*. ISBN 80-7201-391-2, str. 109 – 110.

¹²⁵ WAGNEROVÁ. In: WAGNEROVÁ, ŠIMÍČEK, LANGÁŠEK, POSPÍŠIL a kol., op. cit., str. 282, odst. 16.

klauzulí věčnosti, jakož i za nejvyšší a nejobecnější účel práva.¹²⁶ Zároveň však o ní mluví jako o subjektivním základním právu.¹²⁷ V podstatě tak dochází k vytvoření hybridu všech tří možných typů lidské důstojnosti najednou, což považuji za nežádoucí.

Abych tuto pasáž uzavřel, dle mého názoru je možné důstojnost v čl. 10 odst. 1 Listiny vykládat pouze jako samostatné lidské právo, s čímž není v rozporu, jak jsem ukázal, ani důvodová zpráva k Listině. Také všechny komentáře k čl. 10 odst. 1 chápou důstojnost jako samostatné lidské právo, avšak některé z nich mají tendenci zde spatřovat ještě jiné typy lidské důstojnosti, čímž vytvářejí, dle mého názoru nežádoucí hybridní formy. Tuto tendenci považuji právě v kontextu čl. 10 Listiny za nelegitimní, neboť na rozdíl od preambule Ústavy či čl. 1 Listiny je výklad čl. 10 odst. 1 o poznání jednodušší a jednoznačnější.

Ústavní soud ve své judikatuře používá důstojnost z čl. 10 odst. 1 jako samostatné lidské právo poměrně často. Jako příklad lze uvést nálezy IV. ÚS 3183/15, v jehož rámci se soud striktně a explicitně přidržel důstojnosti dle čl. 10 odst. 1 jakožto lidského práva.¹²⁸ Na stranu druhou i v tomto případě můžeme pozorovat využívání hybridních forem lidské důstojnosti, jak je např. patrné z usnesení I. ÚS 1041/17, v jehož rámci ústavní soud posuzoval klasický spor dvou lidských práv plynoucích z článků 10 a 17 Listiny a v rámci své argumentace použil mimo jiné následující tvrzení: „... *hledisko závažnosti a intenzity zásahu do práv náležejících do tzv. intimní sféry soukromého života jednotlivce, dotýkajícího se samé podstaty lidství a lidské důstojnosti, který je s ohledem na její význam a nadřazenost nezbytné vnímat jako zásah nejcitlivější a nejzávažnější (...). Jakýkoliv zásah či snížení lidské důstojnosti je proto nezbytné vnímat jako zásah velmi závažný, a tedy i stěžejně reparaovatelný, neboť lidská důstojnost je hodnotou horizontálně neporovnatelnou s ostatními ústavními hodnotami či společenskými normami, je zcela nenahraditelná jiným statkem, tím méně je pak hodnotou kvantifikovatelnou či vyčíslitelnou v penězích ...*“¹²⁹ Zde není o vytvoření hybridní axiomatické formy lidské důstojnosti propojením v zásadě všech tří jejich možných typů pochyb.

---

¹²⁶ WAGNEROVÁ. In: WAGNEROVÁ, ŠIMÍČEK, LANGÁŠEK, POSPÍŠIL a kol., op. cit., str. 282, odst. 19.

¹²⁷ WAGNEROVÁ. In: WAGNEROVÁ, ŠIMÍČEK, LANGÁŠEK, POSPÍŠIL a kol., op. cit., str. 283, odst. 23, 24 a 25.

¹²⁸ Nález Ústavního soudu ČR, sp. zn. IV. ÚS 3183/15, odst. 28 a 50.

¹²⁹ Usnesení Ústavního soudu ČR, sp. zn. I. ÚS 1041/17, bod 38.

1.5.3. Dokumenty mezinárodního a evropského práva

Vedle Ústavy a Listiny můžeme lidskou důstojnost najít také v Listině základních práv Evropské unie,¹³⁰ a to konkrétně sedmkrát. Jelikož Ústavní soud listinu základních práv cituje o poznání méně často, nežli je tomu v případě Ústavy a Listiny, budu při její analýze výrazně stručnější. Poprvé můžeme pojem lidské důstojnosti zaznamenat již v preambuli, v jejímž rámci je důstojnost chápána jako jedna z hodnot, na nichž se EU zakládá. Jelikož je zde zmíněno hodnot více a zároveň je explicitně zmíněno slovo hodnota, lze se domnívat, že se jedná o důstojnost v podobě objektivní hodnoty. Tomu neodporují ani adjektiva nedělitelný a všeobecný, neboť ty nemají za cíl nijak pozměňovat hierarchie jednotlivých ústavních hodnot.¹³¹

Dále je pojem důstojnost zmíněn v názvech hlavy I a čl. 1 jakož i v samotném textu čl. 1, který stanoví, že „*lidská důstojnost je nedotknutelná. Musí být respektována a chráněna.*“¹³² Lze se pozastavit nad tím, že název hlavy první obsahuje pouze důstojnost, kdežto název čl. 1 lidskou důstojnost. I to nám může napovědět, že čl. 1 zdůrazňuje přirozenoprávní podstatu lidské důstojnosti, a že ji chápe jako přirozenou vlastnost člověka. Odtud lze dovodit, že lidská důstojnost dle článku 1 by měla být chápána jako zdroj lidských práv. Naproti tomu důstojnost v názvu hlavy I je možné chápat jako objektivní ústavní hodnotu, k jejímuž naplňování směřuje ochrana jednotlivých lidských práv v této hlavě obsažených.

Tuto úvahu ovšem problematizuje fakt, že čl. 1 Listiny základních práv EU je v zásadě přesně převzat z čl. 1, odst. 1 Základního zákona SRN,¹³³ který však bývá Spolkovým ústavním soudem, jak jsem ukazoval už výše, nezdůvodněně interpretován axiomatickým způsobem.¹³⁴ Je velmi pravděpodobné, že potřeba absolutizovat důstojnost plyne jednak z adjektiva nedotknutelný, s nímž je v obou zkoumaných případech spojena, a jednak z jejího výsostného postavení v prvním článku daného dokumentu, což je opět pro oba zkoumané případy společné. Lze tedy shrnout, že v případě důstojnosti dle čl. 1 Listiny základních práv EU hrozí potenciální riziko, že bude interpretována hybridním a tudíž axiomatickým způsobem.

¹³⁰ Dokument č. 2012/C 326/02 Úředního věstníku EU, Listina základních práv Evropské unie.

¹³¹ Klíčová část preambule zní takto: „*Unie, vědoma si svého duchovního a morálního dědictví, se zakládá na nedělitelných a všeobecných hodnotách lidské důstojnosti, svobody, rovnosti a solidarity*“ (Dokument č. 2012/C 326/02 Úředního věstníku EU, Listina základních práv Evropské unie, preambule).

¹³² Dokument č. 2012/C 326/02 Úředního věstníku EU, Listina základních práv Evropské unie, čl. 1.

¹³³ Viz Čl. 1, odst. 1 Základního zákona Spolkové republiky Německo z 23. května 1949 (BGBl. S. 1), který stanoví „*Důstojnost člověka je nedotknutelná. Respektovat a chránit ji je povinností veškeré státní moci.*“

¹³⁴ K tomu srov. kapitolu 1.4 této práce.

Zbývá ještě dodat, že důstojnost v podobě objektivní hodnoty, která se prosazuje a naplňuje skrze jednotlivá lidská práva, do nichž prozařuje, pak můžeme v Listině základních práv EU potkat ještě na třech dalších místech, a to v čl. 25, čl. 31 odst. 1 a čl. 34 odst. 3.

Konečně posledními dokumenty, jimiž se budu v této kapitole stručně zabývat, jsou Evropská úmluva o lidských právech¹³⁵ a oba Mezinárodní pakty.¹³⁶ Co se Úmluvy týče, mohu pouze konstatovat, že důstojnost není v jejím textu na žádném místě explicitně zmíněna. Přestože ji můžeme dovozovat např. z čl. 3 a 4 Úmluvy, nelze v tomto případě poskytnout zevrubnější analýzu.

Naproti tomu oba Mezinárodní pakty pojem důstojnost obsahují, a to nejen shodně ve svých preambulích, kde oba pakty využívají lidskou důstojnost jakožto přirozený zdroj lidských práv,¹³⁷ ale také v některých svých člancích. Tak čl. 10 odst. 1 Mezinárodního paktu o občanských a politických právech stanoví, že „*se všemi osobami zbavenými osobní svobody se jedná lidsky a s úctou k přirozené důstojnosti lidské bytosti*“¹³⁸ a čl. 13 odst. 1 Mezinárodního paktu o hospodářských, sociálních a kulturních právech stanoví, že „*státy, smluvní strany Paktu, uznávají právo každého na vzdělání. Souhlasí, že vzdělání bude směřovat k plnému rozvoji lidské osobnosti a smyslu pro její důstojnost a posílení úcty k lidským právům a základním svobodám...*“¹³⁹ První citovaný článek jednoznačně užívá lidské důstojnosti jako přirozené vlastnosti člověka, která je zdrojem určitých lidských práv, avšak v tomto případě v úžeji vymezené oblasti omezování osobní svobody. Druhý zmíněný článek pak užívá důstojnost jako objektivní hodnotu, která je v tomto případě naplňována skrze právo na vzdělání, do něhož prozařuje.

V této poslední teoretické kapitole tedy byla prozkoumána nabídka pro užívání lidské důstojnosti, jež je Ústavnímu soudu České republiky poskytována relevantními vnitrostátními, jakož i mezinárodními právními předpisy. V praktické části této práce se

---

¹³⁵ Úmluva o ochraně lidských práv a základních svobod, podepsaná 4. listopadu 1950, vyhlášená jako součást právního řádu ČSFR pod č. 209/1992 Sb.

¹³⁶ Mezinárodní pakt o občanských a politických právech a Mezinárodní pakt o hospodářských, sociálních a kulturních právech, podepsané 19. prosince 1966, vyhlášené jako součást právního řádu ČSSR pod č. 120/1976 Sb.

¹³⁷ Oba Pakty uvádějí ve svých preambulích následující: „*Státy, smluvní strany tohoto Paktu, majíce na zřeteli, že podle zásad vyhlášených v Chartě Organizace spojených národů je uznání přirozené důstojnosti a rovných a nezcizitelných práv všech členů lidské rodiny základem svobody, spravedlnosti a míru ve světě, uznávajíce, že tato práva se odvozují od přirozené důstojnosti lidské bytosti,...*“

¹³⁸ Mezinárodní pakt o občanských a politických právech, podepsaného 19. prosince 1966, vyhlášený jako součást právního řádu ČSSR pod č. 120/1976 Sb., čl. 10 odst. 1.

¹³⁹ Mezinárodní pakt o hospodářských, sociálních a kulturních právech, podepsaný 19. prosince 1966, vyhlášený jako součást právního řádu ČSSR pod č. 120/1976 Sb., čl. 13 odst. 1.

budu zabývat tím, jak Ústavní soud s touto nabídkou reálně nakládá a zejména jak se vypořádává s tou částí nabídky, jež se vyznačuje rizikem sklouznutí k axiomatické podobě lidské důstojnosti.

2. Praktická část

Praktická část této práce zahrnuje kvantitativní i kvalitativní výzkum judikatury Ústavního soudu České republiky. Cílem kvantitativní části výzkumu je především ověření hypotéz plynoucích z teorie lidské důstojnosti jakožto axiomu, která byla představena v kapitole 1.4 této práce. Ambicí tohoto procesu je alespoň částečné ověření relevance této teorie. Kromě tohoto cíle si však sekundárně kladu několik zajímavých výzkumných otázek, jež směřují k poodhalení problematiky užívání axiomatické lidské důstojnosti specificky v českém ústavním právu. Kvalitativní část výzkumu si pak klade za cíl především hlouběji zanalyzovat vybrané konkrétní judikáty Ústavního soudu a tím lépe porozumět způsobům a metodám, jimiž je lidská důstojnost v prostředí českého ústavního práva používána. Zatímco v kvantitativní části se tedy budu snažit zjistit, *zda-li vůbec a popř. jak moc* je axiomatická lidská důstojnost v našem prostředí užívána a také, *jak velké* mohou být dopady tohoto fenoménu, v rámci kvalitativní části se budu spíše snažit pochopit, *jakými způsoby a proč* axiomatickou lidskou důstojnost Ústavní soud užívá.

2.1. Kvantitativní část výzkumu

Tato kapitola se rozpadá do několika na sebe navazujících bodů. V prvním z nich budou z výše uvedené teorie důstojnosti jako axiomu vyvozeny hypotézy, jež bude možné prostřednictvím kvantitativní analýzy judikatury Ústavního soudu falzifikovat. Bod druhý lze považovat za stručné metodologické okénko vysvětlující způsob, jakým jsem se rozhodl pracovat. Třetí bod prezentuje a stručně rozebírá výsledky tohoto výzkumu. Konečně cílem bodu čtvrtého je krátké shrnutí a zhodnocení celé kvantitativní analýzy.

2.1.1. Výzkumné otázky a hypotézy

Soubor výzkumných otázek a hypotéz jsem se pokusil vytvořit tak, aby na sebe logicky navazovaly a dohromady vytvořily určitý soubor informací, který, bude-li zodpovězen, poskytne určitý komplexnější statistický vhled do celé problematiky.

První výzkumná otázka se tedy logicky obecně musí zeptat, zda-li je problém axiomatické lidské důstojnosti v judikatuře Ústavního soudu přítomen, a pokud ano, pak do jaké míry. Mou hypotézou v tomto kontextu je, že tento problém v judikatuře Ústavního soudu přítomen je a že míra jeho výskytu bude řádově v desítkách případů. Základní myšlenkou teorie užívání důstojnosti jakožto axiomu je totiž tendence soudce

takovéto argumentace využít, a to i přes to, že se jedná o nežádoucí argumentační faul. Dva nejčastější důvody, které mohou k axiomatické argumentaci vést, jsou vyvarování se podstatně náročnější a mnohdy těžko uchopitelné argumentace založené na logickém vážení všech potenciálních argumentů nebo pocit, že na axiomu založená argumentace je silnější a přesvědčivější. Zároveň lze doplnit, že lidská důstojnost je v tomto kontextu velmi vhodným předmětem pro axiomatizaci a využití k argumentaci u velkého množství případů, což vyplývá z její poměrně vágní a obecné povahy a neurčitého obsahu. O tom, zdali jsou tato předložená vysvětlení pro užití axiomatické lidské důstojnosti správná či nikoli jakož i o tom, zdali existují nějaká další vysvětlení, více napoví až kvalitativní část tohoto výzkumu.

Druhá výzkumná otázka by se měla týkat vývoje tohoto problému v čase. V tomto kontextu předkládám hypotézu, že přes drobné výchyly a fluktuace nebude rozsah užívání lidské důstojnosti v jednotlivých obdobích fungování Ústavního soudu signifikantně rozdílný. Předpokládám totiž, že v průběhu času se podmínky ani motivy pro užívání této argumentace žádným významným způsobem nezměnily, a tudíž že v poměru ke všem rozhodnutým případům bude procento využití argumentace lidskou důstojností podobné.

Za třetí je potřeba zkoumat, zdali se míra argumentace lidskou důstojností signifikantně liší u jednotlivých ústavních soudců. Zde předpokládám, že tomu tak skutečně bude. Vede mě k tomu přesvědčení, že každý soudce přirozeně inklinuje k různým způsobům argumentace a jeho preference k využívání axiomatické lidské důstojnosti se tak budou lišit.

Čtvrtou výzkumnou otázkou pak je, zdali má přítomnost (axiomatické) argumentace lidskou důstojností nějaké dopady na rozhodování Ústavního soudu. Zde se tedy již neptám na rozsah či intenzitu problému, nýbrž na jeho důsledky. Má hypotéza je, že existuje statisticky významný rozdíl jednak mezi přítomností argumentace lidskou důstojností navrhovatelem a úspěšností návrhu a jednak mezi výskytem axiomatické lidské důstojnosti v argumentaci Ústavního soudu a výsledkem řízení. Z teorie axiomatické argumentace lze totiž vyvodit, že právě u argumentace lidskou důstojností hrozí vysoké riziko axiomatizace, a také, že využití axiomatické argumentace pak nevyhnutelně vede ke konkrétnímu verdiktu. Přijme-li tedy soud argumentaci lidskou důstojností, kterou nabízí navrhovatel, lze předpokládat, že to zvýší jeho šance na úspěch. Obecně pak lze předpokládat rovněž, že přítomnost či nepřítomnost takového argumentu bude ovlivňovat vzájemný poměr jednotlivých

typů rozhodnutí Ústavního soudu. Hlubší a podrobnější vhled do těchto vztahů pak může poskytnout kvalitativní část mého výzkumu.

Pátou výzkumnou otázkou pak opět je, zdali se tyto předpokládané statisticky významné vztahy projevují u všech ústavních soudců stejně. Zde opět předpokládám, že nikoli. Vycházím zde z propojení předpokladů, které jsem již uvedl u předchozích dvou výzkumných otázek.

Šestá výzkumná otázka pomáhá dále analyzovat rovinu dopadů argumentace lidskou důstojností a zjišťuje, zdali Ústavní soud použije argumentaci lidskou důstojností i přesto, že nebyla obsažena v návrhu. Mým předpokladem je, že tomu tak skutečně je ve většině případů. Tuto hypotézu opírám o argument, již částečně představený u první výzkumné otázky. Mám za to, že výjimečná složitost případu či potřeba soudce co nejefektivněji a nejpřesvědčivěji argumentovat jej může vést k využití axiomatické argumentace lidskou důstojností i v případě, že tato nebude zmíněna v návrhu.

Konečně za sedmé jsem se rozhodl zeptat na několik dalších výzkumných otázek, které však již nebudu doplňovat o příslušné hypotézy, neboť jejich předmětem je pouze deskriptivní statistika. Zajímá mě tedy jednak, které typy lidské důstojnosti a které typy axiomatické lidské důstojnosti používá Ústavní soud nejčastěji a které naopak nejméně často, a jednak také, s jakými články Listiny základních práv a svobod bývá argumentace lidskou důstojností nejčastěji spojována. Odpovědi na tyto otázky sice neposkytnou informace ani o rozsahu ani o dopadech zkoumaného problému, avšak pomohou blíže přiblížit konkrétní charakter tohoto problému v podmínkách českého ústavního práva, což se mi jeví jako užitečné pro hlubší a podrobnější analýzu v kvalitativní části mého výzkumu.

2.1.2. Metodologie

Za účelem zodpovězení uvedených výzkumných otázek a falsifikace hypotéz jsem provedl kvantitativní statistický výzkum judikátů Ústavního soudu obsahujících ve své argumentaci lidskou důstojnost. K vyhledání těchto judikátů jsem využil vyhledávací databáze Ústavního soudu NALUS.¹⁴⁰ Do vyhledávacího systému jsem zadal výraz „*důstojn**“, který mi umožnil najít rozhodnutí obsahující jakýkoli tvar odvoditelný z tohoto slovního kořene. Do svého vzorku jsem zařadil nálezy, usnesení i stanoviska Ústavního soudu, avšak s tou podmínkou, že hledaný výraz obsahovaly

---

¹⁴⁰ NALUS, databáze rozhodnutí Ústavního soudu, dostupné z: <https://nalus.usoud.cz/Search/Search.aspx>

v argumentaci Ústavního soudu. Takovýmto způsobem jsem získal vzorek 616 rozhodnutí, která byla v dané databázi publikována k 1. 1. 2018.

Z těchto rozhodnutí bylo po prvotním screeningu přijato ke kódování 277 článků. Ostatní články byly vyloučeny s tím, že nejčastějšími důvody pro vyřazení byly, absence pojmu lidské důstojnosti v tom smyslu, v jakém se jím zabývá tato práce,¹⁴¹ uvedení lidské důstojnosti pouze v návrhu, avšak její absence ve vlastní argumentaci Ústavního soudu a uvedení lidské důstojnosti pouze v rámci doslovné citace jiného rozhodnutí Ústavního soudu, které již bylo do kódování zahrnuto.

Zbylých 277 nevyločených článků bylo kódováno z hlediska několika pro tuto analýzu důležitých proměnných. Konkrétně se jednalo o spisovou značku, typ rozhodnutí, datum rozhodnutí, soudce zpravodaje, přítomnost odlišných stanovisek obsahujících argumentaci lidskou důstojností, druh lidské důstojnosti,¹⁴² přítomnost axiomatické lidské důstojnosti,¹⁴³ výčet článků Listiny základních práv a svobod, Ústavy či mezinárodních lidsko-právních dokumentů, na něž byla argumentace lidskou důstojností navázána, přítomnost argumentace lidskou důstojností již v návrhu.

K vyhodnocení kódování získaných dat bylo pracováno se statistickým programem SPSS.¹⁴⁴ K analýze získaných dat byl využit *chi-square test*, jehož cílem je zjistit statistickou významnost rozdílů mezi kategorickými proměnnými. Primárními výstupy těchto analýz byly níže uvedené kontingenční tabulky a jejich popis v rámci textu.

---

¹⁴¹ Např. obsahovaly pouze pojem důstojník či důstojnost soudního procesu.

¹⁴² Určení druhu vycházelo z teoretické části této práce s tím, že jsem rozlišoval mezi samostatným lidským právem, objektivní ústavní hodnotou a zdrojem lidských práv. Zároveň bylo možné zadat i více druhů k jednomu rozhodnutí najednou. V mnoha případech bylo potřeba určit použitý druh lidské důstojnosti na základě širšího kontextu rozhodnutí. Přesto na tomto místě předkládám alespoň elementární vodítka, podle nichž jsem se v jednoznačných případech řídil. O samostatné lidské právo šlo nejčastěji v případech, kdy byla argumentace navázána na čl. 10 odst. 1 Listiny či byla důstojnost spojena s výrazy jako právo, vážnost, čest, pověst, dobré jméno. Objektivní hodnotu bylo možno nejčastěji pozorovat ve slovních spojeních jako důstojný život, důstojná existence, důstojnost jako hodnota. Konečně důstojnost ve smyslu zdroje lidských práv bylo možné identifikovat podle spojení se slovy zdroj, přirozený či subjekt a objekt v kantovském smyslu. V případě, že zařazení nebylo jasné a důstojnost mohla být chápána vícero způsoby zároveň, byly všechny možné varianty v závorkách ke kódování přidány.

¹⁴³ K odhalení axiomů však bylo potřebné přidat dodatečná kritéria zvyšující přesnost určování. Za axiom jsem tedy považoval takovou argumentaci, která současně a) obsahovala více než jeden druh lidské důstojnosti, b) v případě, že určení druhu nebylo jisté a bylo možno jej pokládat za více druhů současně, neexistovala žádná argumentačně konformní (tj. neaxiomatická) varianta určení tohoto druhu a c) různé druhy lidské důstojnosti byly nejen použity v tomtéž rozhodnutí, ale byly zároveň i argumentačně a logicky propojeny a tvořily tak jeden axiomatický celek.

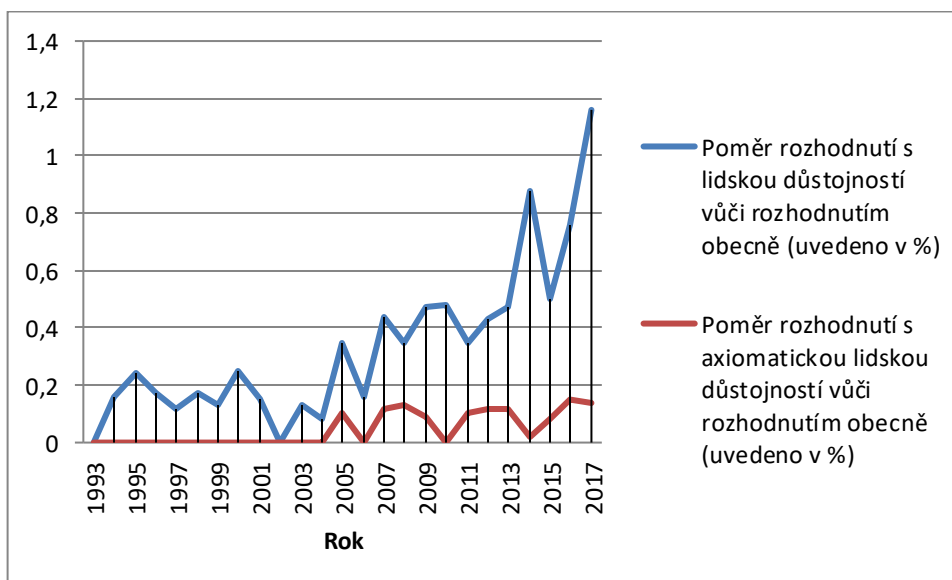
¹⁴⁴ IBM SPSS statistics, verze 24.

2.1.3. Výsledky a diskuse

Z doposud reportovaných 69 126 rozhodnutí ústavního soudu¹⁴⁵ obsahovalo 277 rozhodnutí explicitní a originální argumentaci lidskou důstojností. Toto číslo tedy odpovídá 0,4 procentům celkového počtu rozhodnutí. Z těchto 277 rozhodnutí obsahujících argumentaci lidskou důstojností jich 43 obsahuje lidskou důstojnost v axiomatické podobě. Jinými slovy axiomatickou verzi lidské důstojnosti použil Ústavní soud v 15,52 procentech případů, v nichž lidskou důstojností argumentoval a v 0,06 procentech všech rozhodnutí.

Co se týče vývoje používání lidské důstojnosti, jakož i její axiomatické verze v čase, rozhodl jsem se zkoumat výsledky v jednoletých intervalech. Vývoj procentního poměru rozhodnutí obsahujících lidskou důstojnost a rozhodnutí obsahujících axiomatickou verzi lidské důstojnosti vůči všem rozhodnutím Ústavního soudu za jednotlivé roky znázorňuje obrázek 1. Z tohoto obrázku je patrný nárůst obou zmínovaných poměrů, s tím že nárůst rozhodnutí obsahujících obecně argumentaci lidskou důstojností je razantnější.

Obrázek 1: Vývoj procentního poměru rozhodnutí obsahujících lidskou důstojnost a rozhodnutí obsahujících axiomatickou verzi lidské důstojnosti za jednotlivé roky¹⁴⁶

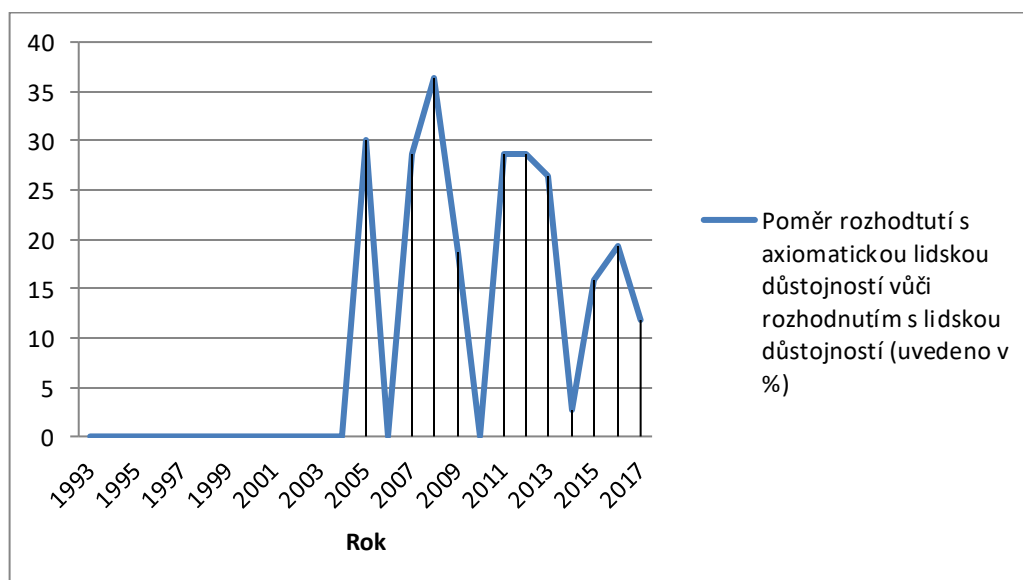
¹⁴⁵ Ústavní soud ČR, Roční statistické analýzy 2017. [online]. cit. 2018-03-15. dostupné z: https://www.usoud.cz/fileadmin/user_upload/ustavni_soud_www/Statistika/VSA_2017-final.pdf, str. 16. Odložení podle §41 odst. 1 zákona č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu nebylo do celkové statistiky rozhodnutí zahrnuto.

¹⁴⁶ Zdroj: autor.

Vývoj poměru rozhodnutí s axiomatickou verzí lidské důstojnosti vůči rozhodnutím obsahujícím argumentaci lidskou důstojností obecně pak zachycuje obrázek 2. Z tohoto obrázku již žádný výrazný nárůst patrný není. Právě naopak, jako poměrně zajímavé lze hodnotit, že od svého prvního objevení v roce 2005 poměr axiomatické lidské důstojnosti v argumentaci Ústavního soudu s jedinou výjimkou v roce 2008 spíše pomalu klesá. Jelikož se však jedná o poměrně malý vzorek,¹⁴⁷ je možné, že zde prezentovaný vývoj trpí nedostatkem vypovídací hodnoty. Přesto lze tvrdit, že procento rozhodnutí obsahujících axiomatickou verzi lidské důstojnosti roste přibližně stejně rychle, či dokonce pomaleji, než procento rozhodnutí obsahujících lidskou důstojnost obecně.

Obrázek 2: Vývoj poměru rozhodnutí s axiomatickou verzí lidské důstojnosti vůči rozhodnutím obsahujícím argumentaci lidskou důstojností obecně¹⁴⁸

Abych tedy odpověděl na první dvě výzkumné otázky, z řečeného mohu důvodně vyvozovat, že problém užívání axiomatické verze lidské důstojnosti je v argumentaci Ústavního soudu české republiky přítomen a to skutečně v desítkách případů. První hypotéza tedy byla ověřena. Druhou hypotézu se naopak potvrdit nepodařilo, neboť poměry jak argumentací lidskou důstojností obecně, tak její axiomatickou verzí v čase zřetelně rostou. Klesající tendenci lze pozorovat jen v případě vztahu těchto dvou hodnot navzájem.

¹⁴⁷ Malý vzorek nebyl vybrán záměrně. Naopak jedná se o všechny případy, které byly v rámci rozhodování Ústavního soudu doposud zaznamenány.

¹⁴⁸ Zdroj: autor.

V rámci odpovědi na třetí výzkumnou otázku je potřeba nejprve uvést, že lidskou důstojnost obecně ve své argumentaci použilo ve funkci soudce zpravodaje celkově 38 ústavních soudců. Co se argumentace lidskou důstojností obecně týče, pomyslné první místo sdílejí soudce David se soudkyní Wagnerovou, kteří shodně dosáhli počtu 28 originálních použití tohoto argumentu. Třetí místo pak obsadila s 17 originálními užitími soudkyně Šimáčková. Naopak, soudkyně Brožová a soudci Cepl a Kessler nepoužili argumentaci lidskou důstojností ani jednou. Pouze jednou pak tuto argumentaci využili soudci Holeček, Malenovský, Sládeček a Varvařovský.

Co se užívání axiomatické verze lidské důstojnosti týče, zde si prvenství se 7 originálními exempláři připíše soudkyně Wagnerová. Na druhé místo stačilo 6 užití axiomatické lidské důstojnosti soudci Nykodýmovi a třetí nejvyšší počet v podobě tří užití tohoto argumentu zaznamenali shodně soudkyně Janů a soudce Šimíček. Celá řada soudců Ústavního soudu se pak dokázala obejít úplně bez použití axiomatické verze lidské důstojnosti.¹⁴⁹ Tabulka s podrobnými výsledky pro každého jednotlivého soudce je uvedena v příloze č. 1 k této práci. Ke zjištění statistické významnosti rozdílu mezi jednotlivými ústavními soudci, co se poměru užívání axiomatické verze lidské důstojnosti vůči lidské důstojnosti obecně týče, byl proveden *chi-square test* nezávislosti. Rozdíl mezi proměnnými byl nesignifikantní ($\chi^2 = 42,393$, $df = 37$, $p = 0,25$). Třetí hypotéza byla tedy vyvrácena.

Čtvrtá výzkumná otázka týkající se dopadů užívání argumentace lidskou důstojností jakož i její axiomatickou verzí byla zodpovězena prostřednictvím série tří *chi-square testů*. První *chi-square test* zkoumal významnost rozdílu v rozložení jednotlivých typů rozhodnutí Ústavního soudu ve vztahu k uvedení argumentace lidskou důstojností v návrhu. Rozdíl mezi proměnnými byl signifikantní ($\chi^2 = 2,06$, $df = 3$, $p = 0,007$), což značí, že uvedení argumentace lidskou důstojností v návrhu pravděpodobně ovlivňuje jeho úspěšnost. Druhý *chi-square test* zkoumal významnost rozdílu v rozložení jednotlivých typů rozhodnutí Ústavního soudu ve vztahu k přítomnosti axiomatické verze lidské důstojnosti v argumentaci Ústavního soudu. Rozdíl mezi proměnnými byl signifikantní ($\chi^2 = 9,211$, $df = 3$, $p = 0,027$), což opět naznačuje, že užití axiomatické verze lidské důstojnosti v argumentaci pravděpodobně ovlivňuje výsledek řízení. Konečně třetí *chi-square test* zkoumal významnost rozdílu

---

¹⁴⁹ Vedle tří zmíněných soudců, kteří nikdy nepoužili ani lidskou důstojnost obecně, tedy soudkyně Brožové a soudců Cepla Kesslera, nepoužili axiomatickou lidskou důstojnost nikdy ani soudkyně Lastovecká a Zarembová ani soudci Čermák, Fenyk, Fiala, Filip, Holeček, Jirsa, Jurka, Klokočka, Lichovník, Malenovský, Paul, Procházka, Sládeček, Ševčík, Varvařovský a Výborný.

v rozložení jednotlivých typů rozhodnutí Ústavního soudu ve vztahu k oběma předchozím proměnným kumulativně. Rozdíl mezi proměnnými byl opět signifikantní ($\chi^2 = 9,211$, $df = 3$, $p = 0,027$). Zajímavé však je, že dílčí rozdíl mezi použitím axiomatické verze lidské důstojnosti a rozložením jednotlivých typů rozhodnutí Ústavního soudu ve chvíli, kdy již byla argumentace lidskou důstojností obecně obsažena v návrhu, byl nesignifikantní ($\chi^2 = 0,025$, $df = 3$, $p = 0,988$).¹⁵⁰ Z provedených testů lze dovodit, že čtvrtá i pátá hypotéza, jež se vztahovaly ke čtvrté výzkumné otázce, byly potvrzeny a tedy, že argumentace lidskou důstojností obecně jakož i její axiomatickou verzí má pravděpodobně dopady na výsledek řízení. Podrobné kontingenční tabulky pro vypracování zde prezentovaných *chi-square testů* jsou uvedeny v příloze č. 2 k této práci.

Pátá výzkumná otázka zkoumala, zdali se vliv přítomnosti argumentace lidskou důstojností v návrhu či vliv použití axiomatické verze lidské důstojnosti v argumentaci na distribuci jednotlivých typů rozhodnutí projevuje u všech ústavních soudců stejně. Pokud vezmeme v potaz obě zmíněné nezávislé proměnné (tj. přítomnost lidské důstojnosti v návrhu a konkrétního soudce či použití axiomatické verze lidské důstojnosti v argumentaci a konkrétního soudce) kumulativně, jeví se jejich vztah k závislé proměnné (tj. k distribuci jednotlivých typů rozhodnutí) v obou případech jako signifikantní ($\chi^2 = 164,282$, $df = 111$, $p = 0,001$ pro lidskou důstojnost v návrhu a $\chi^2 = 164,282$, $df = 111$, $p = 0,001$ pro axiomatickou verzi lidské důstojnosti v argumentaci). Pokud však pronikneme hlouběji, zjistíme, že soudci se v distribuci svých rozhodnutí signifikantně liší pouze v těch případech, kdy návrh lidskou důstojnost neobsahoval, či argumentace nebyla postavena na axiomatické verzi lidské důstojnosti. Naopak, dílčí rozdíl v distribuci jednotlivých typů rozhodnutí ve vztahu ke konkrétnímu soudci v případě, že návrh argumentaci lidskou důstojností obsahoval či byla v rozhodnutí přítomna její axiomatická verze, vyšel jako nesignifikantní ($\chi^2 = 83,164$, $df = 64$, $p = 0,054$ pro lidskou důstojnost v návrhu a $\chi^2 = 41,999$, $df = 38$, $p = 0,302$ pro axiomatickou verzi lidské důstojnosti v argumentaci).

Odtud tedy vyplývá, že přítomnost lidské důstojnosti v návrhu či axiomatické verze lidské důstojnosti v argumentaci Ústavního soudu má pravděpodobně vliv na to,

---

¹⁵⁰ To znamená, že rozhodování Ústavního soudu není přítomností axiomu ovlivňováno ve chvíli, kdy již byla argumentace lidskou důstojností uvedena v návrhu. Samotná přítomnost jakékoli (byť i neaxiomatické) verze lidské důstojnosti v návrhu tak již sama o sobě postačuje k ovlivnění rozhodnutí soudu. Pokud je v takovém případě ještě navíc přinesen axiom, nemá již na rozhodnutí vliv, neboť v zásadě již dané směřování argumentace pouze potvrdí.

jakým způsobem ústavní soudci rozhodují, ale že ovlivňuje všechny soudce relativně podobně. Soudci se při svém rozhodování naopak výrazným způsobem liší v těch případech, kdy lidská důstojnost v návrhu nebo její axiomatická verze v argumentaci přítomna není ($\chi^2 = 141,433$, $df = 102$, $p = 0,006$ pro lidskou důstojnost v návrhu a $\chi^2 = 182,574$, $df = 111$, $p = 0,000$ pro axiomatickou verzi lidské důstojnosti v argumentaci), což je poměrně překvapivé zjištění. Z řečeného se tedy zdá, že přítomnost lidské důstojnosti v návrhu či její axiomatické verze v argumentaci mají na rozhodování ústavních soudců sjednocující účinky. Oba tyto parametry ovlivňují způsob, jakým soudci Ústavního soudu rozhodují, neboť jednotlivé soudce, kteří by bez jejich přítomnosti rozhodovali spíše různě, nutí rozhodovat podobněji. Šestá hypotéza tedy nebyla potvrzena. Celé výsledky *chi-square testů* jsou uvedeny v příloze č. 3 k této práci.¹⁵¹

Šestá výzkumná otázka se ptá na poměr mezi počtem rozhodnutí obsahujících argumentaci lidskou důstojností obecně a návrhů obsahujících lidskou důstojnost. Z výše uvedeného již víme, že celkový počet rozhodnutí Ústavního soudu obsahujících argumentaci lidskou důstojností je 277. Zbývá dodat, že argumentace lidskou důstojností se z těchto rozhodnutí objevila již v návrhu v 79 případech, tedy v 28,52 procentech případů. Lze tedy shrnout, že Ústavní soud si skutečně argumentaci lidskou důstojností přináší ve většině případů nezávisle na návrhu sám a sedmá hypotéza tedy vyvrácena nebyla.

Sedmá výzkumná otázka se týkala deskriptivních charakteristik zkoumaného vzorku. Četnost výskytu jednotlivých druhů lidské důstojnosti v argumentaci ústavního soudu ukazuje tabulka č. 1. Z této tabulky je patrné, že Ústavní soud nejčastěji používá lidskou důstojnost v podobě objektivní ústavní hodnoty. Zbylé dva druhy lidské důstojnosti se pak vyskytují přibližně stejně často.

---

¹⁵¹ V tomto případě jsem se rozhodl neuvádět, jak bylo zvykem v předchozích případech, kontingenční tabulky, a to z důvodu jejich přílišného rozsahu.

Tabulka 1: Distribuce jednotlivých druhů lidské důstojnosti¹⁵²

		Výsledky		Procenta případů
		Počet	Procenta	
Druh důstojnosti	Samostatné lidské právo	138	30,6%	49,8%
	Objektivní ústavní hodnota	182	40,4%	65,7%
	Zdroj lidských práv	131	29,0%	47,3%
Celkem		451	100,0%	162,8%

Četnost výskytu jednotlivých druhů axiomatické verze lidské důstojnosti zobrazuje tabulka č. 2, z níž lze vyvodit poměrně smutný závěr, že Ústavní soud nejčastěji používá spolu s axiomem vznikajícím spojením lidské důstojnosti jakožto samostatného lidského práva a lidské důstojnosti jakožto zdroje lidských práv i nejtvrdší verzi axiomu spočívající v propojení všech tří možných druhů lidské důstojnosti. Naopak zbylé dva druhy axiomatické lidské důstojnosti jsou českým Ústavním soudem používány podstatně méně.

---

¹⁵² Zdroj: autor.

Tabulka 2: Distribuce jednotlivých druhů axiomů¹⁵³

		Odpovědi	
		Počet	Procenta ¹⁵⁴
Druh axiomu	Samostatné lidské právo + Objektivní ústavní hodnota	7	16,3%
	Objektivní ústavní hodnota + Zdroj lidských práv	6	14,0%
	Samostatné lidské právo + Zdroj lidských práv	15	34,9%
	Všechny tři druhy důstojnosti dohromady	15	34,9%
Celkem		43	100,0%

Poslední deskriptivní charakteristikou, kterou jsem se rozhodl zkoumat, je rozložení jednotlivých článků listiny základních práv a svobod či jiných at' už mezinárodních či vnitrostátních předpisů, na něž Ústavní soud svou argumentaci lidskou důstojností navazuje. Výsledky zobrazuje tabulka č. 3. Poměrně logickým výstupem této tabulky je, že nejčastěji jsou citovány články Listiny základních práv a svobod. Z nich pak první místo náleží 121krát citovanému čl. 36, druhé místo čl. 10, který byl použit ve 102 z analyzovaných rozhodnutí, a konečně třetí místo čl. 1, který dosáhl 68 citací. Když tedy odhlédneme od obecně nejčastěji užívaného procedurálního čl. 36, můžeme konstatovat, že články přímo obsahující lidskou důstojnost byly podle očekávání citovány nejčastěji. Zajímavým poznatkem však je, že tabulka obsahuje celkově 65 položek. Odtud vyplývá, že argumentaci lidskou důstojností lze poměrně jednoduše propojovat se širokým spektrem lidských práv a svobod. Tento závěr potvrzuje v teorii představené chápání důstojnosti jako poměrně obecného až vágního pojmu, jakož i poměrně často zaznamenané aspirace na její univerzalistickou povahu. Lze tedy zpětně poznamenat, že funkcionální vymezení lidské důstojnosti se skutečně jeví v porovnání s obsahovým jako podstatně smysluplnější.

¹⁵³ Zdroj: autor.

¹⁵⁴ Nepřesnost v součtu vznikla v důsledku zaokrouhlování dílčích výsledků.

Tabulka 3: Seznam článků zásadních ústavních a mezinárodních právních předpisů, které byly používány v souvislosti s argumentací lidskou důstojností¹⁵⁵

Název dokumentu		Odpovědi	
		Počet	Procenta
Evropská úmluva o lidských právech (Úmluva o ochraně lidských práv a základních svobod)	čl. 3	7	0,9%
	čl. 4	2	0,3%
	čl. 5	4	0,5%
	čl. 6	3	0,4%
	čl. 8	3	0,4%
	čl. 9	1	0,1%
	čl. 13	1	0,1%
	čl. 41	1	0,1%
	Celkem	22	2,8%
Listina základních práv a svobod	čl. 1	68	8,7%
	čl. 2	19	2,4%
	čl. 3	25	3,2%
	čl. 4	31	4,0%
	čl. 5	11	1,4%
	čl. 6	4	0,5%
	čl. 7	24	3,1%
	čl. 8	41	5,2%
	čl. 9	3	0,4%
	čl. 10	102	13,0%
	čl. 11	23	2,9%
	čl. 12	7	0,9%
	čl. 13	8	1,0%
	čl. 14	3	0,4%
	čl. 15	6	0,8%
	čl. 16	2	0,3%
	čl. 17	29	3,7%
	čl. 19	1	0,1%
	čl. 20	1	0,1%
	čl. 21	6	0,8%
	čl. 22	2	0,3%
	čl. 24	2	0,3%
	čl. 26	12	1,5%
	čl. 27	2	0,3%
čl. 28	5	0,6%	
čl. 29	2	0,3%	
čl. 30	15	1,9%	
čl. 31	13	1,7%	
čl. 32	6	0,8%	

¹⁵⁵ Zdroj: autor.

	čl. 33	1	0,1%
	čl. 36	121	15,4%
	čl. 37	8	1,0%
	čl. 38	11	1,4%
	čl. 39	7	0,9%
	čl. 40	26	3,3%
	čl. 41	8	1,0%
	čl. 44	2	0,3%
	Celkem	657	83,8%
Mezinárodní pakt o občanských a politických právech	čl. 11	2	0,3%
	čl. 18	1	0,1%
	Celkem	3	0,4%
Úmluva o právech dítěte	čl. 3	1	0,1%
	čl. 9	1	0,1%
	Celkem	2	0,3%
Ústava	Preambule	10	1,3%
	čl. 1	30	3,8%
	čl. 2	11	1,4%
	čl. 4	9	1,2%
	čl. 5	4	0,5%
	čl. 6	3	0,4%
	čl. 9	12	1,5%
	čl. 10	1	0,1%
	čl. 10a	1	0,1%
	čl. 15	2	0,3%
	čl. 47	1	0,1%
	čl. 81	2	0,3%
	čl. 82	10	1,3%
	čl. 90	1	0,1%
	čl. 95	2	0,3%
	čl. 104	1	0,1%
Celkem	100	12,8%	
Celkem		784	100,0%

2.1.4. Shrnutí

Ještě předtím, než se přesunu ke kvalitativní části tohoto výzkumu, rozhodl jsem se stručně shrnout poznatky, k nimž jsem doposud dospěl, jakož i pojednat o přednostech a slabých místech výše uvedené kvantitativní části výzkumu.

Obecně lze nejprve konstatovat, že z předložených dat vyplývá, že problém užívání axiomatické verze lidské důstojnosti v argumentaci Ústavního soudu existuje, ba s postupem času vykazuje dokonce rostoucí tendenci. Jednotliví soudci se vzájemně

v počtu využívání lidské důstojnosti jakožto argumentu liší. Stejně tak se liší i ve využívání její axiomatické verze. Statisticky vzato však tyto početní rozdíly nejsou signifikantní. Lze tedy shrnout, že jednotliví soudci Ústavního soudu používají lidskou důstojnost ve své argumentaci relativně podobně často.

Co považují za zásadní zjištění, je fakt, že přítomnost lidské důstojnosti s velkou pravděpodobností signifikantním způsobem ovlivňuje rozhodování Ústavního soudu. Významné statistické diference byly pozorovány jak v případě argumentace lidskou důstojností v návrhu, tak v případě použití axiomatické verze lidské důstojnosti v argumentaci Ústavního soudu. Logicky pak můžeme pozorovat signifikantní diferenci i ve chvíli, kdy obě tyto nezávislé proměnné propojíme. Zajímavé však je, že obě tyto nezávislé proměnné pravděpodobně ovlivňují rozhodování jednotlivých soudců relativně podobně. Soudci se naopak ve svém rozhodování vzájemně signifikantně liší v případě, kdy lidská důstojnost v návrhu absentuje, avšak zároveň ji sami ve své argumentaci využijí a také ve chvíli, kdy soudce ve své argumentaci lidskou důstojnost sice využije, nikoli však již její axiomatickou verzi. Odtud lze vyvodit, že přítomnost důstojnosti v návrhu či použití axiomatické verze lidské důstojnosti v argumentaci ústavního soudu ovlivňují rozhodování jednotlivých soudců takovým způsobem, že dochází ke sjednocování jejich rozhodování.

Zajímavým postřehem je také fakt, že Ústavní soud v převážné většině případů nepotřebuje použití argumentace lidskou důstojností, aby mu byl tento argument nabídnut již návrhovatelem, a doplní si jej do své argumentace sám.

Konečně posledním výstupem provedené analýzy byla série deskriptivních charakteristik užívání lidské důstojnosti Ústavním soudem. Z nich mimo jiné vyplývá, že nejčastějším používaným typem lidské důstojnosti je objektivní ústavní hodnota, zatímco nejčastěji používanými typy axiomů jsou ty, jež propojují samostatné lidské právo a zdroj lidských práv či všechny tři typy lidské důstojnosti dohromady. Deskriptivní charakteristiky zároveň podtrhly kritiku lidské důstojnosti jakožto velmi obecného až vágního pojmu, neboť ukázaly, že se v jednotlivých rozhodnutích Ústavního soudu vyskytuje ve spojení s poměrně širokým a do značné míry nesourodým spektrem různých lidských práv a svobod.

V této práci předložený kvantitativní výzkum má samozřejmě celou řadu pozitiv a negativ. Jeho nejsilnější i nejslabší stránka plyne přirozeně z jeho samotné kvantitativní podstaty. Kvantitativní metody totiž na jednu stranu umožňují podtrhnout argumentaci tvrdými čísly a ověřit tak předložené hypotézy, na stranu druhou nám však

tato čísla sama o sobě jsou schopna říci jen velmi málo. Proto je potřeba tento výzkum doplnit jednak o precizně vysvětlenou teorii, z níž jsou jednotlivé hypotézy odvozovány a jednak také o další a podrobnější vysvětlení pozorovaných diferencí. Právě za tímto účelem budou zde uvedené poznatky dále rozvíjeny a analyzovány prostřednictvím níže uvedené kvalitativní části výzkumu.

Z hlediska použitých metod považuji za silnou stránku svého výzkumu výběr vzorku. Jelikož jsem do výzkumu zařadil skutečně všechna doposud existující rozhodnutí Ústavního soudu obsahující argumentaci lidskou důstojností, dokázal jsem se *a priori* vyvarovat veškerých problémů spojených s tendenčním či chybným výběrem zkoumaného vzorku. Jako slabinu svého výzkumu však mohu uvést poměrně nízký počet zkoumaných případů ($N = 277$), který je způsoben právě tím faktem, že více materiálu neexistuje. Jako potenciální riziko uvádím subjektivitu autora při vlastním kódování rozhodnutí Ústavního soudu. Nelze vyloučit, že by jiný výzkumník některá mnou zařazená rozhodnutí nevyloučil či naopak některá mnou vyloučená rozhodnutí nezařadil. Stejně nelze vyloučit, že by se během vlastního kódování nerozhodoval jinak a např. nenašel axiomatických rozhodnutí více, či naopak méně než já. Konečně posledním omezením svého výzkumu, které jsem se rozhodl na tomto místě uvést, je použití poměrně elementárních statistických metod, které je však vynuceno kategoričnou podobou používaných proměnných, pro něž jsou jakékoli sofistikovanější statistické metody nevhodné či nepoužitelné. Samotné výstupy statistické analýzy pak považuji za velmi slibné a zajímavé, neboť mi umožní při provádění kvalitativní analýzy klást ty správné a podstatné otázky a zaměřovat se na porozumění a vysvětlení těch nejdůležitějších fenoménů spojených s užíváním lidské důstojnosti v rozhodovací praxi Ústavního soudu České republiky.

2.2. Kvalitativní část výzkumu

Cílem kvalitativní části výzkumu je propojení všech předchozích částí práce dohromady. Mým záměrem je dále analyzovat a hlouběji vysvětlovat poznatky získané z části kvantitativní a zároveň propojovat získané výsledky s teoretickou částí této práce. Lze tedy konstatovat, že mezi kvalitativním výzkumem a teorií, na niž je tato práce založena, existuje vzájemně konstitutivní vztah.

Tato kapitola se rozpadá do pěti bodů. První bod stručně pojednává o zkoumaném vzorku, metodách výzkumu a výzkumných otázkách kvalitativního výzkumu. Bod druhý se poté snaží analyzovat možné důvody pro použití axiomatické

argumentace lidskou důstojností. Třetí bod podrobněji rozebírá na příkladech jednotlivé typy axiomů. Ve čtvrtém bodu se pokouším identifikovat nejdůležitější dopady užití axiomu na argumentaci a potažmo rozhodnutí Ústavního soudu. Konečně bod pátý obsahuje krátké shrnutí celé kvalitativní analýzy.

2.2.1. Zkoumaný vzorek, metody a výzkumné otázky.

Pro kvalitativní část výzkumu bylo nejprve nutné vybrat pouze několik stěžejních rozhodnutí Ústavního soudu, jejichž počet byl omezen natolik, aby bylo možné provést jejich podrobnou analýzu. Při výběru jsem se řídil několika pravidly. Zaprvé jsem požadoval, aby v mém vzorku byla přítomna jak rozhodnutí, jež obsahují ukázkovou axiomatickou verzi lidské důstojnosti, tak i rozhodnutí, jež se naopak riziku použití axiomu ukázkovým způsobem vyhnula. Dále jsem se rozhodl zahrnout alespoň jedno usnesení i přes vědomí, že argumentace v nálezech bude pravděpodobně podrobněji a lépe vysvětlena.¹⁵⁶ Třetím pravidlem bylo vybrat rozhodnutí tak, aby se ve vzorku objevily všechny čtyři typy axiomů.¹⁵⁷ Konečně jsem se snažil o vybrání co nejširší palety soudců zpravodajů, avšak opakování některých jmen jsem nedokázal úplně vyloučit, neboť bych za to musel zaplatit ztrátou velmi zajímavého obsahu, což není žádoucí. Vedle těchto základních pravidel jsem se snažil dodržet i několik sekundárních podmínek, podle nichž by se měla ve vzorku objevit jak rozhodnutí, v jejichž rámci byla lidská důstojnost obsažena již v návrhu, tak i rozhodnutí, u nichž návrh tuto argumentaci neobsahoval, a také alespoň několik rozhodnutí, která obsahovala odlišná stanoviska týkající se lidské důstojnosti. Zároveň jsem se pokusil, přestože trochu neúspěšně,¹⁵⁸ o co nejširší rozložení vybraných rozhodnutí v čase. Výsledkem aplikace těchto kritérií je vzorek celkově deseti rozhodnutí, osmi ukázkově axiomatických¹⁵⁹ a dvou ukázkově neaxiomatických.¹⁶⁰

Z poměrně široké palety kvalitativních metod jsem se nakonec rozhodl vybrat metodu případových studií s občasnými prvky metody komparativní, neboť analýza

---

¹⁵⁶ Považuji totiž v tomto kontextu za zajímavé nahlédnout do argumentace soudce zpravodaje ve chvíli, kdy v rámci „quasimeritorního“ usnesení pouze stručně odůvodňuje své závěry.

¹⁵⁷ Pro informace o vymezení jednotlivých typů axiomů viz kapitolu 1.4 této práce.

¹⁵⁸ Nejstarší zahrnuté rozhodnutí bylo vydáno v roce 2007 a nejmladší pak v roce 2016.

¹⁵⁹ Jedná se o následující rozhodnutí: nález Ústavního soudu ČR, sp. zn. Pl. ÚS 3/14, nález Ústavního soudu ČR, sp. zn. Pl. ÚS 7/15, nález Ústavního soudu ČR, sp. zn. Pl. ÚS 55/13, nález Ústavního soudu ČR, sp. zn. III. ÚS 3333/11, nález Ústavního soudu ČR, sp. zn. I. ÚS 1586/09, nález Ústavního soudu ČR, sp. zn. I. ÚS 557/09, usnesení Ústavního soudu ČR, sp. zn. IV. ÚS 1823/08 a nález Ústavního soudu ČR, sp. zn. II. ÚS 2268/07.

¹⁶⁰ Jedná se o následující rozhodnutí: nález Ústavního soudu ČR, sp. zn. Pl. ÚS 36/11 a nález Ústavního soudu ČR, sp. zn. II. ÚS 2630/07.

podobností a rozdílů mezi zkoumanými rozhodnutími může v určitých případech pomoci k hlubšímu porozumění vztahů a procesů, okolo nichž je vystavěna argumentace Ústavního soudu.

Vhledem k tomu, že se jedná o komparaci kvalitativní, nelze pro ni předem příliš striktně stanovovat hypotézy. Přesto se pokusím již na tomto místě naznačit určitá témata, na něž bych se chtěl při své analýze zaměřit. Kvantitativní analýza v tomto kontextu otevřela mnoho zajímavých otázek, které si zaslouží větší pozornost. Všechna ostatní témata logicky předchází otázka po příčině, smyslu či účelu použití axiomatické argumentace lidskou důstojností. Dokud nebude jasnější, proč soudci axiomatickou verzi lidské důstojnosti ve své argumentaci používají, bude zodpovězení všech navazujících otázek velmi obtížné.

Nicméně, vedle této základní otázky je vhodné zmínit právě i několik podrobnějších navazujících dotazů, které vzešly z provedeného kvantitativního výzkumu. Zaprvé z kvantitativní analýzy vyplynulo, že soudci se při používání axiomů od sebe navzájem statisticky významně neliší. Navíc, přítomnost lidské důstojnosti v návrhu či její axiomatické verze v argumentaci Ústavního soudu, má na rozhodování jednotlivých ústavních soudců sjednocující účinek. Bylo by jistě žádoucí, zjistit v kvalitativní části mého výzkumu, proč tomu tak je. Zadruhé, jedním z výsledků kvantitativní části výzkumu bylo potvrzení vztahu mezi přítomností axiomatické verze lidské důstojnosti v argumentaci Ústavního soudu a výsledkem rozhodnutí. Cílem kvalitativní analýzy by tak mělo být zjistit, jak přesně je výsledek přítomnosti axiomu ovlivňován. Konečně zatřetí považuji za zajímavé podrobněji zkoumat, jakým způsobem vznikají jednotlivé typy axiomatické verze lidské důstojnosti a jakou funkci následně v argumentaci Ústavního soudu mají. Na tomto místě ještě doplním, že kromě již předeslaného nelze vyloučit, že se v průběhu analýzy vynoří další zajímavá témata, o nichž bude žádoucí zevrubněji pojednat.

2.2.2. Důvody použití axiomatické verze lidské důstojnosti v ústavněprávní argumentaci

Z teoretické části práce vyplývá, že ke vzniku nežádoucí axiomatické verze lidské důstojnosti dochází ve chvíli, kdy je v rámci jedné logicky propojené argumentace použito vícero typů lidské důstojnosti zároveň. Zároveň lze stručně připomenout, že nežádoucnost takového postupu spočívá ve vyloučení možnosti logické argumentace založené na proporcionálním vážení potenciálních argumentů a protiargumentů. Axiom vytváří určitý předpoklad, který *a priori* determinuje celou

argumentační linii až k jednoznačnému výsledku a zároveň vylučuje jakékoli alternativní řešení či vyústění celého logického systému, což považují zvláště v právní argumentaci za výrazně nežádoucí.

Přes výše uvedené však kvantitativní část výzkumu ukázala, že axiomatická verze lidské důstojnosti se v judikatuře Ústavního soudu vyskytuje, ba že se s postupem času objevuje stále častěji. Proto považují za žádoucí zaměřit se nejprve na otázku, proč či za jakým účelem k jejímu používání dochází a jakou funkci v rámci argumentace jako celku potenciálně může zastávat.

Po provedené analýze vybraných rozhodnutí Ústavního soudu lze předeslat, že konkrétní důvody se na první pohled jeví jako značně rozmanité a nesourodé. Nicméně, při určité míře abstrakce je možné vysledovat určitý počet opakujících se prvků.

Prvním takovým prvkem je snaha soudu o posílení celé argumentace a dosáhnutí větší míry její přesvědčivosti. V takovémto případě použití axiomu zpravidla neovlivňuje a ani nemá ambici ovlivnit konečné rozhodnutí. Jinými slovy, lze důvodně předpokládat, že by Ústavní soud došel ke stejnému výsledku i v případě, že by se rozhodl axiomatickou verzi lidské důstojnosti nevyužít. Domnívám se však, se Ústavní soud si od využití axiomu slibuje, že jeho argumentace bude působit přesvědčivěji a jaksí nevyhnutelně, což může vést ke zvýšení respektu a důvěry v dané rozhodnutí. Bohužel opak je v tomto případě pravdou. Na místo logického řetězce vážícího velké množství potenciálních argumentů a protiargumentů, který nakonec vyústí v racionálně odůvodněné rozhodnutí, se nám spíše dostane verdiktu, o němž Ústavní soud tvrdí, že nemohl za žádných okolností dopadnout jinak, a to přesto, že nevysvětluje, z jakého důvodu.

Typickým příkladem takového užití axiomatické verze lidské důstojnosti je náleží I. ÚS 557/09,¹⁶¹ v němž dal Ústavní soud za pravdu stěžovateli, jež se u obecných soudů neúspěšně domáhala navrácení způsobilosti k právním úkonům. Ústavní soud v tomto nálezu poměrně přesvědčivě vysvětluje, že jelikož se způsobilostí k právním úkonům „*uvádí v život ústavní garance právní subjektivity jednotlivce (čl. 5 Listiny)*“,“ dochází excesivním rozhodnutím o omezení či zbavení způsobilosti k právním úkonům k narušení práva na právní osobnost.¹⁶² Ústavní soud dále přesvědčivě argumentoval ve prospěch faktu, že obecné soudy dostatečně neodůvodnily svá rozhodnutí a také, že v průběhu řízení před nimi došlo z jejich strany k několika

---

¹⁶¹ Nález Ústavního soudu I. ČR, sp. zn. ÚS 557/09l.

¹⁶² Nález Ústavního soudu ČR, sp. zn. I. ÚS 557/09l, bod 20.

dalším pochybením. Jejich rozhodnutí pak byla prohlášena za projev libovůle.¹⁶³ Ústavní soud dokonce naznačuje potřebu provedení testu proporcionality mezi způsobilostí k právním úkonům a lidskými právy či jinými ústavně aprobovanými hodnotami, které jsou jejím omezením chráněny.¹⁶⁴ Lze tedy shrnout, že argumentace představená Ústavním soudem by přesvědčivě vedla ke stejnému rozhodnutí i přesto, že by do ní nebyla vklíněna pasáž obsahující axiomatickou verzi lidské důstojnosti,¹⁶⁵ jež celou argumentaci spíše problematizuje, neboť rozhodnutí jaksi *a priori* absolutizuje a činí jej nevyhnutelným, což podrobněji rozeberu níže. Užití axiomu tedy dle mého názoru nemá v tomto případě žádný reálný argumentační význam a slouží pouze k domnělému posílení přesvědčivosti argumentace.

Do kontrastu k tomuto rozhodnutí lze v tomto kontextu postavit nález II. ÚS 2630/07,¹⁶⁶ který se rovněž týkal ústavní stížnosti proti rozhodnutím obecných soudů, jež nevyhověly návrhu stěžovatelky na vrácení způsobilosti k právním úkonům. I tímto nálezem bylo stěžovatelce vyhověno a i v tomto nálezu byla použita lidská důstojnost. Nicméně, nejednalo se o její axiomatickou verzi. Ústavní soud zde naprosto legitimně využil lidskou důstojnost jakožto zdroj lidských práv, ze kterého mimo jiné plynou práva podle čl. 5, čl. 10 odst. 2, čl. 21 odst. 3 a čl. 36 odst. 1 Listiny. Ústavní soud dále zkoumal, zdali zbavení způsobilosti k právním úkonům nebylo v tomto případě neproporcionálním zásahem do těchto práv a shledal, že tomu tak skutečně je, což jej dovedlo k logickému a racionálně odůvodněnému závěru, že stížnosti je třeba vyhovět.¹⁶⁷ Paradoxem je, že takovéto rozhodnutí se jeví svou podstatou jasnější, logičtější a tudíž i přesvědčivější, což ukazuje, že užití axiomatické důstojnosti ve snaze posílit vlastní argumentaci nemusí nutně dosáhnout svého cíle.

Druhý důvod užití axiomu je v lecčem velmi podobný předchozímu. Ústavní soud se zde však nesnaží o posílení přesvědčivosti své argumentace, ale spíše o posílení dopadu a významu celého rozhodnutí. Tato snaha je vedena pocitem, že v české společnosti existují témata, která jsou dle názoru Ústavního soudu extrémně důležitá, a že v případě, kdy se nějaké rozhodnutí těchto témat dotkne, je potřeba všemi dostupnými prostředky zdůraznit jeho relevanci. Užití axiomatické verze lidské důstojnosti je v tomto kontextu optimálním nástrojem, neboť Ústavnímu soudu

---

¹⁶³ Nález Ústavního soudu ČR, sp. zn. I. ÚS 557/09I, body 17 a zejm. 25 a násl.

¹⁶⁴ Nález Ústavního soudu ČR, sp. zn. I. ÚS 557/09I, body 21 a 22.

¹⁶⁵ Nález Ústavního soudu ČR, sp. zn. I. ÚS 557/09I, body 18 – 20.

¹⁶⁶ Nález Ústavního soudu ČR, sp. zn. II. ÚS 2630/07.

¹⁶⁷ Nález Ústavního soudu ČR, sp. zn. II. ÚS 2630/07 část IV.

umožňuje zdůraznit, že určitým způsobem rozhodnout musel, neboť jej k tomu donutila nejvyšší, nejdůležitější až absolutní hodnota, jež je zdrojem legitimacy celé ústavnosti.

Jedním z takových témat je zlovůle předlistopadového totalitního komunistického režimu, která vyšla na povrch např. v kauze faráře Jana Šimsy, signatáře Charty 77, odsouzeného v roce 1978 za útok na veřejného činitele – příslušníka SNB. Ústavní soud se této kauze věnoval ve svém nálezu II. ÚS 2268/07,¹⁶⁸ jímž zrušil rozhodnutí Nejvyššího soudu pro porušení základního práva stěžovatele garantované čl. 10 odst. 1 Listiny. Právě užití čl. 10 odst. 1 Listiny však v tomto kontextu nedává příliš smysl.¹⁶⁹ Mám za to, že jedná-li se o problematiku protiústavního odsouzení a uvěznění, lze se při rozhodování efektivně opírat o články 36 a 8 Listiny. Ústavní soud se však vydal cestou čl. 10 odst. 1 Listiny, který navíc propojil s čl. 1 Listiny, preambulí Ústavy a dokonce čl. 9 odst. 2 Ústavy.¹⁷⁰ Výsledkem byl v zásadě dokonalý axiom, který byl využit jako jediný argument v celém rozhodnutí a nevyhnutelně tak vedl k vyhovění stěžovateli. Jeho jediným smyslem tak bylo poukázat na fakt, že některé praktiky komunistického režimu kolidovaly se samou podstatou lidství a esenciální hodnotou západní civilizace, kterou je právě lidská důstojnost.

Třetím a v zásadě nejčastějším důvodem pro užití axiomu je nahrazení řádné racionální právní argumentace tam, kde by se jen těžce hledala. K tomu obecně může docházet ve dvou případech. V prvním z nich Ústavní soud ví, jak chce rozhodnout, a hledá pro své rozhodnutí optimální odůvodnění. Ve chvíli, kdy by se řádné odůvodnění jevílo jako nepřesvědčivé, vyvstane jako možnost využití axiomatické verze lidské důstojnosti. Problémem pak je, že celá argumentace z velké části stojí a padá právě s tímto axiomatickým argumentem. V druhém případě Ústavní soud použije axiom ještě předtím, že padne samotné rozhodnutí. Jeho použití učiní komplikovaný problém o poznání jednodušším a dovede Ústavní soud k jednoznačnému a jaksi nevyhnutelnému závěru. V takovém postupu však opět zpravidla najdeme jen omezené prvky racionální právní argumentace.

Jedním z příkladů takového užití axiomatické lidské důstojnosti je nálezy I. ÚS 1586/09.¹⁷¹ Ústavní soud v tomto nálezu rozhodoval o ústavní stížnosti proti rozhodnutí

---

¹⁶⁸ Nález Ústavního soudu ČR, sp. zn. II. ÚS 2268/07.

¹⁶⁹ K jeho propojení s danou kauzou byl využit pomyslný „oslí můstek“ uvedený v bodě 45 nálezu, kde se uvádí: „Z důstojnosti člověka jako osoby jednající s vlastní odpovědností vyplývá i maxima „žádný trest bez zavinění“ (podobně viz rozhodnutí německého Spolkového ústavního soudu, BVerfGE 57, 250),“ (Nález Ústavního soudu ČR, sp. zn. II. ÚS 2268/07, bod 45).

¹⁷⁰ Nález Ústavního soudu ČR, sp. zn. II. ÚS 2268/07, body 41, 43, 44, 49.

¹⁷¹ Nález Ústavního soudu ČR, sp. zn. I. ÚS 1586/09.

obecných soudů o výši náhrady nemajetkové újmy v penězích. Stěžovatel byl toho názoru, že obecnými soudy přiznaná náhrada nemajetkové újmy způsobené mu nepravdivým tvrzením v periodiku je nepřiměřeně nízká a že takové rozhodnutí je tudíž zásahem do jeho práv garantovaných čl. 10 odst. 1 Listiny. Jednalo se tedy o typický spor práva na lidskou důstojnost (podle čl. 10 odst. 1 Listiny) a svobody projevu (podle čl. 17 odst. 1 Listiny), který měl být řešen testem proporcionality. Ústavní soud však do předmětného sporu *a priori* přinesl axiomatickou verzi lidské důstojnosti,¹⁷² která naprosto znemožnila provést zmíněný test a nevyhnutelně jej dovedla k vyhovujícímu rozhodnutí. Lze se domnívat, že rozhodnutí, které bylo jaksi vynuceno aplikací axiomu, dokonce dovedlo Ústavní soud do situace, kdy se pohyboval na hraně porušení principu sebeomezení, jak ostatně poznamenává ve svém odlišném stanovisku soudkyně Janů.¹⁷³

Jiným příkladem může být nález III. ÚS 3333/11, v němž dal ústavní soud za pravdu stěžovateli, který se domáhal zrušení usnesení obecného soudu, jež mu bez ohledu na veškeré námitky a problémy vnucovalo proti jeho vůli obec Těchobuz za opatrovníka, a to i přes fakt, že stěžovatel žádal, aby byla novým opatrovníkem jmenována osoba, s níž má o poznání pozitivnější vztahy a která s tímto jmenováním souhlasila.¹⁷⁴ Tento případ se jeví jako velmi složitý, neboť Ústavní soud chtěl stěžovateli zjevně vyhovět, avšak nenacházel v Listině základních práv a svobod žádné ustanovení, z něhož by přímo plynulo právo na výběr opatrovníka. Bylo by sice potenciálně možné argumentovat porušením práva na spravedlivý proces (čl. 36 odst. 1 Listiny) ve spojení s právem na právní osobnost (čl. 5 Listiny) a zásadou legální licence (čl. 2 odst. 3 Listiny), avšak využití axiomatické verze lidské důstojnosti se jevílo jako podstatně jednodušší. Ústavní soud tak postavil svou argumentaci na čl. 10 odst. 1 ve spojení s lidskou důstojností jako zdrojem lidských práv, pod kterou se mu dokonce podařilo podřadit i natolik svébytnou hodnotu jako je svoboda, resp. osobní autonomie člověka.¹⁷⁵ Celý tento axiomatický konstrukt byl poté propojen s konkrétní kauzou prostřednictvím „oslího můstku“.¹⁷⁶ Ve chvíli, kdy k tomuto propojení došlo, bylo již vyhovění stěžovateli nevyhnutelné.

---

¹⁷² Nález Ústavního soudu ČR, sp. zn. I. ÚS 1586/09, body 25 – 28, 33, 43.

¹⁷³ Odlišné stanovisko soudkyně Ivany Janů k nálezu Ústavního soudu ČR, sp. zn. I. ÚS 1586/09.

¹⁷⁴ Nález Ústavního soudu ČR, sp. zn. III. ÚS 3333/11, body 1 – 6.

¹⁷⁵ Nález Ústavního soudu ČR, sp. zn. III. ÚS 3333/11, body 24 – 31, 39 – 40.

¹⁷⁶ „Ačkoli legitimita stěžovatelova omezení způsobilosti k právním úkonům v majetkové sféře není zpochybněna, dovozené (a vyjmenované) ústavní hodnoty logicky zpětně působí „omezení svého omezení“; bylo již výše zaznamenáno, že ve způsobilosti k právním úkonům mají (musí) být stanovena v nejnižší (ještě) účelné úrovni, tj. takové, která vystihuje princip přiměřenosti zvolených prostředků a přiměřeného cíle. Ani tento požadavek však odvolací soud nereflektoval, jestliže neodůvodnil úsudek (jenž

Dalším příkladem může být náleží Pl. ÚS 234/2016, v němž soud na návrh Městského soudu v Praze zrušil ustanovení §13 odst. 2 zákona č. 115/2006 Sb., o registrovaném partnerství a o změně některých souvisejících zákonů.¹⁷⁷ Dotčené ustanovení zakazovalo osobě, jež uzavřela registrované partnerství, stát se osvojitelem dítěte, a to právě jen z titulu toho, že uzavřela registrované partnerství. Na tomto náleží je poměrně zajímavé, že po většinu jeho odůvodnění se zdá, že Ústavní soud spíše směřuje k zamítnutí návrhu. Situace se razantně mění právě až ve chvíli, kdy na scénu vstupuje argument axiomatickou verzí lidské důstojnosti.¹⁷⁸ Tento argument, pomyslně „na poslední chvíli“ nakonec svou silou nutí Ústavní soud, aby návrhu vyhověl a dotčený článek zrušil. V tomto případě náleží dokonce působí skutečně tak, že Ústavní soud tento axiom záměrně přinesl proto, aby sám sebe přesvědčil (popř. utvrdil) v tom, jakým způsobem má rozhodnout.

Začtvrté lze uvést důvod poměrně nevinný. Ústavní soud někdy využívá axiomatické argumentace pouze proto, že reaguje na argumentaci navrhovatele. Jedná se o případy, které jsem pracovně nazval „latentními axiomy“, jež sice mají potenciál ovlivnit výsledek rozhodnutí, ale přes svou přítomnost v argumentaci tak nečiní. Ústavní soud si v takovýchto případech z návrhu přebere „munici“ a připraví ji k výstřelu. Nakonec se však rozhodne ji nevyužít, a to zejména z toho důvodu, že se rozhodl návrhu nevyhovět a je si plně vědom, že pokud by pomyslný axiomatický náboj vystřelil, nebylo by již cesty zpět a musel by rozhodnout opačně. Na tomto místě je potřeba ještě doplnit, že pokud by axiomatickou argumentaci převzal z návrhu za tím účelem, aby ji použil ve svém odůvodnění k vyhovujícímu rozhodnutí, nejednalo by se již o tento důvod, nýbrž o jeden ze tří předchozích důvodů.

Právě takovýto „latentní axiom“ najdeme v jediném usnesení zahrnutém do kvalitativní analýzy v této práci. Ústavní soud ve svém usnesení IV. ÚS 1823/08 odmítl jako nedůvodnou stížnost, v níž se stěžovatelka domáhala zrušení rozhodnutí obecných soudů, která měla zasáhnout do její lidské důstojnosti a řady dalších ve stížnosti vyjmenovaných práv tím, že rozhodla o povinnosti stěžovatelky vyklidit byt a zároveň nenavázala tuto povinnost na zajištění náhradního bytu. Ústavní soud v odůvodnění

---

se podává z jím dosaženého výsledku), že i ignorování individuálního projevu vůle (přání) stěžovatele směřujícího k určení osoby jeho opatrovníka je ještě součástí této „nejnižší“ úrovně omezení osoby omezené ve způsobilosti k právním úkonům“ (náleží Ústavního soudu ČR, sp. zn. III. ÚS 3333/11, bod 39).

¹⁷⁷ Náleží Ústavního soudu ČR, sp. zn. Pl. ÚS 7/15.

¹⁷⁸ Náleží Ústavního soudu ČR, sp. zn. Pl. ÚS 7/15, body 43 – 50.

svého usnesení sice vytvořil zárodek axiomatické argumentace, nakonec jej však nevyužil a na základě racionální argumentace stížnost usnesením odmítl.¹⁷⁹

Konečně pátým důvodem, který je možno uvést, je užití axiomu omylem. Ústavní soud v takových případech zpravidla odkazuje na svá minulá rozhodnutí, zahraniční judikaturu či např. komentářovou literaturu¹⁸⁰ ve snaze zasadit aktuálně odůvodňované rozhodnutí do širšího kontextu. Občas se však stane, že výsledkem je nevhodná interpretace relevantních ustanovení lidsko-právních dokumentů obsahující axiomatickou verzi lidské důstojnosti, která jej však tlačí k opačnému rozhodnutí, než jaké původně zamýšlel vynést.¹⁸¹ ..

Ústavní soud pak na tyto pasáže odůvodnění buď vůbec nenaváže a svou argumentaci odvíjí jiným směrem, čímž takovýto axiom spadá do výše uvedené kategorie „latentních axiomů“, anebo začne právě citovanou argumentaci dále rozvíjet. Tím se ovšem argumentačně může zahrnout do kouta, neboť v důsledku legitimní snahy o zasazení rozhodnutí do širšího kontextu přinesl do své argumentace axiom, který jej pak neúprosně směřuje k opačnému rozhodnutí, než jaké by chtěl vynést. Právě proto jsem tento typ důvodu nazval užití axiomu omylem. V takovéto situaci Ústavnímu soudu nezbyvá než se pokusit axiom nějakou argumentací vyvážit, což je, naprosto předvídatelně, možné jen použitím jiného konkurenčního axiomu. Takováto situace se tak stává jednou z hlavních příčin použití tzv. „pokřivených testů proporcionality“, o nichž jsem se již zmínil v teoretické části této práce,¹⁸² a které budu podrobněji rozebírat níže.

Příklad takto vzniklého „latentního axiomu“ můžeme najít v nálezu Pl. ÚS 55/13, v němž Ústavní soud zamítl návrh Krajského soudu v Hradci Králové na zrušení §41 odst. 1 zákona č. 435/2004 Sb., o zaměstnanosti, ve znění zákona č. 367/2011 Sb. Krajský soud argumentoval, že dané ustanovení zákona způsobuje nepřímou diskriminaci mezi zaměstnanci na dobu určitou a zaměstnanci na dobu neurčitou. Ústavní soud sice přinesl prostřednictvím odkazu na svou judikaturu, judikaturu Spolkového ústavního soudu jakož i komentářovou literaturu do svého odůvodnění

---

¹⁷⁹ Usnesení Ústavního soudu ČR, sp. zn. 1823/08, část II.

¹⁸⁰ K možnostem výkladů jednotlivých ustanovení viz kapitolu 1.5 této práce.

¹⁸¹ V případě, že by Ústavní soud chtěl rozhodnutí, k němuž směřuje axiomatický argument, dosáhnout, nejednalo by se o tento důvod, ale spíše o některý z prvních tří výše uvedených typů. Nás však v tomto kontextu zajímá případ, kdy Ústavní soud chce dosáhnout právě opačného rozhodnutí, než ke kterému jej směřuje z jiného rozhodnutí přejatý axiom.

¹⁸² Jedná se o testy proporcionality, v nichž figuruje lidská důstojnost nejen jako poměřovaná hodnota, ale zároveň i jako poměřující kritérium, v důsledku čehož sama sebe *a priori* staví do vítězné pozice. Pro podrobnější informace viz kapitolu 1.4 a zejm. bod 2.2.4 této práce.

axiomatickou lidskou důstojnost,¹⁸³ zároveň se však již na tomto místě snažil oddělovat osobnostní lidská práva od práv kulturních, o nichž začínal tvrdit, že jsou především v dikci zákonodárce. Ústavní soud se tak pokusil dotčený případ z axiomu vyjmout a následně již argumentoval nezávisle na zmíněných citacích. Na základě série logických argumentů pak dospěl k zamítavému rozhodnutí.

Příkladem situace, kdy se ústavní soud rozhodl s omylem přineseným axiomem dále pracovat, pak může být náleží Pl. ÚS 3/14, kterým byl částečně odmítnut a částečně zamítnut návrh Nejvyššího soudu na vyslovení protiústavnosti §37 odst. 6 zákona č. 499/2004 Sb., o archivnictví a spisové službě a o změně některých zákonů, ve znění účinném do 30. 6. 2009.¹⁸⁴ Dotčené ustanovení umožňovalo jakékoli osobě přístup k archiváliím vzniklým před 1. lednem 1990 z činnosti bezpečnostních složek podle zákona o Ústavu pro studium totalitních režimů a o Archivu bezpečnostních složek, jakož i společenských organizací a politických stran sdružených v Národní frontě, a to bez omezujících podmínek, které se jinak obecně na přístup k archiváliím vztahují.¹⁸⁵ Nejvyšší soud spatřoval v takovém ustanovení nepřiměřené omezení osobnostních práv osob, jichž se informace v takto přístupných archiváliích týkají. Záměrem Ústavního soudu bylo návrh Nejvyššího soudu zamítnout, neboť dle jeho názoru nad ochrannou zmíněných osobnostních práv převažuje zájem veřejnosti na získání informací o minulém režimu a vyrovnání se s minulostí.¹⁸⁶ Ústavní soud také k takovému verdiktu nakonec dospěl, ale jím provedený test proporcionality lze hodnotit jako přinejmenším nedůsledný.¹⁸⁷

Na pozadí celé argumentace totiž probíhal ještě druhý „pokřivený test proporcionality“, který byl způsoben přinesením argumentace axiomatickou verzí lidské důstojnosti.¹⁸⁸ Začátek tohoto testu najdeme v bodě 61 náleží, kde se tvrdí, že právo na důstojnost lze v zásadě omezit jen, když je protihodnotou právo na důstojnost jiné osoby.¹⁸⁹ Pokračování pak najdeme v bodě 71, kde se uvádí, že „*Referenčním hlediskem ústavního přezkumu napadeného ustanovení je tedy také imperativ ústavního pořádku, jenž v konkrétním kontextu ukládá respektovat i právo dalších zainteresovaných osob z okruhu pronásledovaného (členů rodiny, dalších příbuzných, přátel, pozůstalých) na*

¹⁸³ Nález Ústavního soudu ČR, sp. zn. Pl. ÚS 55/13, bod 47.

¹⁸⁴ Nález Ústavního soudu ČR, sp. zn. Pl. ÚS 3/14.

¹⁸⁵ Nález Ústavního soudu ČR, sp. zn. Pl. ÚS 3/14, bod 23.

¹⁸⁶ Nález Ústavního soudu ČR, sp. zn. Pl. ÚS 3/14, body 98 a násl.

¹⁸⁷ K tomu srov. Odlišné stanovisko soudce Pavla Rychetského k náleží Ústavního soudu ČR, sp. zn. Pl. ÚS 3/14, body 29 a násl.

¹⁸⁸ Nález Ústavního soudu ČR, sp. zn. Pl. ÚS 3/14, body 58 – 63.

¹⁸⁹ Nález Ústavního soudu ČR, sp. zn. Pl. ÚS 3/14, bod 61.

*přístup k archiváliím obsahujícím jeho osobní údaje, bez jejichž poznání by tyto osoby byly nuceny setrávat v nedůstojné nevědomosti o vlastním osudu.*¹⁹⁰ Propojením těchto dvou bodů tak vzniká pomyslný test proporcionality mezi důstojností osoby, o níž jsou informace zveřejňovány a důstojností zainteresovaných osob, která je v zásadě pouze převlečeným právem na informace. Kritériem pro hodnocení tohoto testu je pak opět lidská důstojnost, tentokrát však v podobě objektivní ústavní hodnoty. Tento test byl v zásadě jedinou možností, jak zvrátit přinesenou axiomatickou lidskou důstojnost ve prospěch zamítnutí návrhu. Bez jeho provedení by axiomatická verze lidské důstojnosti nevyhnutelně vedla ke zrušení dotčeného článku. Podrobnější analýzu tohoto mechanismu představím níže.

Tento bod lze tedy shrnout s tím, že při určité míře zobecnění můžeme v judikatuře pozorovat pět opakujících se důvodů k užití axiomatické verze lidské důstojnosti. Tři z těchto důvodů užití lze považovat za záměrné a vedoucí k soudem preferovanému rozhodnutí. Jsou jimi snaha o posílení přesvědčivosti argumentace, snaha o posílení významu rozhodnutí a konečně snaha o zjednodušení práce při rozhodování nebo odůvodňování složitých případů. Naopak dva z důvodů můžeme chápat jako neúmyslné, neboť axiom následně vede argumentaci směrem k soudem nechtěnému rozhodnutí, což následně nutí soud tento axiom buď ignorovat (tj. vytvořit „latentní axiom“), nebo složitým způsobem vyvažovat. Těmito důvody jsou převzetí axiomatické argumentace z návrhu a přinesení axiomu do argumentace omylem.

Nutno dodat, že jednotlivé důvody se mohou v rámci konkrétních rozhodnutí různě překrývat a kombinovat. Tak například si lze představit situaci, kdy omylem přinesený axiom je zároveň snahou Ústavního soudu o posílení významu daného rozhodnutí. Jiným příkladem může být propojení snahy o zjednodušení odůvodnění složitého případu se snahou o posílení přesvědčivosti argumentace. Obecně tedy lze konstatovat, že výše uvedené důvody použití axiomů jsou skutečně pouze zobecněnými prvky, jež můžeme v rozmanitých kombinacích nacházet napříč judikaturou.

2.2.3. Typy axiomů a jejich vznik

Z teoretické části této práce vyplývá, že v závislosti na tom, které typy lidské důstojnosti budou argumentačně propojeny, lze vymezit čtyři základní typy axiomů.¹⁹¹ Cílem tohoto bodu je podrobněji prozkoumat a na konkrétních příkladech demonstrovat,

---

¹⁹⁰ Nález Ústavního soudu ČR, sp.zn. Pl. ÚS 3/14, bod 71.

¹⁹¹ K tomu viz kapitolu 1.4 této práce.

jakým způsobem jednotlivé teoreticky vymezené typy axiomů v judikatuře Ústavního soudu vznikají.

První typ axiomu vzniká propojením lidské důstojnosti jakožto samostatného lidského práva s lidskou důstojností ve formě objektivní ústavní hodnoty. Z analyzovaných rozhodnutí Ústavního soudu můžeme tento typ axiomu najít v nálezu Pl. ÚS 3/14, v němž Ústavní soud uvádí následující: „*Proto i právo na ochranu osobních údajů zaručené čl. 10 odst. 3 Listiny má být interpretováno na straně jedné nejen ve spojitosti s ustanoveními čl. 7 (nedotknutelnost osoby a jejího soukromí), čl. 8 (osobní svoboda), čl. 12 (nedotknutelnost obydlí) a čl. 10 odst. 1 (zachování lidské důstojnosti, osobní cti, dobré pověsti a jména) a odstavce 2 (ochrana před neoprávněným zasahováním do soukromého a rodinného života), která svou povahou i významem dotvářejí privátní sféru jednotlivce a jeho individuální integritu jako zcela nezbytnou podmínku důstojné existence člověka a občana a rozvoje lidského života vůbec.*“¹⁹²

Lidská důstojnost v podobě samostatného lidského práva je zde zastoupena odkazem na čl. 10 odst. 1 Listiny a lidská důstojnost jakožto objektivní hodnota ve formě žádoucího cíle důstojné existence člověka, které se má dosáhnout právě naplněním vyčtených lidských práv, včetně již zmíněné lidské důstojnosti podle čl. 10 odst. 1 Listiny. Výskyt i logické propojení obou typů lidské důstojnosti je zde nepopíratelné. Dopady, které nejen tento typ axiomu, ale i veškeré následující mají na argumentaci a potažmo rozhodnutí Ústavního soudu, rozeberu v následujícím bodě této kapitoly.

Druhým typem axiomatické formy lidské důstojnosti je propojení důstojnosti jakožto samostatného lidského práva a důstojnosti ve formě zdroje lidských práv. Tento typ axiomu se vyskytuje ve čtyřech z analyzovaných rozhodnutí. Jednoznačně jej pak můžeme najít v nálezu III ÚS 3333/11, v němž je mimo jiné uvedeno, že „*Ústavní soud již v minulosti vyložil, že rozhodnutí o omezení právní způsobilosti představuje omezení základních práv jednotlivce garantovaných čl. 5 Listiny (právo být subjektem práv) a čl. 10 odst. 1 a 2 Listiny (právo na lidskou důstojnost a zachování osobnostní integrity jednotlivce, resp. ochrana soukromého života) (...) základní bází, z níž vychází interpretace všech základních práv, je lidská důstojnost (čl. 10 odst. 1 Listiny), která mj. vylučuje, aby s člověkem bylo zacházeno jako s předmětem; jen garantování*

---

¹⁹² Nález Ústavního soudu ČR, sp. zn. Pl. ÚS 3/14, bod 63.

*nedotknutelnosti lidské důstojnosti člověku umožňuje plně užívat své osobnosti. V žádném aplikačním postupu ani v žádném individuálním či v normativním aktu veřejné moci nesmí být obsaženo nic, co by porušovalo základní práva vyložená v hranicích lidské důstojnosti.*¹⁹³

Zde uvedený text je natolik jednoznačný, že nevyžaduje téměř žádného vysvětlení. V textu je důstojnost explicitně uvedena jako samostatné lidské právo s odkazem na čl. 10 odst. 1 Listiny. Zároveň je však s odkazem na tentýž (sic!) článek důstojnost nazvána základní bází, z níž vychází interpretace všech základních práv, což je jednoznačná definice zdroje lidských práv. Důstojnost má podle poslední citované věty zároveň být hranicí pro interpretaci lidských práv.¹⁹⁴ Argumentační propojení dvou různých typů důstojnosti je tedy jednoznačné.

Třetím typem axiomu je propojení důstojnosti jakožto objektivní ústavní hodnoty s důstojností coby zdrojem lidských práv. Hned na úvod poznamenávám, že i tento axiom jsem našel ve větším počtu ze zkoumaných nálezů. Na rozdíl od předchozího typu si navíc v tomto případě dovoluji odcitovat více z nich. Zaprvé jsem se rozhodl opět zvolit náleží III. ÚS 3333/11, který na svém jiném místě odpovídá na otázku, zda opatrovanec může autonomně ovlivnit určení osoby opatrovníka tímto způsobem: „*Pro její zodpovězení je nutné opět vycházet z připomenutí té ústavněprávní hodnoty, již je lidská důstojnost (viz body 24 až 26), jelikož má zpravidla zásadní význam právě pro oblast individuální volby a podmínek autonomie a seberealizace člověka (...) Autonomie člověka jakožto organická součást konceptu lidské důstojnosti "vyjadřuje schopnost vládnout sobě samému, tj. žít svůj život podle důvodů a motivů, které si určují sám, a jež tak nejsou produktem vnější manipulace, ale vycházejí z autentického já. (...) Autonomie musí být chráněna v zásadě vždy, ledaže by snad její realizace vedla k významným individuálním či společenským škodám vzešlým z iracionálních voleb; ochrana člověka před jejich případnými negativními důsledky nesmí působit protisměrně vůči účelům ochrany, kterým je - kromě ochrany práv jiných osob a veřejného zájmu - v konečném důsledku (nutně jen subsidiární) pomoc při zajištění důstojného života, (...) uznání statusu jednotlivců jakožto autonomních*

¹⁹³ Nález Ústavního soudu ČR, sp. zn. III. ÚS 3333/11, body 24 – 25.

¹⁹⁴ Na tomto místě jsem se ještě rozhodl pozastavit právě nad slovním spojením „*základní práva vyložená v hranicích lidské důstojnosti*“, které se objevuje v mnoha z mnoha analyzovaných judikátů. Musím se přiznat, že při veškeré snaze pochopit, co je tímto spojením myšleno nenacházím uspokojivou odpověď. Není mi totiž jasné, jak může lidská důstojnost, coby zdroj lidských práv, tvořit hranici pro jejich interpretaci. Mám za to, že vhodnější formulací by v tomto kontextu bylo, že lidská důstojnost je jakýmsi minimálním standardem při interpretaci lidských práv, popř. že lidská důstojnost tvoří hranici, co se možnosti omezování či restriktivní interpretace lidských práv týče.

*nezávislých osob vychází ze samotné nejvyšší ústavní hodnoty, již je lidská důstojnost, a požívá ochranu ze strany státu i před zásahy třetích subjektů.*¹⁹⁵

Lidská důstojnost je zde nejprve představena jako ústavněprávní hodnota. Následně ale zjišťujeme, že jiná ústavněprávní hodnota, kterou je autonomie člověka, je vlastně jen organickou součástí konceptu lidské důstojnosti. Tímto se lidská důstojnost posouvá do pozice zdroje nejen lidských práv, ale i ostatních ústavních hodnot. Výsledkem takovéto úvahy pak je načrtnutí „pokřiveného testu proporcionality“, který by měl spočívat v tom, že autonomie je jistě důležitou hodnotou, hodnou v zásadě vždy ochrany. Nicméně i z této ochrany existují výjimky, kdy jednou z nich je kolize s jinou ústavněprávní hodnotou – lidskou důstojností. Takovouto kolizi autonomie člověka nemůže v žádné situaci vyhrát, protože lidská důstojnost je kromě toho, že je ústavněprávní hodnotou, rovněž také zdrojem všech těchto ústavněprávních hodnot. Proto musíme nutně dojít k závěru uvedenému v poslední části citovaného textu, že lidská důstojnost není jen tak ledajakou ústavní hodnotou, nýbrž ústavní hodnotou nejvyšší. Axiomatické propojení důstojnosti jakožto objektivní ústavní hodnoty a důstojnosti jakožto zdroje lidských práv tak v tomto případě prokazatelně vzniká.

Kromě tohoto nálezu jsem se rozhodl demonstrovat kontrast mezi axiomatickou a neaxiomatickou verzí lidské důstojnosti na následující dvojici nálezů. Obě pasáže, jež budu citovat, se zabývají vztahem mezi lidskou důstojností a sociálními právy. Prvním z této dvojice rozhodnutí je nález Pl. ÚS 55/13, který v příslušných pasážích uvádí: „*Ve shodě s judikaturou Spolkového ústavního soudu, která představuje s ohledem na doktrinární propracovanost významný inspirační zdroj, má zásadní interpretační význam pro stanovení minimálního standardu jednotlivých základních práv lidská důstojnost (čl. 1 odst. 1 Základního zákona, resp. čl. 1 Listiny a též preambule Ústavy). Z hodnoty lidské důstojnosti Spolkový ústavní soud dovozuje ústavněprávní nárok na plnění spočívající v zaručení lidsky důstojného existenčního minima, které zahrnuje "jak fyzickou existenci člověka, tedy výživu, ošacení, zařízení domácnosti, přístřeší, vytápění, hygienu a zdraví, tak také zajištění možnosti pěstovat mezilidské vztahy a minimální míru účasti na společenském, kulturním a politickém životě, neboť člověk jako osoba existuje nutně v sociálních vazbách" (...) rozhodovat o míře solidarity nezbytné pro to, aby jednotlivci mohli svá práva a svobody také reálně uskutečňovat, je sice především*

---

¹⁹⁵ Nález Ústavního soudu ČR, sp.zn. III. ÚS 3333/11, body 30 – 31.

*věcí zákonodárce, nicméně jeho uvážení podléhá určitým limitům vyplývajícím z nejvyšší ústavní hodnoty, již je lidská důstojnost.*¹⁹⁶

Z tohoto nálezu můžeme opět vyčíst lidskou důstojnost, jakožto objektivní ústavní hodnotu, která je zajišťována skrze jednotlivá lidská práva, a to jak práva sociální, tak i práva osobnostní, politická a kulturní. Důstojnost je však zároveň chápána jako zdroj všech těchto práv, který vytváří limity pro jejich omezování. V tomto smyslu není mezi výše zmíněnými skupinami práv shledán žádný jasný a ostrý rozdíl.

Do kontrastu s tímto pak lze položit nálezní Pl. ÚS 36/11, v němž najdeme následující text: *„Listina zahrnuje ustanovení o základních právech, která jsou co do normativního obsahu odlišná. V první řadě jsou to základní lidská práva, která vyvěrají přímo z lidského bytí, a pouze tato skutečnost je základem vymezení jejich ústavního obsahu a rozsahu. Jedná se o hodnoty, které obsahují základní práva pro uchování integrity člověka a zajištění jeho důstojnosti, jako jsou např. právo na život, nedotknutelnost osoby a osobní svoboda. Takováto práva jsou nezadatelná, nezcizitelná, nepromlčitelná a nezrušitelná (čl. 1 Listiny). Jejich meze mohou být upraveny za podmínek stanovených Listinou a pouze zákonem (čl. 4 odst. 2 Listiny). Naproti tomu práva a svobody obsažené v hlavě čtvrté jako "Hospodářská, sociální a kulturní práva" vyžadují ke své realizaci součinnosti dalších faktorů; nepůsobí bezprostředně jako práva výše zmíněná. (...) Veškerá práva obsažená v hlavě čtvrté jsou závislá na dosažené hospodářské a sociální úrovni státu a s tím spojené výši životní úrovně.*¹⁹⁷

Důstojnost je v tomto nálezu použita pouze ve vztahu k základním právům. Tato práva podle Ústavního soudu vyvěrají přímo z lidského bytí a slouží k naplnění určitých objektivních hodnot, z nichž jednou je právě lidská důstojnost. Naopak práva obsažená v hlavě IV. Listiny přímo z lidského bytí nevyvěrají, a proto jsou jejich režim i podstata odlišné. Ústavní soud se tedy v tomto nálezu dokázal vyvarovat užití axiomatické verze lidské důstojnosti, což mu umožnilo striktně a jasně rozlišit mezi zmíněnými skupinami lidských práv.

Toto porovnání mě zároveň inspirovalo k určitému doplnění teorie lidské důstojnosti v tom smyslu, že by bylo potenciálně možné využít rozlišení mezi lidskou důstojností ve formě objektivní ústavní hodnoty a lidskou důstojností ve formě zdroje lidských práv k odůvodnění rozdílnosti mezi jednotlivými skupinami lidských práv.

---

¹⁹⁶ Nález Ústavního soudu ČR, sp.zn. Pl. ÚS 55/13, bod 47.

¹⁹⁷ Nález Ústavního soudu ČR, sp.zn. Pl. ÚS 36/11, body 38 – 39.

Dalo by se totiž argumentovat tak, že lidská důstojnost je zdrojem pouze základních lidských práv, tj. těch, které vyvěrají ze samotné podstaty lidské bytosti. Tato práva jsou, jak uvádí článek 1 Listiny, nezadatelná, nezcižitelná, nepromlčitelná a nezrušitelná a k jejich omezení je možné přistoupit jen ve jménu proporcionální ochrany jiného základního práva. Důstojnost ve formě objektivní ústavní hodnoty je pak cílem hospodářských, sociálních a kulturních práv. Jelikož však tato důstojnost je pouze jednou z více různých objektivních ústavních hodnot a neplyne ze samotné podstaty lidské bytosti, poskytuje k ní vedoucím právům menší a především prolomitelnou záštitu. Z tohoto důvodu je možné tato práva omezovat i pouhým zákonem bez ústavní aproby, a to ve jménu jakékoli jiné objektivní hodnoty, vždy však za podmínky dodržení principu proporcionality. Jediným limitem je v tomto kontextu šetření jejich podstaty a smyslu (čl. 4 odst. 4 Listiny), z čehož však vyplývá pouze zákaz jejich úplné eliminace. Rozlišení mezi dvěma diskutovanými typy lidské důstojnosti tak v tomto kontextu může mít významné interpretační dopady a to bez nutnosti vytváření její axiomatické verze.

Konečně poslední typ axiomatické verze lidské důstojnosti vzniká propojením všech tří zmíněných typů lidské důstojnosti zároveň. Jeho výskyt ve zkoumaných rozhodnutích Ústavního soudu byl opět poměrně častý, avšak v tomto případě mám za to, že jeden příklad za všechny postačí. V nálezu I. ÚS 557/09 Ústavní soud mimo jiné uvedl toto: *„Pojetí naší ústavnosti se přitom neomezuje na ochranu základních práv jednotlivců (kupř. právo na život, zaručení právní subjektivity), ale v souladu s poválečnou změnou v chápání lidských práv (jež nalezla vyjádření např. v Chartě OSN či ve Všeobecné deklaraci lidských práv) se stala základní bází, z níž vychází interpretace všech základních práv, lidská důstojnost, která mimo jiné vylučuje, aby s člověkem bylo zacházeno jako s objektem či předmětem. Otázky lidské důstojnosti jsou v tomto pojetí chápány jako součást kvality člověka, součást jeho lidství. Garantování nedotknutelnosti lidské důstojnosti člověku umožňuje plně užívat své osobnosti. Tyto úvahy stvrzuje preambule Ústavy, která deklaruje lidskou důstojnost jako nedotknutelnou hodnotu, stojící v základu ústavního pořádku České republiky. Stejně tak Listina garantuje rovnost lidí v důstojnosti (čl. 1) a garantuje subjektivní právo na zachování lidské důstojnosti (čl. 10 odst. 1). Ústavní soud považuje i právní osobnost svobodného jednotlivce a garanci jejího faktického výkonu za vysoce důležité ústavní hodnoty mající ústřední postavení v ústavním pořádku (čl. 1 a čl. 9 odst. 2 Ústavy a čl. 5 Listiny). K ochraně těchto složek komplexně pojímané důstojnosti jednotlivce*

(preambule Ústavy, čl. 1 a čl. 10 odst. 2 Listiny) je Ústavní soud zavázán (čl. 83 Ústavy).“¹⁹⁸

Ústavní soud v tomto textu dokonce explicitně mluví o komplexně pojímané lidské důstojnosti, která sestává ze subjektivního práva podle čl. 10 odst. 1 Listiny, dále o důstojnosti jakožto nedotknutelné hodnotě dle preambule Ústavy a konečně jako o základní bázi, z níž vychází interpretace všech práv. Lze tedy jednoznačně shrnout, že zde dochází k propojení všech tří v teoretické části této práce vymezených typů lidské důstojnosti tvořících společně její nejtvrďší axiomatickou verzi.

Závěrem tohoto bodu tedy mohu konstatovat, že v judikatuře Ústavního soudu lze najít všechny čtyři typy axiomatické lidské důstojnosti tak, jak je předpokládá teorie. Všechny tyto typy byly demonstrovány na konkrétních příkladech a doplněny o citace důležitých pasáží vybraných rozhodnutí.

2.2.4. Funkce axiomatické lidské důstojnosti a důsledky jejího užití pro argumentaci a rozhodování Ústavního soudu

Ještě předtím, než se začnu věnovat jednotlivým dopadům užívání axiomů, je nutné poznamenat, že z předchozí analýzy vyplynul jeden pro tento bod klíčový závěr, který nebyl v teoretické části předpokládán a o nějž by tedy bylo vhodné ji doplnit. Je jím existence tzv. „latentních axiomů“, o nichž bylo pojednáno v rámci bodu 2.2.2. Tyto axiomy mohou vznikat v situacích, kdy soud axiomatickou argumentaci přinese do svého odůvodnění zbytečně (tj. bez zjevného záměru propojit ji s výsledným rozhodnutím) a daný axiom jej pak při argumentaci směřuje opačným směrem, než by potřeboval. Jednou z možností, jak tento problém vyřešit, je již jednou přinesený axiom v další argumentaci ignorovat a pokračovat tak, jako by nebyl nikdy zmíněn. Právě takovýto opuštěný axiom jsem se rozhodl označit adjektivem latentní, protože se jeví, jako by vyčkával na příležitost projevit svou pravou povahu. Faktem ovšem je, že tuto příležitost přinejmenším v rámci daného rozhodnutí nedostane, a právě toto zjištění má významné dopady pro nyní probírané téma. Pokud budu dále v tomto textu rozebírat možné dopady axiomů na argumentaci a rozhodování Ústavního soudu, je potřeba mít na paměti, že právě „latentní axiomy“ jsou vytknuty před závorkou jako výjimka z pravidla. Nic z toho, co budu dále popisovat, pro ně totiž neplatí, neboť z jejich latentní podstaty lze vyvodit, že nemohou mít žádné reálné dopady ani na argumentaci ani na rozhodnutí Ústavního soudu.

---

¹⁹⁸ Nález Ústavního soudu ČR, sp.zn. I. ÚS 557/09, bod 19.

Co se ostatních axiomů týče, v rámci provedené analýzy jsem identifikoval tři nejdůležitější dopady na argumentaci a rozhodování Ústavního soudu. Prvním z nich je absolutizace konkrétní argumentační linie spojená se zatlačením všech alternativních linií do pozadí a eliminací možnosti protiargumentace. Důsledkem takové absolutizace pak zpravidla bývá znemožnění provedení testu proporcionality. Druhým z těchto dopadů je vznik fenoménu, který jsem nazval pokřivený test proporcionality. Konečně třetím významným dopadem je v kvantitativní části výzkumu objevený sjednocující účinek ve vztahu k rozhodování jednotlivých ústavních soudců.

Z teoretické části této práce vyplývá obecný mechanismus, jakým by měla absolutizace argumentu v důsledku použití axiomu fungovat.¹⁹⁹ Na tomto místě si pro přehlednost dovoluji odcitovat výše uvedenou pasáž, vymezující obecně obsah axiomatizace verze lidské důstojnosti: *Předpokládejme, že existuje více než jedna úroveň lidské důstojnosti. Zároveň předpokládejme, že důstojnost na úrovni nižší se dostává do rozporu s jinými prvky vyskytujícími se na této úrovni. Pakliže důstojnost není pouze jedním z prvků této kategorie, ale zároveň je i prvkem kategorie vyšší, nadřazené, musíme nutně dojít k závěru její pozice mezi těmito ostatními prvky je jaksi výjimečná, mimořádná. Předpokládejme tedy, že důstojnost je vlastně důležitějším prvkem, než všechny ostatní prvky na této úrovni. Z řečeného pak musíme nutně dojít k závěru, že ve zmíněném rozporu mezi důstojností a jinými prvky této úrovně **musí** důstojnost vždy **nutně** převážet.*

Z této pasáže je patrné, jakým způsobem k absolutizaci argumentu dochází. Axiom totiž svým působením nefunguje jako pomyslný hráč na hřišti, nýbrž se stylizuje spíše do role rozhodčího, ba autora pravidel hry. Axiom v kontextu právní argumentace slouží především k vymezení argumentačního prostoru.²⁰⁰ Jeho úlohou je klást jasné hranice toho, o čem se v dané věci bude diskutovat. Cokoli za těmito hranicemi je pak chápáno jako irelevantní.

Pokud tedy nastavíme argumentační pole tak, že předpokládáme důstojnost jako nejvyšší hodnotu, esenciální jádro ústavnosti či bázi pro všechna lidská práva, pak

---

¹⁹⁹ Viz kapitoly 1.3 a zejm. 1.4 této práce.

²⁰⁰ Obdobně ve vědě můžeme tvrdit, že argument slouží k vymezení a zjednodušení reality tak, aby se na ni dala aplikovat vědecká teorie. Axiomatizace tohoto „vědeckého prostoru“ lze tedy považovat za pozitivní, ba nutný způsob uvažování. Naproti tomu axiomatizace „argumentačního prostoru“ není ničím jiným, než porušením pravidel racionální debaty. Toto se projevuje nejintenzivněji právě v argumentaci právní, která s ohledem na právo na spravedlivý proces předpokládá co nejpřesnější a nejkompaktnější diskurs. Jinými slovy cílem právní argumentace je pravý opak axiomatizace. Právní argumentace musí naopak probíhat na co nejširší platformě umožňující přinést všechny potenciální argumenty a protiargumenty a následně je vzájemně poměřovat a vážit.

v zásadě můžeme připustit pouze jeden druh argumentace spočívající v odpovědi na otázku, které z dotčených lidských práv je nejbližší lidské důstojnosti (resp. dotčením kterého z těchto lidských práv by zároveň došlo k nejcitelnějšímu omezení lidské důstojnosti). Pokud tedy máme takto omezené a vymezené argumentační pole a zároveň víme, že jedno z dotčených lidských práv, která jsou ve hře, je subjektivní právo na lidskou důstojnost, jsme svědky absolutizace daného argumentu. Pokud se poměruje blízkost vztahu k lidské důstojnosti, pak lidská důstojnost jednoduše nemůže nikdy prohrát. Argument lidskou důstojností se stává žolíkem ukončujícím hru. Je argumentem absolutním (tj. neporazitelným a nesouměřitelným s žádným jiným argumentem), jehož použitím soud v zásadě sám sebe donutí rozhodnout v souladu s ním a na jeho základě.²⁰¹

Proces absolutizace argumentu je z analyzovaných rozhodnutí nejlépe viditelný v již zmíněném nálezu I. ÚS 1586/09, jímž Ústavní soud zrušil rozhodnutí obecných soudů o nahrazení nemajetkové újmy způsobené zásahem do osobnostních práv stěžovatele. Obecné soudy svými rozhodnutími stěžovateli sice náhradu nemajetkové újmy přiznaly, ale podle názoru Ústavního soudu porušily právo stěžovatele na lidskou důstojnost podle čl. 10 odst. 1 Listiny tím, že tuto náhradu vyměřily ve zcela nedostatečné výši.²⁰² Ústavní soud se dokonce nechal slyšet, že přiznaná částka (200 000 Kč) měla být několikanásobně vyšší.²⁰³ Ústavní soud se tak v zásadě dostal do role, kdy, přestože pouze nepřímo, nahradil úvahu obecných soudů úvahou vlastní a zvýšil částku přiznané náhrady. V tomto kontextu se lze ztotožnit s odlišným stanoviskem soudkyně Ivany Janů, podle kterého *„kasační pravomoc Ústavního soudu má být užívána toliko k odstranění zjevných excesů, což Ústavní soud zopakoval již v tolika svých rozhodnutích, že nemá smysl připojovat odkaz. Naopak Ústavní soud není povolán k tomu, aby svou judikaturou zvyšoval či snižoval hranice peněžních náhrad. (...) Napadená rozhodnutí obecných soudů ohledně výše přiměřeného zadostiučinění nelze považovat za svévolná či jinak ústavně nekonformní. Obecné soudy vzaly v úvahu jak závažnost vzniklé újmy, tak i okolnosti případu; na rozdíl od většinového stanoviska se přitom neomezily jenom na jednostranné hodnocení okolností svědčících ve prospěch stěžovatele, ale braly v potaz i okolnosti snižující výši jím uplatněného nároku.“*²⁰⁴

---

²⁰¹ Jedinými dvěma výjimkami jsou v tomto kontextu již výše zmíněný „latentní axiom“ a dále provedení „pokřiveného testu proporcionality“, o němž se zmíním dále.

²⁰² Nález Ústavního soudu ČR, sp. zn. I. ÚS 1586/09, bod 43.

²⁰³ Nález Ústavního soudu ČR, sp. zn. I. ÚS 1586/09, bod 41.

²⁰⁴ Odlišné stanovisko soudkyně Ivany Janů k nálezu Ústavního soudu ČR, sp. zn. I. ÚS 1586/09.

Citovaný úryvek přesně popisuje, že Ústavní soud se ve své vlastní úvaze, kterou nahrazoval úvahu obecných soudů, zaměřil pouze na argumenty svědčící stěžovateli. Z výše uvedeného lze dovodit, že důvodem, proč tak učinil, bylo právě zabsolutizování této argumentace v důsledku použití axiomatické verze lidské důstojnosti.²⁰⁵ Axiomatický argument tak dopadl na rozhodnutí plnou svou silou, kdy nejen, že vyloučil možnost klást protiargument a vážit jejich relativní důležitost, ale dokonce přiměl Ústavní soud pohybovat se na hraně (či možná již za hranou) dodržení principu sebeomezení.

Druhý příklad již posouvá mou analýzu směrem k druhému tématu rozebíranému v rámci tohoto bodu, jímž jsou „pokřivené testy proporcionality“. Jak již bylo uvedeno výše, k provedení takového testu Ústavní soud přistoupil v nálezu Pl. ÚS 3/14, jímž nakonec částečně odmítl a částečně zamítl návrh Nejvyššího soudu na vyslovení protiústavnosti §37 odst. 6 zákona č. 499/2004 Sb., o archivnictví a spisové službě a o změně některých zákonů, ve znění účinném do 30. června 2009. Ústavní soud k zamítavému nálezu dospěl i přesto, že do své argumentace přinesl axiomatickou verzi lidské důstojnosti, čehož docílil právě prostřednictvím provedení „pokřiveného testu proporcionality“.²⁰⁶

V kontextu absolutizace argumentu, kterého se má tato pasáž týkat především, je však pro nás zajímavé především odlišné stanovisko soudce Rychetského, jenž si pokřivenosti daného testu povšimnul. Soudce Rychetský ve svém odlišném stanovisku sice souhlasil s výrokem většiny pléna, ale dospěl k němu na základě naprosto odlišného odůvodnění, spočívajícím v jiném výkladu zákonné úpravy.²⁰⁷ V VII. části stanoviska je však uvedena argumentace pro případ, že by se P. Rychetský ztotožnil s tím výkladem zákonné úpravy předmětné problematiky, který provedla většina pléna. V takovém případě by soudce Rychetský neprováděl „pokřivený test proporcionality“, ale vyšel by z přinesené axiomatické verze lidské důstojnosti, kterou by se nechal zavést až k vyhovujícímu nálezu. Za klíčové pasáže v tomto kontextu považují následující: „...považuji za předčasný i závěr, že napadené ustanovení, resp. na jeho základě provedený zásah do práva na informační sebeurčení, ob stojí v rámci posouzení proporcionality v užším smyslu. Právě v tomto kroku je podle mého názoru prostor pro zvážení významu skutečnosti, že v našem státě dvanáct let fakticky existoval neomezený

²⁰⁵ K tomu viz body 32, 33, 42 a 44 nálezu Ústavního soudu ČR, sp. zn. I. ÚS 1586/09.

²⁰⁶ Nález Ústavního soudu ČR, sp. zn. Pl. ÚS 3/14, body 58 – 63, 71.

²⁰⁷ K tomu srov. zejm. odlišné stanovisko soudce Pavla Rychetského k nálezu Ústavního soudu ČR, sp. zn. Pl. ÚS 3/14, body 9 – 27.

přístup k předmětným archiváliím (...). Nepřekročitelnou hranici ovšem spatřuji v tom, že zájem na „poznání minulosti“ nemůže převážit, jestliže by následkem zákonem stanoveného režimu nahlížení měl být zásah do důstojnosti dotčených osob. (...) Představa, že vhodným prostředkem takového „vyrovnání se“ je neomezené zpřístupnění výsledků několik desetiletí trvajících zasahování do soukromí „zájmových“ osob, je neshleditelná s tím, jaký význam přisuzuji lidské důstojnosti a dotčeným základním právům.“²⁰⁸

Pavel Rychetský v tomto kontextu naprosto logicky podléhá tlaku, který na něj vyvíjí přinesený axiom a tvrdí, že zájem na poznání minulosti nemůže převážit ve chvíli, kdy na druhé straně pomyslných vah figuruje lidská důstojnost. Lidská důstojnost podle jeho slov tvoří nepřekročitelnou hranici, z čehož lze dovodit, že by nad ní nemohl jiný zájem převážit nikdy. Odtud tedy vyplývá, že nepřistoupil-li by Ústavní soud k „pokřivenému testu proporcionality“, došlo by i v tomto případě k absolutizaci axiomatického argumentu, který by nevyhnutelně vedl k opačnému rozhodnutí.

Tímto se již přímo dostávám k druhému ze tří avizovaných důsledků používání axiomatických argumentů, jímž je vznik „pokřivených testů proporcionality“. Z výše uvedených náznaků lze o těchto testech shrnout toto. Jak jsem již uvedl výše, „pokřivený test proporcionality“ vzniká ve chvíli, kdy lidská důstojnost figuruje nejen jako poměřovaná hodnota, ale zároveň i jako poměřující kritérium. Vznik takového testu je přímým důsledkem použití axiomatické verze lidské důstojnosti, neboť právě ona směšuje různá pojetí (tj. různé úrovně) lidské důstojnosti do jedné z jejich hybridních forem. Lidská důstojnost tak bude vždy působit v porovnání s jakoukoli protihodnotou nesouměřitelně a *a priori* z vítězí. Takový test tak v zásadě naprosto postrádá smysl, neboť v něm k žádnému reálnému poměřování hodnot a protihodnot nedochází.

K užití „pokřiveného testu proporcionality“ mohou teoreticky vést dva hlavní důvody. Důvodem prvním se skutečná snaha soudu o provedení řádného testu proporcionality, která však bude plynout z toho, že si soud neuvědomuje přítomnost absolutního argumentu v podobě hybridní formy lidské důstojnosti, která tento test nevyhnutelně pokříví a učiní jej nesmyslným. Test je tak sice proveden, ale s předem jasně daným výsledkem, který byl determinován již jeho samotnou konstrukcí. Druhý důvod naopak počítá s tím, že si soud přítomnost axiomatické verze důstojnosti, jakož i

---

²⁰⁸ Odlišné stanovisko soudce Pavla Rychetského k nálezu Ústavního soudu ČR, sp. zn. Pl. ÚS 3/14, body 40 a 42.

její dopady pro argumentaci a rozhodnutí včas uvědomí a zároveň hodlá ve věci rozhodnout opačně. V takovém případě používá specifickou verzi „pokřiveného testu proporcionality“ proto, aby eliminoval absolutizující efekt axiomu popsany výše.

Je-li pokřivený test proporcionality prováděn z prvního důvodu, nijak se na první pohled neliší od běžného testu proporcionality. Nejprve řádně proběhnou první dva kroky testu určující, zdali je protihodnota lidské důstojnosti legitimní a zdali ji nelze dosáhnout méně invazivními prostředky. Následně se dojde k třetímu kroku testu, kde se proti sobě daná hodnota a lidská důstojnost postaví v tzv. testu proporcionality v užším smyslu. Zde pak bude konstatováno, že jelikož lidská důstojnost je nejvyšší hodnotou, zdrojem všech ostatních lidských práv či dokonce hodnot apod. její důležitost musí převážet, čímž test proporcionality skončí „vítězstvím“ důstojnosti.

Příklad takového testu, byť jen ve velmi zestručnělé podobě, která nebyla testem proporcionality ani explicitně nazvána, najdeme v nálezu III. ÚS 3333/11, kde Ústavní soud konstatuje, že *„autonomie člověka jakožto organická součást konceptu lidské důstojnosti "vyjadřuje schopnost vládnout sobě samému, tj. žít svůj život podle důvodů a motivů, které si určují sám, a jež tak nejsou produktem vnější manipulace, ale vycházejí z autentického já. Respektování hodnoty autonomie člověka proto zabraňuje nepřipadným paternalistickým intervencím do jeho života, jež nerespektují, že je člověk schopen se rozhodovat podle sebe" (...). Autonomie musí být chráněna v zásadě vždy, ledaže by snad její realizace vedla k významným individuálním či společenským škodám vzešlým z iracionálních voleb; ochrana člověka před jejich případnými negativními důsledky nesmí působit protisměrně vůči účelům ochrany, kterým je - kromě ochrany práv jiných osob a veřejného zájmu - v konečném důsledku (nutně jen subsidiární) pomoc při zajištění důstojného života, jelikož by měl každý mít v podmínkách ústavního státu možnost co nejvíce realizovat rozvoj své osobnosti.“*²⁰⁹

Ústavní soud nejprve jednoznačně deklaruje, že autonomie člověka, jakožto hodnota, je jen součástí konceptu lidské důstojnosti, čímž lidskou důstojnost *a priori* nadřazuje nad autonomii člověka. Následně se nechává slyšet, že kdyby někdy prováděl test proporcionality mezi těmito dvěma hodnotami, musel by dát přednost lidské důstojnosti, neboť ta je zdrojem a účelem ochrany autonomie člověka. Přestože se Ústavní soud snaží poznámkou o subsidiaritě své tvrzení zmírnit, jeho význam se zdá být jednoznačný. Byť se v tomto případě nejedná o řádně provedený test

---

²⁰⁹ Nález Ústavního soudu ČR, sp.zn. III. ÚS 3333/11, bod 30.

proporcionality se všemi k němu náležejícími kroky, citovaná ukázka dle mého názoru jasně vystihuje, jakým způsobem by se hypotetický test proporcionality v obdobném případě ubíral.

Pakliže je test proporcionality proveden z důvodu druhého, musí proto, aby dokázal naplnit svůj účel, nabýt poněkud specifitější podoby. Soud totiž v tomto případě ví, jak by provedení klasického testu proporcionality dopadlo a chce tomuto výsledku zabránit. Jediným způsobem, jak převážit axiomatickou verzi lidské důstojnosti v testu proporcionality, je postavit proti ní jako konkurenční hodnotu rovněž lidskou důstojnost, která však v tomto případě bývá pouze do hávu lidské důstojnosti oděnou jinou hodnotnou. Nicméně, tímto krokem se soudu otevírá možnost tvrdit, že lidská důstojnost je sice nejvyšší hodnotou a jako taková musí *a priori* převážet, avšak v tomto případě proti ní stojí rovněž lidská důstojnost, což paradoxně umožňuje test proporcionality skutečně smysluplně provést. Jedinou kuriozitou se v takovém případě stává fakt, že namísto poměrování dvou různých hodnot, vážíme, která ze dvou důstojností je „důstojnější“.

Příkladem tohoto testu je již v teoretické části citovaný judikát Nejvyššího soudu USA ve věci *Indiana v. Edwards*.²¹⁰ Z analyzovaných rozhodnutí Ústavního soudu České republiky se této zvláštní verzi „pokřiveného testu proporcionality“ nejvíce blíží právě výše zmiňovaný nálezní Pl. ÚS 3/14. V tomto nálezu najdeme testy proporcionality dva. Jeden explicitně uvedený v bodě 98 a násl., který je však pro následující výklad jen málo podstatný. Druhý z nich je proveden implicitně na pozadí nálezu a právě jeho prostřednictvím se Ústavní soud vypořádává s nepohodlným axiomem. Tento implicitní test proporcionality najdeme na dvou místech zmíněného nálezu. Ústavní soud nejprve konstatuje, že *„protože právo na zachování lidské důstojnosti, osobní cti a dobré pověsti zaručované čl. 10 odst. 1 Listiny není omezitelné podústavními zákony, jejichž účel by Listina stanovila v podobě veřejných statků (...), a možnost domáhat se tohoto práva není výslovně ani podmíněna prováděcími předpisy (...), je třeba oprávnění k zásahům – připustíme-li je – hledat v kategorii ústavně imanentních omezení, tj. omezení plynoucích přímo z ústavního pořádku samotného. Legitimita takových zásahů veřejné moci do základních osobnostních práv dotčené osoby může být ospravedlněna požadavkem respektu k srovnatelně intenzivní potřebě ochrany osobnostních práv*

---

²¹⁰ Rozsudek Nejvyššího soudu ve věci *Indiana v. Edwards*, 554 U.S. 164, 176 (2008).

jiného, jehož lidská důstojnost, osobní čest nebo dobrá pověst by utrpěly, pokud by mu byl např. odepřen přístup k určitým informacím dotýkajícím se jeho osoby.“

Následně pak test dokončuje na jiném místě tímto tvrzením: „Referenčním hlediskem ústavního přezkumu napadeného ustanovení je tedy také imperativ ústavního pořádku, jenž v konkrétním kontextu ukládá respektovat i právo dalších zainteresovaných osob z okruhu pronásledovaného (členů rodiny, dalších příbuzných, přátel, pozůstalých) na přístup k archiváliím obsahujícím jeho osobní údaje, bez jejichž poznání by tyto osoby byly nuceny setrvávat v nedůstojné nevědomosti o vlastním osudu. Porozumět svému postavení je v každé demokratické společnosti předmětem ústavně aprobovaného veřejného zájmu.“

Z uvedeného je patrné, že ústavní soud poměrně účelově převlékl právo na informace „dalších zainteresovaných osob“ za součást jejich důstojnosti, aby následně provedl test proporcionality, v němž důstojnost těchto osob převážila nad důstojností osoby, o níž jsou dané informace zveřejňovány. Namísto klasického testu proporcionality mezi právem na informace a právem na soukromí (resp. informační sebeurčení) tak bylo v důsledku přinesení axiomatického argumentu lidskou důstojností nutné vytvořit specifickou verzi „pokřiveného testu proporcionality“, která Ústavnímu soudu umožnila rozhodnout v rozporu s přineseným axiomem.

Konečně třetím dopadem užívání axiomatické verze lidské důstojnosti je její sjednocující účinek na rozhodování Ústavního soudu, který byl objeven v kvantitativní části výzkumu. Z této části výzkumu vyplynulo, že v případech, kdy Ústavní soud ve své argumentaci axiomatickou verzi lidské důstojnosti nepoužije, můžeme pozorovat statisticky signifikantní rozdíl v distribuci jednotlivých typů rozhodnutí mezi soudci zpravodaji. Naopak v případech, kdy je axiomatická verze lidské důstojnosti použita, rozdíl v distribuci jednotlivých typů rozhodnutí mezi soudci signifikantní není.²¹¹ Tento sjednocující účinek axiomů bohužel nelze demonstrovat na základě jednoho konkrétního rozhodnutí. V tomto případě si tedy budu muset vystačit čistě s obecným výkladem.

Nejprve je potřeba poznamenat, že sjednocující účinek nelze pozorovat ani u „latentních axiomů“ ani u axiomů přinesených do argumentace Ústavního soudu omylem, neboť ani jedna z těchto skupin nemá vliv na konečné rozhodnutí soudu.

---

²¹¹ K tomu viz bod 2.1.3 této práce.

V případě všech ostatních axiomů je však vysvětlení jejich sjednocujícího účinku nasnadě, neboť vyplývá z prvního v rámci tohoto bodu rozebíraného dopadu. Pokud axiomy způsobují absolutizaci určitých argumentů, v důsledku čehož vedou nevyhnutelně k jednomu konkrétnímu výsledku, pak je logické, že tento tlak se na větším vzorku rozhodnutí projeví právě zmíněným sjednocujícím účinkem.

Je tomu tak z toho důvodu, že přestože je důstojnost hodnotou značně abstraktní až vágní, přece se v určitých situacích a ve spojení s určitými argumenty objevuje častěji, než s jinými. Z toho vyplývá, že celkový efekt používání axiomatické verze lidské důstojnosti bude posilovat určité relativně omezené typy argumentů. Tento efekt je dále posilován tím, že Ústavní soud v rámci snahy o udržení konstantní judikatury ve jménu principu předvídatelnosti práva poměrně rád vychází ze svých předešlých judikátů, čímž efekt již jednou použitých axiomatických argumentů multiplikuje. V důsledku tohoto procesu tedy lze důvodně předpokládat, že velké množství judikátů, jež v sobě obsahují axiomatickou verzi lidské důstojnosti, bude končit obdobným typem rozhodnutí, což se ve statistickém šetření projeví zmíněným sjednocujícím účinkem.

Lze tedy uzavřít, že existence všech tří zkoumaných dopadů používání axiomatické verze lidské důstojnosti má oporu v konkrétních příkladech z judikatury ústavního soudu. Nad rámec již řečeného poznamenávám, že všechny tři zmíněné dopady se vzájemně podmiňují a doplňují. Mohu tedy konstatovat, že mezi nimi existuje vzájemně konstitutivní vztah, plynoucí ze samé podstaty axiomatické verze lidské důstojnosti.

2.2.5. Shrnutí

Účelem kvalitativní části tohoto výzkumu bylo hlubší porozumění některým procesům, které probíhají na pozadí používání axiomatické verze lidské důstojnosti v rámci rozhodování Ústavního soudu České republiky. Konkrétně jsem se rozhodl hledat odpovědi na tři dle mého názoru nejdůležitější otázky.

Nejprve jsem se zaměřil na důvod či příčinu používání axiomatické lidské důstojnosti Ústavním soudem. Po provedené analýze vybraných judikátů jsem byl schopen zobecnit jednotlivé rozmanité důvody do pěti kategorií. Jednalo se o snahu posílit argumentaci, snahu zvýšit důležitost rozhodnutí, snahu usnadnit si rozhodnutí či odůvodnění komplikovaného případu, převzetí axiomu z návrhu a přinesení axiomu omylem. Během prováděné analýzy jsem rovněž objevil, že všechny axiomy *a priori* nevedou ke konkrétnímu determinovanému rozhodnutí, jak jsem předpokládal

v teoretické části. Je tomu tak z toho důvodu, že Ústavní soud se v některých případech rozhodne přinesený axiom ignorovat, čímž z něj činí tzv. „latentní axiom“, a v jiných případech převážit pomocí specifické formy „pokřiveného testu proporcionality“.

V další části této kapitoly jsem se zaměřil na podrobnější popis jednotlivých typů axiomů. Lze konstatovat, že jsem všechny čtyři teorií předpovídané typy našel a prostřednictvím konkrétních příkladů z judikatury Ústavního soudu zevrubněji analyzoval jejich konstrukci.

Konečně třetí důležitou otázkou byly dopady axiomatické verze lidské důstojnosti na ústavněprávní argumentaci a popř. i výsledné rozhodnutí Ústavního soudu. Při odpovídání této otázky jsem se zaměřil na tři klíčové dopady. Prvním z nich byla absolutizace určitého argumentu vedoucí nutně ke konkrétnímu rozhodnutí. Druhým pak vytváření zmíněných „pokřivených testů proporcionality“ a třetím sjednocující účinek axiomatické verze lidské důstojnosti.

Jsem přesvědčen, že kvalitativní část tohoto výzkumu dokázala naplnit očekávání, která do ní byla vkládána, neboť dokázala jednak poodhalit a blíže pochopit některé procesy fungování axiomatické lidské důstojnosti v ústavněprávní argumentaci, a jednak také poskytla potřebné propojení mezi poznatky získanými z části teoretické, jakož i z části kvantitativní. Výsledkem je určitá, doufám, komplexnější představa o tom, jakým způsobem funguje v ústavněprávní argumentaci lidská důstojnost, jakož i jaké problémy a jaká rizika jsou s jejím používáním spojeny.

Závěr

Shrnutí výsledků práce

Jak vyplývá z prvních tří kapitol této práce, lidskou důstojnost lze v soudobém ústavním právu pojmout třemi odlišnými způsoby, vycházejícími ze tří dominantních historických pojetí tohoto pojmu. Z antického *dignitas* lze vyvodit soudobou teorii důstojnosti jako samostatného lidského práva. Prvky důstojnosti jako přirozené vlastnosti můžeme spatřovat v dnešní důstojnosti v podobě zdroje lidských práv, a konečně chápání důstojnosti jako cíle můžeme přirovnat k soudobému pojetí důstojnosti jako objektivní hodnoty. Jiná dělení lidské důstojnosti často nedokážou reflektovat odlišné funkce lidské důstojnosti v právu a zaměřují se spíše na její obsahovou stránku, což je jistě rovněž důležité, avšak umožňuje to ignorovat či dokonce zastřít problém lidské důstojnosti, který považují za fundamentálnější již jen z toho důvodu, že na rozdíl od rozmanitosti obsahu lidské důstojnosti, její funkce zůstávají napříč všemi právními řády velmi podobné.

Každý ze tří uvedených přístupů se vyznačuje určitými problémy, avšak obecně je užití kteréhokoli z nich legitimní. Kapitola čtvrtá této práce však popisuje, jaké komplikace nastávají v situaci, kdy se jednotlivé přístupy začnou kombinovat. Z lidské důstojnosti se tak stává axiom, jehož užití, determinující předem výsledek debaty, znemožňuje provedení testu proporcionality a racionální právní argumentaci obecně. Používání hybridních forem lidské důstojnosti tak považují za argumentační faul, který nemá v právu své místo bez ohledu na to, jaký konkrétní obsah je této axiomatické důstojnosti dán. Zajímavým poznatkem, který přináší zejm. druhá kapitola této práce, je, že nejen ústavodárci či soudy, ale také teoretici často tyto axiomatické formy lidské důstojnosti využívají či si jejich problematičnosti nevšímají.²¹²

Základním předpokladem toho, jak se bude lidská důstojnost v praxi užívat, je samozřejmě dikce ústavního textu, který může naprosto legitimně využít vícero typů důstojnosti, avšak musí je od sebe striktně a precizně oddělit, aby zabránil jejich případnému promíchávání v právní argumentaci. Právě ústavnímu pořádku České republiky jakož i dalším pro rozhodování Ústavního soudu relevantním dokumentům a jejich komentářům jsem se věnoval v páté kapitole této práce. Z té vyplývá, že ústavní pořádek České republiky, jakož i vybrané mezinárodní smlouvy Ústavnímu soudu

---

²¹² Viz příklady v kapitolách 1.3 a 1.4.

poskytují možnost použít kterékoli ze tří možných pojetí lidské důstojnosti. Některá ustanovení ústavního pořádku pak dokonce umožňují dvojí výklad, čímž dovolují Ústavnímu soudu vybrat si to pojetí, které mu bude v daném případě nejvíce vyhovovat. Stále je ovšem nutné trvat na podmínce, že je principiálně nežádoucí jednotlivá pojetí lidské důstojnosti kombinovat.

Právě argumentační poctivost orgánu aplikujícího právo je nejdůležitějším předpokladem bezproblémového využívání lidské důstojnosti v právní argumentaci. Míru argumentační poctivosti jsem zkoumal v první kapitole praktické části této práce, z níž bohužel vyplynulo, že Ústavní soud axiomatickou argumentaci využívá, a to s postupem času stále hojněji. Zároveň bylo ze získaných výsledků patrné, že používání axiomatické argumentace má signifikantní vliv na rozhodování Ústavního soudu, jakož i sjednocující účinek na rozhodování jednotlivých soudců. Tyto poznatky považuji za nejdůležitější výsledky celé kvantitativní části, a to i z toho důvodu, že právě ony ukazují, že v této práci představená teorie prozatím zůstává nevyvrácena.

Celkově lze poznatky z této části shrnout v odpovědích na položené výzkumné otázky, jež byly uvedeny již v úvodu k této práci. Lze tedy konstatovat, že a) užívání axiomatické verze lidské důstojnosti v argumentaci Ústavního soudu existuje a to doposud v počtu 43 úkazů; b) s postupem času vykazuje užívání lidské důstojnosti rostoucí tendenci; c) neexistuje statisticky signifikantní rozdíl v užívání argumentace lidskou důstojností mezi jednotlivými soudci; d) byl pozorován statisticky významný rozdíl v distribuci jednotlivých typů rozhodnutí Ústavního soudu ve vztahu k výskytu (axiomatické) argumentace lidskou důstojností; e) přítomnost axiomatické verze lidské důstojnosti se projevuje u jednotlivých soudců podobně, a to i přes to, že v případě neaxiomatické verze lidské důstojnosti tomu tak není, což naznačuje existenci sjednocujícího účinku užívání axiomů; f) Ústavní soud ve většině případů užívá lidskou důstojnost ve chvílích, kdy nebyla uvedena v návrhu; g) nejčastěji používaným typem lidské důstojnosti v judikatuře Ústavního soudu je objektivní ústavní hodnota. Zbylé dva typy se pak vyskytují relativně podobně často. V případě druhů axiomu se naopak nejčastěji vyskytuje kombinace samostatného lidského práva a zdroje lidských práv, jakož i kombinace všech tří typů lidské důstojnosti najednou; h) lidskou důstojnost lze propojovat s extrémně širokým spektrem lidských práv a svobod, což potvrzuje její povahu univerzálního a obsahově neurčitého pojmu. Nicméně, vedle tradičně často užívaného článku 36 Listiny základních práv a svobod byly s pojmem lidské důstojnosti

nejčastěji propojeny články 1 a 10 Listiny základních práv svobod, jež tento pojem výslovně obsahují.

Podrobnější kvalitativní analýza menšího počtu případů užívání axiomů Ústavním soudem pak byla provedena ve druhé kapitole praktické části této práce. V rámci této analýzy bylo vymezeno pět základních důvodů, jež vedou Ústavní soud k užívání axiomatické verze lidské důstojnosti. Jsou jimi snaha o posílení přesvědčivosti argumentace, snaha o zvýšení významu daného rozhodnutí, snaha o zjednodušení rozhodnutí či odůvodnění u komplikovaných případů, převzetí axiomu z návrhu a konečně přinesení axiomu omylem. Tato kapitola se dále podrobněji zabýváva strukturou jednotlivých typů axiomů a konečně rovněž dopady, které užití axiomatické verze lidské důstojnosti má na argumentaci a rozhodování Ústavního soudu. Mezi tyto dopady patří absolutizace určitých argumentů vedoucí nutně ke konkrétnímu rozhodnutí, pokřivení testu proporcionality a také sjednocující účinek na rozhodování jednotlivých soudců.

Výsledkem provedeného výzkumu tedy je, že předpoklady a kritika plynoucí z teoretické části této práce mají přinejmenším v České republice reálný základ. Obecně lze konstatovat, že přítomnost axiomatické verze lidské důstojnosti v judikatuře Ústavního soudu České republiky stejně tak jako její negativní vlivy na kvalitu argumentace jakož i výsledná rozhodnutí byly prokázány. Nad to byla v této práci předložena podrobnější analýza vysvětlující, jakým způsobem axiomatická verze lidské důstojnosti funguje, proč vzniká a jakými konkrétními způsoby se projevuje, což, doufám, přispělo k hlubšímu porozumění celé problematice. Jsem přesvědčen, že znalost a pochopení v této práci rozebíraných fenoménů do budoucna umožní vyvarovat se jejich dalšího výskytu, což by jistě znamenalo další zvyšování úrovně právní argumentace Ústavního soudu. Jak jsem však již uvedl výše, nejefektivnějším a v zásadě jediným prostředkem ochrany precizní a racionální právní argumentace před korozivními účinky axiomů je argumentační poctivost orgánu aplikujícího právo.

Diskuse

Tato práce má přirozeně své silné i slabé stránky. Za silnou stránku práce považuji zejména její vysokou míru komplexnosti. Snažil jsem se o to, aby byly jednotlivé kapitoly práce navzájem propojeny a dohromady umožnily vytvořit komplexní náhled na zkoumanou problematiku. Druhou silnou stránkou této práce je dle mého názoru její metodologie. Jsem toho názoru, že práce obsahující kombinaci

kvantitativní i kvalitativní analýzy zkoumaného fenoménu nejsou v právní vědě příliš časté. Výhoda takto konstruovaného výzkumu spočívá zejména v tom, že umožňuje propojovat cíle a silné stránky obou zmíněných metod a naopak eliminovat jejich slabiny. Z kvantitativního výzkumu přináší zejména možnost testování a validace teorie a produkci přesnějších, numerických dat, jež jsou zobecnitelná na celou populaci, což by čistě kvalitativní výzkum neumožňoval. Naopak kvalitativní výzkum do této práce přináší možnost podrobného popisu a zejména hlubšího porozumění dané problematice, čímž zaplňuje mezery v poznání, které by čistě kvantitativní výzkum nebyl schopen zachytit.²¹³

Za slabinu této práce je možné považovat zejména její omezený rozsah. Jak v kvalitativní tak v kvantitativní části výzkumu by bylo možné klást další zajímavé otázky a rozebírat mnohá nová témata. Kupříkladu by bylo zajímavé zkoumat rozdíly ve sledovaných výsledcích mezi senátními a plenárními rozhodnutími. Práci by šlo také rozšířit o komparaci judikatury Ústavní soudu České republiky s judikaturou zahraničních ústavních soudů. Tato nová témata se jeví jako výzvy pro budoucí výzkum.

Můj záměr do budoucna však přesahuje i tyto hranice, neboť se pokusím danou problematiku zobecnit a rozšířit o další hodnoty, jež by se za určitých okolností mohly v argumentaci chovat axiomaticky. Namátkou lze na tomto místě zmínit např. rovnost, svobodu, autonomii, spravedlnost či veřejný zájem. Výsledkem tohoto rozšíření by měla být obecnější teorie o axiomech v ústavněprávní argumentaci, kterou považuji za potenciálně významný přínos pro právní vědu a praxi.

Co se týče přínosu zde prezentované práce, lze zmínit její potenciální pozitivní dopady pro vědu i praxi. Co se přínosu pro právní vědu týče, uvádím zejména metodologický přístup propojující oba základní typy výzkumu a také funkcionální přístup k vymezení a definici lidské důstojnosti, který je možná jediným způsobem, jak tento jinak obecný a obsahově vágní pojem terminologicky ukotvit. Přínos pro praxi je zde pouze hypotetický, neboť je závislý na tom, zdali orgány aplikující právo budou s mým přístupem souhlasit a do budoucna se pokusí vyvarovat užívání axiomů ve své argumentaci.

---

²¹³ K tomu srov. např. HENDL, Jan. *Kvalitativní výzkum: základní teorie, metody a aplikace*. 2., aktualiz. vyd. Praha: Portál, 2008. ISBN 978-80-7367-485-4, str. 45 a 48.

Seznam použitých zdrojů

1. Seznam použité literatury

- ADDIS, Adeno. The role of human dignity in a world of plural values and ethical Commitments. *Netherlands Quarterly of Human Rights*, 2013, **31**(4), str. 403-444.
- AKVINSKÝ, Tomáš. *Theologická Summa svatého Tomáše Akvinského: doslovný překlad*. Olomouc: Dominikánská edice Krystal, 1937 – 1940.
- ALEXY, Robert. Lidská důstojnost a princip proporcionality. *Právník*, 2015, **154**(11), str. 867-878.
- BARAK, Aharon. *Human dignity: the constitutional value and the constitutional right*. Cambridge, Velká Británie: Cambridge University Press, 2015. ISBN 978-1-107-46206-9.
- BARTOŇ, Michal, Jan KRATOCHVÍL, Martin KOPA, Maxim TOMOSZEK, Jří JIRÁSEK a Ondřej SVAČEK. *Základní práva*. Praha: Leges, 2016. Student. ISBN 978-80-7502-128-1.
- BOTHA, Henk. Human dignity in comparative perspective. *Stellenbosch Law Review= Stellenbosch Regstydskrif*, 2009, **20**(2), str. 171-220.
- BROZ, Jan. *Lidská důstojnost: Universální princip v partikulární aplikaci*. Praha, 2014. Diplomová práce. Právnická fakulta Univerzity Karlovy. Vedoucí práce Doc. JUDr. Jan Kysela, Ph.D.
- CICERO, Marcus Tullius. *On duties*. New York: Cambridge University Press, 1991. ISBN 0-521-34338-0.
- GERLOCH, Aleš, ŠTURMA, Pavel a kol. *Ochrana základních práv a svobod v proměnách práva na počátku 21. století: v českém, evropském a mezinárodním kontextu*. Praha: Auditorium, 2011. ISBN 978-80-87284-23-0.
- GERLOCH, Aleš. *Teorie práva*. 6., aktualiz. vyd. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2013. ISBN 978-80-7380-454-1.
- GLENSY, Rex D. The Right to Dignity. *Columbia Human Rights Law Review*, 2011, **43**(1), str. 65-142.
- GRIFFIN, James. *On human rights*. New York: Oxford University Press, 2008. ISBN 978-0-19-923878-1.
- HAMILTON, Alexander, MADISON, James a JAY, John. Listy federalistů: soubor esejí psaných na podporu nové Ústavy předložené federálním Shromážděním 17. září 1787. Olomouc: Vydavatelství Univerzity Palackého, 1994. ISBN 80-7067-390-7.
- HAPLA, Martin. *Lidská práva bez metafyziky: legitimita v (post)moderní době*. Brno: Masarykova univerzita, 2016. Spisy Právnické fakulty Masarykovy univerzity. ISBN 978-80-210-8186-4.
- HENDL, Jan. *Kvalitativní výzkum: základní teorie, metody a aplikace*. 2., aktualiz. vyd. Praha: Portál, 2008. ISBN 978-80-7367-485-4.
- HENNETTE-VAUCHEZ, Stéphanie. A human dignitas? Remnants of the ancient legal concept in contemporary dignity jurisprudence. *International journal of constitutional law*, 2011, **9**(1), str. 32-57.

- HENRY, Leslie Meltzer. The Jurisprudence of Dignity. *University of Pennsylvania Law Review*, 2011, **160**(1), str. 169-233.
- HŘEBEJK, Jiří a Václav PAVLÍČEK. *Ústava a ústavní řád České republiky: text, důvodová zpráva, komentář, literatura, judikatura, prováděcí zákony*. Sv. I., Ústava České republiky. Praha: Linde, 1994. ISBN 80-85647-38-9.
- JIRÁSEK, Jiří a kol. *Listina a současnost: sborník příspěvků sekce ústavního práva, přednesených na mezinárodní vědecké konferenci Olomoucké právnické dny 2010*. Olomouc: Iuridicum Olomoucense, 2010. ISBN 978-80-87382-09-7.
- KANT, Immanuel. *Základy metafyziky mravů*. 3., opr. vyd. Praha: Oikoymenh, 2014. Knihovna novověké tradice a současnosti. ISBN 978-80-7298-501-2.
- KELSEN, Hans. *Wesen und Entwicklung der Staatsgerichtsbarkeit*, 1929. Zde citováno podle anglického překladu In: VINX, Lars. *The guardian of the constitution: Hans Kelsen and Carl Schmitt on the limits of constitutional law*. United Kingdom: Cambridge University Press, 2015. ISBN 978-1-107-09268-6, str. 22-78.
- KLÍMA, Karel a kol. *Komentář k Ústavě a Listině*. Plzeň: Čeněk, 2005. ISBN 80-86898-44-X.
- MAHLMANN, Matthias. *Elemente einer ethischen Grundrechtstheorie*. Baden-Baden: Nomos, 2008. ISBN 978-38-3291-634-3.
- MAHLMANN, Matthias. The Basic Law at 60-Human Dignity and the Culture of Republicanism. *German Law Journal*, 2010, **11**(1), str. 9-32.
- MCALLISTER, Marc Chase. Human Dignity and Individual Liberty in Germany and the United States as Examined Through Each Country's Leading Abortion Cases. *Tulsa Journal of Comparative and International Law*, 2004, **11**(2), str. 491-520.
- MCCRUDDEN, Christopher. Human dignity and judicial interpretation of human rights. *European Journal of international Law*, 2008, **19**(4), str. 655-724.
- MOLEK, Pavel. *Základní práva*. Svazek první, Důstojnost. Praha: Wolters Kluwer, 2017. Lidská práva. ISBN 978-80-7552-167-5.
- O'MAHONY, Conor. There is no such thing as a right to dignity. *International journal of constitutional law*, 2012, **10**(2), str. 551-574.
- PAINE, Thomas. *Rights of man*. Indianapolis: Hackett, 1992. ISBN 978-08-7220-147-7.
- PAVLÍČEK, Václav a kol. *Ústava a ústavní řád České republiky: komentář*. Díl 2, Práva a svobody. 2. dopl. a podstatně rozš. vyd. Praha: Linde, 2002. Zákony - komentáře. ISBN 80-7201-391-2.
- PAVLÍČEK, Václav, GRONSKÝ, Ján, HŘEBEJK, Jiří a kol. *Ústavní právo a státověda*. II. díl, Ústavní právo České republiky. 2. aktualizované vydání. Praha: Leges, 2015. Student. ISBN 978-80-7502-084-0.
- PAVLÍČEK, Václav, HOFMANNOVÁ, Helena a kol. *Občanská a lidská práva v současné době*. Praha: Auditorium, 2014. ISBN 978-80-87284-51-3.
- PICO DELLA MIRANDOLA, Giovanni. *O důstojnosti člověka*. Praha: Oikoymenh, 2005. Knihovna renesančního myšlení. ISBN 80-7298-164-1.
- Rao, Neomi. On the Use and Abuse of Dignity in Constitutional Law, *Columbia Journal of European Law*, 2008, **14**(1), str. 201-256.

RAO, Neomi. Three Concepts of Dignity in Constitutional Law. *Notre Dame Law Review*, 2011, **86**(1), str. 183-272.

ROSEN, Michael. *Dignity: its history and meaning*. Cambridge, Mass.: Harvard University Press, 2012. ISBN 978-0-674-06443-0.

RYCHETSKÝ, Pavel a kol. *Ústava České republiky: Ústavní zákon o bezpečnosti České republiky: komentář*. Praha: Wolters Kluwer, 2015. Komentáře Wolters Kluwer. Kodex. ISBN 978-80-7478-809-3.

SHULZTINER, Doron a CARMI, Guy E. Human dignity in national constitutions: functions, promises and dangers. *The American Journal of Comparative Law*, 2014, **62**(2), str. 461-490.

SCHACHTER, Oscar. Human dignity as a normative concept. *American Journal of International Law*, 1983, **77**(4), str. 848-854.

SOBEK, Tomáš. *Právní rozum a morální cit: hodnotové základy právního myšlení*. Praha: Ústav státu a práva AV ČR, 2016. ISBN 978-80-87439-23-4.

VEEDER, Van Vechten. The History and Theory of the Law of Defamation. I. *Columbia Law Review*, 1903, **3**(8), str. 546-573.

WAGNEROVÁ, Eliška, ŠIMÍČEK, Vojtěch, LANGÁŠEK, Tomáš, POSPÍŠIL, Ivo a kol. *Listina základních práv a svobod. Komentář*. Praha: Wolters Kluwer, 2012, Kodex. ISBN 978-80-7357-750-6.

2. Seznam použitých internetových zdrojů

BROWN, Robert G. *Axioms* [online]. Durham, NC: Lulu Press, 2007 [cit. 2018-03-15]. Dostupné z: <https://webhome.phy.duke.edu/~rgb/Philosophy/axioms/axioms/axioms.html>.

Důvodová zpráva k návrhu, kterým Česká národní rada navrhuje Federálnímu shromáždění, aby přijalo ústavní zákon o základních právech a svobodách. ČNR, tisk 91. [online]. cit. 2018-03-15. Dostupné z: http://www.psp.cz/eknih/1990cnr/tisky/t0091_01.htm.

HORÁK, Filip. O svobodě. *K zamyšlení* [online]. Brno, 28. 8. 2014 [cit. 2018-03-15]. ISSN 2336-3304. Dostupné z: <https://www.kzamyshleni.cz/o-svobode/>.

IBM SPSS statistics, verze 24, [online]. Dostupné z: <https://www.ibm.com/analytics/data-science/predictive-analytics/spss-statistical-software>.

NALUS, databáze rozhodnutí Ústavního soudu, [online]. cit. 2018-01-01. Dostupné z: <https://nalus.usoud.cz/Search/Search.aspx>.

Ústavní soud ČR, Roční statistické analýzy 2017. [online]. cit. 2018-03-15. Dostupné z: https://www.usoud.cz/fileadmin/user_upload/ustavni_soud_www/Statistika/VSA_2017-final.pdf.

WAGNEROVÁ, Eliška. *Text Elišky Wagnerové o pojetí lidské důstojnosti u příležitosti kolokvia Ústavního soudu s Aharonem Barakem* [online]. 18. 6. 2014 [cit. 2018-03-15]. Dostupné z: <http://eliskawagnerova.cz/aktuality/text-elisky-wagnerove-o-pojeti-lidske-dustojnosti-u-prilezitosti-kolokvia-ustavniho-soudu-s-aharonem-barakem/>.

3. Seznam použitých právních předpisů

Dokument č. 2012/C 326/02 Úředního věstníku EU, Listina základních práv Evropské unie.

Charta Spojených národů z 26. června 1945.

Listina základních práv a svobod, vyhlášená pod č. 2/1993 Sb. jako součást ústavního pořádku České republiky na základě usnesení předsednictva České národní rady ze dne 16. 12. 1992.

Mezinárodní pakt o hospodářských, sociálních a kulturních právech, podepsaný 19. prosince 1966, vyhlášený jako součást právního řádu ČSSR pod č. 120/1976 Sb.

Mezinárodní pakt o občanských a politických právech podepsaný 19. prosince 1966, vyhlášený jako součást právního řádu ČSSR pod č. 120/1976 Sb.

(Prozatímní) Ústava Jihoafrické republiky, zákon č. 200 z roku 1993.

Úmluva o ochraně lidských práv a základních svobod, podepsaná 4. listopadu 1950, vyhlášená jako součást právního řádu ČSFR pod č. 209/1992 Sb.

Ústavní zákon č. 1/1993 sb., Ústava České republiky.

Všeobecná deklarace lidských práv z 10. prosince 1948.

Základní zákon Spolkové republiky Německo z 23. května 1949 (BGBl. S. 1).

4. Seznam použité judikatury

Česká republika

Nález Ústavního soudu ČR, sp. zn. I. ÚS 1119/15.

Nález Ústavního soudu ČR, sp. zn. I. ÚS 1586/09.

Nález Ústavního soudu ČR, sp. zn. I. ÚS 190/15.

Nález Ústavního soudu ČR, sp. zn. I. ÚS 3326/138.

Nález Ústavního soudu ČR, sp. zn. I. ÚS 557/09.

Nález Ústavního soudu ČR, sp. zn. I. ÚS 615/17.

Nález Ústavního soudu ČR, sp. zn. II. ÚS 194/11.

Nález Ústavního soudu ČR, sp. zn. II. ÚS 2268/07.

Nález Ústavního soudu ČR, sp. zn. II. ÚS 2630/07.

Nález Ústavního soudu ČR, sp. zn. II. ÚS 303/05.

Nález Ústavního soudu ČR, sp. zn. III. ÚS 3333/11.

Nález Ústavního soudu ČR, sp. zn. IV. ÚS 3183/15.

Nález Ústavního soudu ČR, sp. zn. IV. ÚS 412/04.

Nález Ústavního soudu ČR, sp. zn. Pl. ÚS 3/14.

Nález Ústavního soudu ČR, sp. zn. Pl. ÚS 36/11.

Nález Ústavního soudu ČR, sp. zn. Pl. ÚS 55/13.

Nález Ústavního soudu ČR, sp. zn. Pl. ÚS 7/15.

Usnesení Ústavního soudu ČR, sp. zn. I. ÚS 1041/17.
Usnesení Ústavního soudu ČR, sp. zn. I. ÚS 1522/11.
Usnesení Ústavního soudu ČR, sp. zn. I. ÚS 3987/13.
Usnesení Ústavního soudu ČR, sp. zn. IV. ÚS 1823/08.
Usnesení Ústavního soudu ČR, sp. zn. Pl. ÚS 4/13.

Jihoafrická republika

Rozsudek Ústavního soudu *S v. Makwanyane* 1995 (3) SA 391 (CC).

Spojené státy americké

Rozsudek Nejvyššího soudu ve věci *Indiana v. Edwards*, 554 U.S. 164, 176 (2008).

Spolková republika Německo

BVerfGE 12, 113 (123) „*Schmid-Spiegel*“

BVerfGE 34, 238 (245) „*Tonband*“

BVerfGE 107, 275 (284) „*Schockwerbung II*“.

BVerfGE 133, 241 „*Luftsicherheitsgesetz*“.

Seznam příloh

Příloha č. 1: Podrobná tabulka ke třetí výzkumné otázce	94
Příloha č. 2: Podrobné tabulky ke čtvrté výzkumné otázce	97
Příloha č. 3: Chi-square testy k páté výzkumné otázce	101

Příloha č. 1: Podrobná tabulka ke třetí výzkumné otázce

Tabulka 4: Využívání argumentace lidskou důstojností a axiomatickou verzí lidské důstojnosti u jednotlivých ústavních soudců²¹⁴

		Balík	Čermák	David	Duchoň	Fenyk	Fiala	Filip	Formánková	Güttler	Holeček	Holländer	Janů	Jirsa	Jurka	
Axiom? (1 - ano; 0 - ne)	Ne	Počet	9	5	26	3	3	13	13	4	11	1	6	7	5	2
		Očekávaný počet	9,3	4,2	23,7	4,2	2,5	11,0	11,0	5,1	10,1	0,8	5,9	8,4	4,2	1,7
		% v rámci „Axiom? (1 - ano; 0 - ne)“	3,8%	2,1%	11,1%	1,3%	1,3%	5,6%	5,6%	1,7%	4,7%	0,4%	2,6%	3,0%	2,1%	0,9%
		% v rámci „Soudce zpravodaj“	81,8%	100,0%	92,9%	60,0%	100,0%	100,0%	100,0%	66,7%	91,7%	100,0%	85,7%	70,0%	100,0%	100,0%
	Ano	Počet	2	0	2	2	0	0	0	2	1	0	1	3	0	0
		Očekávaný počet	1,7	0,8	4,3	0,8	0,5	2,0	2,0	0,9	1,9	0,2	1,1	1,6	0,8	0,3
		% v rámci „Axiom? (1 - ano; 0 - ne)“	4,7%	0,0%	4,7%	4,7%	0,0%	0,0%	0,0%	4,7%	2,3%	0,0%	2,3%	7,0%	0,0%	0,0%
		% v rámci „Soudce zpravodaj“	18,2%	0,0%	7,1%	40,0%	0,0%	0,0%	0,0%	33,3%	8,3%	0,0%	14,3%	30,0%	0,0%	0,0%
Celkem	Počet	11	5	28	5	3	13	13	6	12	1	7	10	5	2	
	Očekávaný počet	11,0	5,0	28,0	5,0	3,0	13,0	13,0	6,0	12,0	1,0	7,0	10,0	5,0	2,0	
	% v rámci „Axiom? (1 - ano; 0 - ne)“	4,0%	1,8%	10,1%	1,8%	1,1%	4,7%	4,7%	2,2%	4,3%	0,4%	2,5%	3,6%	1,8%	0,7%	
	% v rámci „Soudce zpravodaj“	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	

²¹⁴ Zdroj: autor.

Tabulka 1 - pokračování

		Klokočka	Kůrka	Lastovecká	Lichovník	Malenovský	Mucha	Musil	Nykodým	Paul	Procházka	Rychetský	Sládeček	
Axiom? (1 - ano; 0 - ne)	Ne	Počet	2	5	6	4	1	2	10	6	2	3	8	1
		Očekávaný počet	1,7	5,1	5,1	3,4	0,8	2,5	10,1	10,1	1,7	2,5	8,4	0,8
		% v rámci „Axiom? (1 - ano; 0 - ne)“	0,9%	2,1%	2,6%	1,7%	0,4%	0,9%	4,3%	2,6%	0,9%	1,3%	3,4%	0,4%
		% v rámci „Soudce zpravodaj“	100,0%	83,3%	100,0%	100,0%	100,0%	66,7%	83,3%	50,0%	100,0%	100,0%	80,0%	100,0%
	Ano	Počet	0	1	0	0	0	1	2	6	0	0	2	0
		Očekávaný počet	0,3	0,9	0,9	0,6	0,2	0,5	1,9	1,9	0,3	0,5	1,6	0,2
		% v rámci „Axiom? (1 - ano; 0 - ne)“	0,0%	2,3%	0,0%	0,0%	0,0%	2,3%	4,7%	14,0%	0,0%	0,0%	4,7%	0,0%
		% v rámci „Soudce zpravodaj“	0,0%	16,7%	0,0%	0,0%	0,0%	33,3%	16,7%	50,0%	0,0%	0,0%	20,0%	0,0%
Celkem	Počet	2	6	6	4	1	3	12	12	2	3	10	1	
	Očekávaný počet	2	6,0	6,0	4,0	1,0	3,0	12,0	12,0	2,0	3,0	10,0	1,0	
	% v rámci „Axiom? (1 - ano; 0 - ne)“	0,7%	2,2%	2,2%	1,4%	0,4%	1,1%	4,3%	4,3%	0,7%	1,1%	3,6%	0,4%	
	% v rámci „Soudce zpravodaj“	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	

Tabulka 1 - pokračování

		Suchánek	Ševčík	Šimáčková	Šimíček	Tomková	Uhlíř	Varvařovský	Výborný	Wagnerová	Zarembová	Zemánek	Židlická	Celkem	
Axiom? (1 - ano; 0 - ne)	Ne	Počet	1	2	16	9	4	6	1	6	21	2	2	6	234
		Očekávaný počet	1,7	1,7	14,4	10,1	4,2	6,8	0,8	5,1	23,7	1,7	3,4	5,9	234,0
		% v rámci „Axiom? (1 - ano; 0 - ne)“	0,4%	0,9%	6,8%	3,8%	1,7%	2,6%	0,4%	2,6%	9,0%	0,9%	0,9%	2,6%	100,0%
		% v rámci „Soudce zpravodaj“	50,0%	100,0%	94,1%	75,0%	80,0%	75,0%	100,0%	100,0%	75,0%	100,0%	50,0%	85,7%	84,5%
	Ano	Počet	1	0	1	3	1	2	0	0	7	0	2	1	43
		Očekávaný počet	0,3	0,3	2,6	1,9	0,8	1,2	0,2	0,9	4,3	0,3	0,6	1,1	43,0
		% v rámci „Axiom? (1 - ano; 0 - ne)“	2,3%	0,0%	2,3%	7,0%	2,3%	4,7%	0,0%	0,0%	16,3%	0,0%	4,7%	2,3%	100,0%
		% v rámci „Soudce zpravodaj“	50,0%	0,0%	5,9%	25,0%	20,0%	25,0%	0,0%	0,0%	25,0%	0,0%	50,0%	14,3%	15,5%
Celkem	Počet	2	2	17	12	5	8	1	6	28	2	4	7	277	
	Očekávaný počet	2,0	2,0	17,0	12,0	5,0	8,0	1,0	6,0	28,0	2,0	4,0	7,0	277,0	
	% v rámci „Axiom? (1 - ano; 0 - ne)“	0,7%	0,7%	6,1%	4,3%	1,8%	2,9%	0,4%	2,2%	10,1%	0,7%	1,4%	2,5%	100,0%	
	% v rámci „Soudce zpravodaj“	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	

Příloha č. 2: Podrobné tabulky ke čtvrté výzkumné otázce

Tabulka 5: Rozložení jednotlivých typů rozhodnutí Ústavního soudu v závislosti na přítomnosti argumentace lidskou důstojností v návrhu²¹⁵

			Jak bylo rozhodnuto?				Celkem
			Odmítnuto	Zamítnuto	Vyhověno	Stanovisko	
Byla argumentace důstojností uvedena již v návrhu?	Ne	Počet	96	20	80	2	198
		Očekávaný počet	84,3	25,0	87,2	1,4	198,0
		% v rámci „Byla argumentace důstojností uvedena již v návrhu?“	48,5%	10,1%	40,4%	1,0%	100,0%
		% v rámci „Jak bylo rozhodnuto?“	81,4%	57,1%	65,6%	100,0%	71,5%
	Ano	Počet	22	15	42	0	79
		Očekávaný počet	33,7	10,0	34,8	0,6	79,0
		% v rámci „Byla argumentace důstojností uvedena již v návrhu?“	27,8%	19,0%	53,2%	0,0%	100,0%
		% v rámci „Jak bylo rozhodnuto?“	18,6%	42,9%	34,4%	0,0%	28,5%
Celkem	Počet	118	35	122	2	277	
	Očekávaný počet	118,0	35,0	122,0	2,0	277,0	
	% v rámci „Byla argumentace důstojností uvedena již v návrhu?“	42,6%	12,6%	44,0%	0,7%	100,0%	
	% v rámci „Jak bylo rozhodnuto?“	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	

²¹⁵ Zdroj: autor.

Tabulka 6: Rozložení jednotlivých typů rozhodnutí Ústavního soudu v závislosti na použití axiomatické verze lidské důstojnosti v argumentaci Ústavního soudu²¹⁶

			Jak bylo rozhodnuto?				Celkem
			Odmítnuto	Zamítnuto	Vyhověno	Stanovisko	
Axiom? (1 - ano; 0 - ne)	Ne	Počet	108	26	98	2	234
		Očekávaný počet	99,7	29,6	103,1	1,7	234,0
		% v rámci „Axiom? (1 - ano; 0 - ne)“	46,2%	11,1%	41,9%	0,9%	100,0%
		% v rámci „Jak bylo rozhodnuto?“	91,5%	74,3%	80,3%	100,0%	84,5%
	Ano	Počet	10	9	24	0	43
		Očekávaný počet	18,3	5,4	18,9	0,3	43,0
		% v rámci „Axiom? (1 - ano; 0 - ne)“	23,3%	20,9%	55,8%	0,0%	100,0%
		% v rámci „Jak bylo rozhodnuto?“	8,5%	25,7%	19,7%	0,0%	15,5%
Celkem		Počet	118	35	122	2	277
		Očekávaný počet	118,0	35,0	122,0	2,0	277,0
		% v rámci „Axiom? (1 - ano; 0 - ne)“	42,6%	12,6%	44,0%	0,7%	100,0%
		% v rámci „Jak bylo rozhodnuto?“	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%

²¹⁶ Zdroj: autor.

Tabulka 7: Rozložení jednotlivých typů rozhodnutí Ústavního soudu v závislosti na přítomnosti argumentace lidskou důstojností v návrhu a zároveň na použití axiomatické verze lidské důstojnosti v argumentaci Ústavního soudu²¹⁷

Byla argumentace důstojností uvedena již v návrhu?				Jak bylo rozhodnuto?				Celkem	
				Odmítnuto	Zamítnuto	Vyhověno	Stanovisko		
Ne	Axiom? (1 - ano; 0 - ne)	Ne	Počet	92	15	68	2	177	
			Očekávaný počet	85,8	17,9	71,5	1,8	177,0	
			% v rámci „Axiom? (1 - ano; 0 - ne)“	52,0%	8,5%	38,4%	1,1%	100,0%	
			% v rámci „Jak bylo rozhodnuto?“	95,8%	75,0%	85,0%	100,0%	89,4%	
		Ano	Počet	4	5	12	0	21	
			Očekávaný počet	10,2	2,1	8,5	0,2	21,0	
			% v rámci „Axiom? (1 - ano; 0 - ne)“	19,0%	23,8%	57,1%	0,0%	100,0%	
			% v rámci „Jak bylo rozhodnuto?“	4,2%	25,0%	15,0%	0,0%	10,6%	
	Celkem			Počet	96	20	80	2	198
				Očekávaný počet	96,0	20,0	80,0	2,0	198,0
				% v rámci „Axiom? (1 - ano; 0 - ne)“	48,5%	10,1%	40,4%	1,0%	100,0%
				% v rámci „Jak bylo rozhodnuto?“	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%
Ano	Axiom? (1 - ano; 0 - ne)	Ne	Počet	16	11	30		57	
			Očekávaný počet	15,9	10,8	30,3		57,0	
			% v rámci „Axiom? (1 - ano; 0 - ne)“	28,1%	19,3%	52,6%		100,0%	
			% v rámci „Jak bylo rozhodnuto?“	72,7%	73,3%	71,4%		72,2%	
		Ano	Počet	6	4	12		22	
			Očekávaný počet	6,1	4,2	11,7		22,0	
			% v rámci „Axiom? (1 - ano; 0 - ne)“	27,3%	18,2%	54,5%		100,0%	
			% v rámci „Jak bylo rozhodnuto?“	27,3%	26,7%	28,6%		27,8%	
	Celkem			Počet	22	15	42		79
				Očekávaný počet	22,0	15,0	42,0		79,0
				% v rámci „Axiom? (1 - ano; 0 - ne)“	27,8%	19,0%	53,2%		100,0%
				% v rámci „Jak bylo rozhodnuto?“	100,0%	100,0%	100,0%		100,0%

²¹⁷ Zdroj: autor.

Celkem	Axiom? (1 - ano; 0 - ne)	Ne	Počet	108	26	98	2	234
			Očekávaný počet	99,7	29,6	103,1	1,7	234,0
			% v rámci „Axiom? (1 - ano; 0 - ne)“	46,2%	11,1%	41,9%	0,9%	100,0%
			% v rámci „Jak bylo rozhodnuto?“	91,5%	74,3%	80,3%	100,0%	84,5%
		Ano	Počet	10	9	24	0	43
			Očekávaný počet	18,3	5,4	18,9	0,3	43,0
			% v rámci „Axiom? (1 - ano; 0 - ne)“	23,3%	20,9%	55,8%	0,0%	100,0%
			% v rámci „Jak bylo rozhodnuto?“	8,5%	25,7%	19,7%	0,0%	15,5%
	Celkem	Počet	118	35	122	2	277	
		Očekávaný počet	118,0	35,0	122,0	2,0	277,0	
		% v rámci „Axiom? (1 - ano; 0 - ne)“	42,6%	12,6%	44,0%	0,7%	100,0%	
		% v rámci „Jak bylo rozhodnuto?“	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	

Příloha č. 3: Chi-square testy k páté výzkumné otázce

Tabulka 8: Chi-square pro vztah mezi přítomností lidské důstojnosti v návrhu, soudcem (nezávislé proměnné) a distribucí jednotlivých typů rozhodnutí (závislá proměnná)²¹⁸

Byla argumentace důstojností uvedena již v návrhu?		Hodnota	Stupně volnosti	Asymptotická významnost (2stranná)
Ne	Chi-Square	141,433 ^b	102	0,006
	Míra pravděpodobnosti	130,427	102	0,030
	Počet validních případů	198		
Ano	Chi-Square	83,164 ^c	64	0,054
	Míra pravděpodobnosti	88,469	64	0,023
	Počet validních případů	79		
Celkem	Chi-Square	164,282 ^a	111	0,001
	Míra pravděpodobnosti	165,762	111	0,001
	Počet validních případů	277		

²¹⁸ Zdroj: autor.

Tabulka 9: Chi-square pro vztah mezi použitím axiomatické verze lidské důstojnosti v argumentaci, soudcem (nezávislé proměnné) a distribucí jednotlivých typů rozhodnutí (závislá proměnná)²¹⁹

Axiom? (1 - ano; 0 - ne)		Hodnota	Stupně volnosti	Asymptotická významnost (2stranná)
Ne	Chi-Square	182,574 ^b	111	0,000
	Míra pravděpodobnosti	177,534	111	0,000
	Počet validních případů	234		
Ano	Chi-Square	41,999 ^c	38	0,302
	Míra pravděpodobnosti	45,935	38	0,176
	Počet validních případů	43		
Celkem	Chi-Square	164,282 ^a	111	0,001
	Míra pravděpodobnosti	165,762	111	0,001
	Počet validních případů	277		

²¹⁹ Zdroj: autor.

Analýza funkcí lidské důstojnosti v ústavním právu se zaměřením na judikaturu Ústavního soudu České republiky

Abstrakt

Poté, co se lidská důstojnost rozšířila do velkého množství ústav na celém světě, se stává její podrobné prozkoumání stále důležitějším. Tato práce rozlišuje tři samostatná pojetí lidské důstojnosti v ústavním právu, jmenovitě samostatné lidské právo, zdroj lidských práv a objektivní ústavní hodnotu. Každé z těchto pojetí je založeno na jednom z historických přístupů k lidské důstojnosti. Hlavním argumentem práce je, že propojováním těchto tří, jinak samostatně legitimních pojetí, dochází k vytváření nebezpečných a nežádoucích hybridních forem lidské důstojnosti, které se chovají jako axiomy a znemožňují tak racionální právní argumentaci jakož i užití testu proporcionality. Takovéto užívání lidské důstojnosti v ústavním právu je argumentačním faulem, kterého se bohužel dopouští velké množství soudů i teoretiků.

Práce se dále podrobněji zaměřuje na zkoumání fenoménu axiomatické verze lidské důstojnosti v judikatuře Ústavního soudu České republiky. Prostřednictvím kvantitativních metod nejprve dochází k závěru, že problém užívání axiomatické argumentace lidskou důstojností je v judikatuře tohoto soudu nejen přítomen, ale že se v průběhu času zvětšuje. Zároveň jsou zkoumány vlivy jeho výskytu na rozhodování Ústavního soudu i jednotlivých soudců.

Z výsledků kvantitativního výzkumu lze zdůraznit zejména zjištění, že vztah mezi přítomností axiomatické verze lidské důstojnosti a distribucí jednotlivých typů rozhodnutí Ústavního soudu je statisticky signifikantní a přítomnost axiomatické lidské důstojnosti tudíž s největší pravděpodobností ovlivňuje rozhodování Ústavního soudu. Druhým důležitým pozorovaným výsledkem je sjednocující účinek axiomatické verze lidské důstojnosti na rozhodování jednotlivých soudců, z čehož vyplývá, že axiomatická lidská důstojnost sice ovlivňuje rozhodnutí jednotlivých ústavních soudců, avšak ve všech případech velmi podobným způsobem.

Výsledky získané kvantitativním výzkumem jsou dále diskutovány a hlouběji analyzovány prostřednictvím kvalitativních metod. V této druhé části se výzkum zaměřil zejména na zjištění důvodů používání axiomů, jakož i na podrobnější analýzu všech čtyř typů axiomatické verze lidské důstojnosti a jejich nejdůležitějších dopadů nejen na argumentaci Ústavního soudu, ale také na samotné rozhodování. Celkově bylo objeveno pět obecnějších důvodů pro užívání axiomu, a to snaha o posílení

přesvědčivosti argumentace, snaha o posílení významu rozhodnutí, snaha o zjednodušení rozhodnutí či odůvodnění složitých případů, převzetí axiomu z návrhu a konečně přinesení axiomu omylem. Co se dopadů užívání axiomatické lidské důstojnosti týče, tak lze zdůraznit zejm. absolutizaci určitých argumentů, vytváření „pokřivených testů proporcionality“ a již zmíněný sjednocující účinek na rozhodování jednotlivých soudců.

Závěrem je možné konstatovat, že tato práce má potenciál obohatit právní vědu ve třech stěžejních aspektech. Zaprvé nabízí pro právní vědu poměrně nezvyklý metodologický přístup, kdy doposud preferované kvalitativní metody doplňuje o exaktnější kvantitativní výzkum, čímž umožňuje objektivnější a zároveň hlubší pochopení zkoumaného fenoménu. Zadruhé poskytuje nový komplexnější pohled na pojem lidské důstojnosti, založený na doposud příliš nevyužívaném funkcionálním vymezení, které je pro práci s natolik abstraktním pojmem, jako je lidská důstojnost vhodnější, než tradiční obsahové vymezení. Konečně zatřetí podhaluje obecnější a široce rozšířený problém nežádoucího užívání axiomů v právní argumentaci, který si žádá dalšího zkoumání.

Klíčová slova: lidská důstojnost, axiomatická právní argumentace, princip proporcionality, Ústavní soud České republiky

An Analysis of Functions of Human Dignity in Constitutional Law with Focus on Case Law of Czech Constitutional Court

Abstract

After the concept of human dignity has spread into a large number of constitutions from all over the world, detailed examination of this phenomenon is steadily gaining importance. This thesis finds three autonomous approaches to human dignity in constitutional law, namely a subjective human right, the source of human rights and an objective constitutional value. Each of these approaches is based on a particular historical view on human dignity. The key argument of this thesis states that the connection of the three aforementioned legitimate approaches leads to the creation of dangerous and undesirable hybrid forms of human dignity. These forms tend to be axiomatic, preventing from the rational legal argumentation as well as from the use of the proportionality principle. The implementation of the concept of human dignity in such an axiomatic way is an argumentative foul, unfortunately so frequently made by both judiciary and doctrines.

The thesis further focuses on the examination of the axiomatic human dignity phenomenon with respect to the Constitutional Court of the Czech Republic decision-making specifically. Using quantitative methods, it first comes to the conclusion that the problem of axiomatic human dignity-related argumentation does not only exist in the Constitutional Court's decision-making practise, but also that it is even on the increase over time. Simultaneously, the influences of the presence of human dignity-based axioms on the Constitutional Court's decision-making itself were investigated.

The results of the quantitative analysis demonstrate that the relation between the presence of axiomatic version of human dignity and the distribution of possible types of the Constitutional Court's decisions was statistically significant, which means that the influence of axiomatic human dignity concept on the Court's decision-making is highly probable. The second important outcome observed is the unifying effect of axiomatic human dignity concept on the decision-making of individual judges. From these results it can be deduced that even though the axiomatic version of human dignity influences the decision making of individual judges, the outcome of this influence tends to always be very similar.

The results of the quantitative research are further discussed and more deeply analysed through qualitative methods. This part of the research is focused on the

investigation of possible reasons for using axiomatic argumentation, the examination of individual types of axiomatic human dignity and the exploration of impacts of using axiomatic human dignity on both the argumentation and the decisions of the Constitutional Court. Five general reasons for using axiomatic argumentation were found, namely an attempt to make the argumentation more persuasive, an attempt to elevate the importance of the decision, an attempt to simplify the decision-making or its reasoning in hard cases, the adoption of axiomatic argumentation from the motion and finally bringing the axiom by mistake. As far as the impacts of axiomatic human dignity are concerned, the absolutization of specific arguments, deformed proportionality tests and aforementioned unifying effect on judges' decision-making can be emphasized.

In conclusion it has to be stated that the thesis has the potential to enhance jurisprudence in three important ways. First, it offers quite an unusual methodological approach, combining commonly used qualitative methods with more exact quantitative research, which makes it possible to reach both more objective and deeper understanding of the explored phenomenon. Second, it provides a new, more complex view on human dignity concept, based on yet quite uncommon functional approach, which is more appropriate for an abstract terminus, such as human dignity, than the traditional content-based approach. Finally, this thesis reveals a general and widely spread problem of axioms in legal argumentation, which requires further research.

Key Words: human dignity, axiomatic legal argumentation, proportionality principle, The Constitutional Court of the Czech Republic